

TMMOB
ŒEHİR PLANCILARI ODASI
SU KOMİSYONU

TMMOB
ŞEHİR PLANCILARI ODASI
SU KOMİSYONU

**“KENT PLANLAMA,
AYNI ZAMANDA BİR SU KULLANIM
KARARIDIR”**

Arama ve Görüş Geliştirme Toplantısı

*Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü*

1 Aralık 2007

© TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını

İletişim:

TMMOB Şehir Plancıları Odası Genel Merkezi
Atatürk Bulvarı Bulvar Apartmanı
No: 219 Daire: 7 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 417 87 70
Fax: 0 312 417 90 55
e-posta: spo@spo.org.tr. www:spo.org.tr

Su Komiyonu Üyeleri:

Mehmet AKYÜREK
Akın ATAUZ
Saffet ATİK
Murat ÇEVİK
Seniha ÇELİKKAN
Çiğdem ÇİFTÇİ
Aslı Süha DÖNERTAŞ
Feral EKE
S.Hakan ERDEN
Ayşe EZER
İbrahim GÜRER
Neslihan Yalnız KOÇ
Vedat ÖZBİLEN
Kemal SEYREK
Burcu SILAYDIN
Remzi SÖNMEZ
Nilgün GÖRER TAMER

Derleyen

Doç. Dr. Nilgün Tamer Görer

Grafik ve Baskıya Hazırlık

Leda Ajans, M. Gürbüz Fehim

Baskı

Aydan Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Alınteri Bulvarı 3364. Sk. No: 4
Ostim - Ankara - 312 354 46 27

ISBN: 978-605-01-0486-8

Ankara, Mayıs 2013

SUNUŞ

Su Yasa Tasarısının tartışıldığı bu dönemde, Odamız Su Komisyonu tarafından Aralık 2007’de hazırlanan “Kent Planlama Aynı Zamanda Bir Su Kullanım Kararıdır” konulu arama ve görüş geliştirme toplantı tutanaklarının bir yayına dönüştürülerek daha geniş bir kitle ile paylaşılması gereği doğdu.

Son dönemde iktidar, su kaynakları başta olmak üzere devletin orman ve toprak varlığını yeni bir rant alanı olarak ilan eden yasal ve yönetsel düzenlemelere imza attı. Çeşitli kanunlarla adı değişse de temelde Osmanlı’dan günümüze bayındırlık ve kentleşme konusunda uzmanlaşan, bir buçuk asrı aşkın köklü bir kurum olan Bayındırlık ve İskân Bakanlığı kapatıldı. Yerine yapılı çevrenin gelişme dinamiklerini doğal (tabii) çevreyle birleştiren Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Kuruldu. “Çevre” kısmı kopan Orman Bakanlığı yanına su işlerini alarak Orman ve Su İşleri Bakanlığı olarak yeniden yapılandı. Bu süreçte ülkenin doğal zenginliklerini koruyan, orman, su ve toprak yönetimini bir bütün olarak ele alan kurumlar ya kapatıldı ya da güçsüzleştirildi. Kısaca ülkenin her köşesini, gelecek nesiller düşünülmeden, büyük bir pazar alanına dönüşmesini sağlayacak yapının taşları döşendi. Bu çabaları iktidar “İl Bütünü Büyükşehir Yasası” ile taçlandırdı. Ülkenin önemli tarımsal faaliyet alanlarını ve uluslararası sözleşmeler ile korunan özel çevre koruma alanlarını içeren; su, toprak ve orman alanlarının varlığı için sigorta niteliğinde olan, kırsal alanların üzerine bir gecede imar ve rant örtüsü serildi. Bu illerde sessiz sedasız bir kırsal dönüşüm başlatıldı.

Yukarıda özetlenen süreçte alınan her bir karar mekânsal karara dönüşürken, su kaynaklarının sürekliliğine, su varlığının korunmasına, talepteki değişime ve kaynağın kirlenmesine yol açacak her türlü kararı da beraberinde getirmektedir. Oysa ne planlama sürecinde plancılardan, ne de giderek bir planlama bölgesi olarak ele alınmaya çalışılan su odaklı Havza yönetimi çalışmalarında, bu ilişki ne sorgulanmakta ne de kurgulanmaktadır. Havza yönetim planları, suyu etkileyen mekânsal planlama kararlarını dışsal bir veri olarak dahi görmemektedir. Üst ölçekli planlar başta olmak üzere her türlü arazi kullanım kararının, yoğunluk kararının planlama alanındaki mevcut su varlığını etkilediği konusunda biz plancılardan da ne kadar duyarlı olduğumu / olabildiğini tartışmak gerekir.

Bu çerçeve içerisinde Su Komisyonu, 2007 yılındaki arama ve görüş geliştirme toplantısının ardından, kent ve su planlarının birbirlerine nasıl entegre edildiği konusunda dünya örneklerini de içeren Kent Planlama ve Su konulu PLANLAMA Dergisi özel sayısını 2008 yılında hazırladı. Sınırlı sayıda üyesi ile aktif çalışan bir komisyon olamadığından, toplantı metninde yer alan hedeflediği pek çok çalışmayı, bu süreç içerisinde kısmen gerçekleştirebildi. Umarız bu yayın, komisyona yeni / eski üyelerimizin desteğini almak için de bir fırsat olur.

Toplantı metni içinde bugün değişikliğe uğramış güncel olmayan kurumlar, yönetmelikler ve uygulamalar yer almaktadır. Toplantıdaki konuşmalar ve tartışmalar o günkü yapı üzerinden ele alındığından, okuyucular, bu konunun farkında olarak toplantı tutanaklarını değerlendirmelidirler.

Toplantının yapıldığı tarihten bu güne hayatın her alanını kapsayan kayıplar söz konusudur. Bu toplantının Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde düzenlenmesine destek ve katkı sağlayan Prof. Dr. Feral Eke Hocamızı 11 Kasım 2012 tarihinde kaybettik. Anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

Toplantının hazırlanması aşamasında yer alan ayrıca katılarak destek olan ve bu toplantıyı yayına dönüştürme sürecinde emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz. “Mekânsal Planlama ve Su” ilişkisini meslek alanımızdan başlayarak, su konusunda çalışan herkesle paylaşmayı amaçlayan daha geniş katılımlı çalışmalarda birlikte olmak üzere katkılarınızı bekliyoruz.

Doç.Dr. Nilgün Görür Tamer

AÇILIŞ KONUŞMALARI

“KENT PLANLAMA, AYNI ZAMANDA BİR SU KULLANIM KARARIDIR”

Yrd. Doç.Dr. NİLGÜN GÖRER TAMER

(Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ŞPO Su Komisyonu Üyesi)-

Bir tatil gününü bu toplantıya ayırarak başta Ankara dışından gelen konuklarımız ve tüm katılımcılarımıza teşekkür ediyorum. Ayrıca bize burada toplantı olanağı sağlayan Sayın Dekanım İbrahim Gürer’e, Sayın Bölüm Başkanım Feral Eke’ye ayrıca bu toplantıyı destekleyen, her zaman Su Komisyonunun çalışmalarında önemli katkıları bulunan Şehir Plancıları Odasına teşekkür ediyorum. Şehir Plancıları Odası adına bugün aramızda Hakan Sinan Erden var. Hakan bizim eski öğrencimiz. Bu nedenle hem ev sahibi, hem de bir konuk olarak aramızda.

Ben toplantının programı hakkında kısa bir bilgi vermek istiyorum. İlk önce kısa bir “hoş geldin” konuşması olacak. Açılış konuşmalarını yapmak üzere ilk önce Hakan Sinan Erden’i, daha sonra Şehir ve Bölge Planlama Bölüm Başkanı Feral Eke Hocamı ve Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dekanı İbrahim Gürer Hocamı davet edeceğim. Daha sonra odamız Su Komisyonu adına Vedat Özbilen, 20 dakikalık bir çerçeve sunuş yapacak. Ardından Akın Atauz’un moderatörlüğünde katılı ve tartışmalı bir arama toplantısı şeklinde ortak çalışmamızı sürdüreceğiz.

Konuşmalar sırasında isim söylenirse, kayıt yapılıyor ve bu kayıtlar çözüldükten sonra konuşmacılara yollanarak düzeltilecek ve bir Oda yayını olarak hazırlanacak. Bunu da başlangıçta hatırlatmak istedim.

Konuşmalarını yapmak üzere sırasıyla kürsiye Şehir Plancıları Odası Temsilcisi Sinan Hakan Erden'i, Bölüm Başkanımız Feral Eke'yi ve Dekanımız İbrahim Gürer'i davet etmek istiyorum. Bu arada İbrahim Hocamın İnşaat Mühendisleri Odası tarafından TMMOB adına düzenlenen 2. Su Politikaları Kongresinin (20-22 Mart 2008) düzenleme kurulu başkanı olduğunu da hatırlatmak istiyorum. Dolayısıyla kendisi konuşmacılar arasında bizimle su konusunda ortak çaba gösteren, bu hassasiyeti birlikte paylaştığımız farklı disiplinden bir Hocamız.

Açılış için konuşmacılarımıza sözü bırakıyorum.

SİNAN HAKAN ERDEN (Şehir Plancıları Odası)- Teşekkür ederim. Öncelikle 1992 yılında mezun olduğum üniversitemde farklı bir konumda ve tekrar bulunmaktan ötürü çok mutlu ve gururluyum. Sayın Bölüm Başkanım ve sayın Dekanım heyecanımdan ötürü kusura bakmasınlar. Onların ve siz katılımcıların izniyle sözlerime başlıyorum. Sizleri Şehir Plancıları Odası adına saygıyla selamlıyorum. Umarım toplantı, örgütümüz ve şu anda konuşmakta olduğumuz su ve mekân planlaması çıktıkları açısından olumlu sonuçlar doğurur.

Genel anlamda Odamız, 2005 yılından bu yana çalışmalarını sürdüren Su Komisyonuna son dönemlerde daha da yakıcı hissetmekte olduğumuz su konusu üzerinde bazı görevler verdi. Vedat Bey başta olmak üzere, kendilerini saygıyla andığımız büyüklerimiz, bu konuda deneyimli plancılarımız, kıymetli vakitlerini ayırarak bu konuda bizlere yeni ufuklar açma konusunda yardımcı oldular. Şimdiden kendilerine teşekkür ederim.

Ben, konuyla ilgili çok fazla detaylı açıklama yapmak istemiyorum. Konuya ilişkin tartışmanın meslek örgütümüz adına daha fazla yararlı olacağını düşünüyorum, ancak önemli bulduğum bazı konuları da sizinle paylaşmak isterim. Bu toplantıdan, öncelikle meslek örgütümüz adına birtakım beklentilerimiz olduğunu duyurmak istiyorum. Su Komisyonunun, az sonra tartışacağımız konularında planlamanın aynı zamanda bir su kullanım kararı olduğundan hareketle, bize yürürlükte olan planlar hakkındaki pratikler üzerine bazı çıktılar vereceğini düşünüyorum. Özellikle 1/100 000 ve 1/25 000 çevre düzeni planları konusunda, su varlığının bir gösterge şeklinde ele alınarak pratikte kullanılması konusunda açılımlar olursa, sanırım bu toplantı meslek açısından yararlı yerlere gidecektir.

Ancak su konusu, bildiğiniz üzere esasında çok geniş perspektifli bir konu. Suyun içine girdiğimiz zaman, kentsel su alanlarından tutun, insan ihtiyaçlarına kadar, bunun yanında doğal su dengeleri ve sulak alanlara kadar birçok konuyu yakından ilgilendiriyor. Dolayısıyla bu konuların ciddi anlamda bir perspektif oluşturularak kamuoyuna bu konuda bilgi verilmesi bizim ve Odamız açısından çok önemli. Bugüne kadar yaptığımız çalışmalarda, özellikle bölge planlamasından başlayarak çevre düzeni planlarına ve korunan alan planlarına kadar su konusunun nasıl ele alındığına, bundan sonra nasıl işlenmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımları umarım bu toplantıda elde ederiz.

Bilindiği üzere ülkemizde sulak alanlarımızda ve su konularında bazı sıkıntılarla karşı karşıyayız. Şu anda yakıcı olarak hissettiğimiz su kesintileri, belki de kentsel gelişmenin yanlış alanlara yönlendirilmesinden, bu konudaki barajların yanlış yer seçiminden kaynaklanıyor. Bununla birlikte, koruma alanlarında da esasında durumumuz pek iç açıcı değil, koruma alanlarında da ciddi anlamda sıkıntılarla karşı karşıyayız. Tabii bunların temelinde plansız su kullanımı, yeraltı su kuyularının kaçak olarak açılması, sulak alanların kurutulması, kurutulan sulak alanlardan tarımsal açıdan verim elde etme gibi birtakım kararlar var. Tabii bu olumsuz durumların önüne geçmek, hep birlikte meslek camiamız adına vereceğimiz ortak bir kararla olacaktır. Ülkemizdeki koruma alanlarını değerlendirdiğimiz zaman, ülke coğrafyasının yaklaşık yüzde 3'lük bir kısmının koruma altında olduğunu biliyoruz. Bu oranın içinde su kaynaklarımız da var. Bunların içerisinde milli parklar var, sanırım İğneada ile birlikte milli park sahamız 39'a yükseldi. Milli parklarımız, özel çevre koruma alanlarımız, 800'e yakın doğal SİT alanımız, 12 tane Ramsar alanımız açıkça söylemek gerekirse, kentsel gelişmenin tehdidi altında bulunuyor.

Bu olumsuz tablolar, bize planlama açısından umarım yeni arayışlara yol açar. Çünkü artan doğa korumacılık kavramı, STK'ların bu konuda ciddi çalışmalar yapması, içlerinde özellikle WWF bu konuda, su konusunda ciddi çalışmaları var, gelişen fon kaynaklarıyla birlikte yeni ilham alanları sağlıyor.

Su konusundaki mevzuatla ilgili konulara çok fazla değinmek istemiyorum. Ancak burada belirtmek istediğim konu, son kurulmuş bakanlık olmasına rağmen, Çevre ve Orman Bakanlığının bu konuda ciddi anlamda çalışmalar içerisinde olması, Bakanlık Bayındırlık Bakanlığından 100 000 ölçekli çevre düzeni planlama yetkisini aldıktan sonra da suların kullanılması, sulak alanların korunması konusunda ciddi faaliyetler yürütüyor. Tabii bu faaliyetlerin yürütülmesi konusunda plancıların söz sahibi olmaları, bu konudaki bilinç oluşturma ve kamuoyuna doğru bilgi vermek konusunda ciddi anlamda söz sahibi olmaları lazım. Zira, su konusu, esasında planlama mesleğinin ciddi bir aktivitesi olmakla bir-

likte, farklı meslek dallarının birtakım bilgilerini de beraberinde getiriyor. Suyu biz o kadar çok farklı disiplinle çalışıyoruz ki, yürüttüğümüz 2003-2008 sulak alan stratejisi belgesinde yaklaşık 10 farklı disiplinden katılımcı vardı. Bugün gelirken sizlerle paylaşmak için yanımda getirdim. Plancıların çok fazla katkı sağlamadığı, ama farklı meslek dallarında oluşmuş stratejilerle ilgili bir çalışma. Aynı zamanda sulak alan planlaması konusunda da Çevre ve Orman Bakanlığının ciddi çalışmaları var. Umarım katılımcılar için bu konular ilginç olur, bunları yeri geldiği zaman açmak istiyorum.

Bakanlık, özellikle su konusundaki korumacılığına, Ramsar Sözleşmesine 1994 yılında imza koyarak ciddi bir adım attı. Şu anda ülke genelinde 12 tane Ramsar alanımız var. Bunların bu sene itibariyle 20'ye çıkarılması yönünde çalışmalar yapıyor. Ülkemizin bu konudaki ciddi bir zenginliği olduğunu da söylemek sanırım yanlış olmaz. Paleolitik dönemdeki 4 kuş göç yolunun 2' sinin ülkemizden geçmesi bu konuda bizim ne kadar önemli bir konumda olduğumuzu gösteriyor. Az önce söylediğim gibi, su konusundaki mevzuat, esasında planlamanın çok başlı ve farklı kurumların elinde olmasından farklı değil, su konusunda da farklı mevzuatlar var. Esasında bu mevzuatları toplamak isterseniz, Çevre ve Orman Bakanlığının Kuruluş Kanunundan Kara Avcılığı Kanununa kadar, ÖÇK'nın, Milli Parklar Kanununun ve DSİ 'ye kadar ciddi anlamda yaptırımları söz konusu. Ancak içinde bulunduğumuz çalışma ortamında olduğum için bir dipnot olarak söylüyorum; özellikle 2002 yılında Ramsar Sözleşmesinin imzalanmasından sonra Bakanlığın Sulak Alanların Korunması Yönetmeliğiyle ciddi anlamda suyu koruma altına aldığı konusunda hemfikir olmak sanırım yanlış olmaz. Çıkarılan yönetmelik kapsamında Çevre ve Orman Bakanlığında sulak alanlarda sulak alan yönetim planları yapılıyor. Bu yönetim planlarının dışında koruma bölgeleri çiziliyor. Açıkça söylemek gerekirse, bu bizim meslek odamız açısından belki çok yakın takip edilen bir konu değil. Bu konunun meslektaşlarımız ve meslek örgütü tarafından da yakından takip edilmesinin yararlı olduğunu düşünüyoruz. Bakanlığın yürüttüğü sulak alan yönetim planlarıyla birlikte bildiğiniz üzere 100 000 ölçekli çevre düzeni planları da var. Özellikle bu toplantıdan bu konularla ilgili plan kademesine, pratiğe yansıtacak bazı konularda ışık almak amacındayız. İsterseniz, ben sözü daha fazla uzatmadan hocalarıma sözü bırakayım. Bugünkü toplantıda bizlere emek veren, vakitlerini ayıran Su Komisyonu üyelerine şimdiden teşekkür ediyorum. Sizlere de değerli vaktinizi ayırdığımız ve bu tatil gününde bize destek verdiğiniz için, Odam adına teşekkür ediyorum ve sözü Sayın Bölüm Başkanına bırakıyorum.

Prof. Dr. FERAL EKE (Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölüm Başkanı)- Teşekkür ederim.

Değerli konuklar; sizin çalışmalarınıza daha fazla vakit ayırabilmenizi sağlamak amacıyla konuşmamı oldukça kısa tutacağım. Genel olarak şunu söylemek istiyorum: Bu toplantıya üniversitemizde ev sahipliği yapmaktan mutluluk duyuyoruz ve bunun devamını da diliyoruz.

Su kaynakları koruması ve bir kentin su ihtiyacının yeterli derecede sağlanması için programlar, planlamanın belki de en önemli boyutlarını bildiğiniz gibi teşkil ediyor. Üstelik de geçen yaz boyunca bizzat yaşadığımız susuzluk, artık bu konunun belki planlama gündeminde daha da öncelik almasını gerektiren bir husus olduğunu ortaya çıkardı. İşte bu nedenle de ben, gayet duyarlılıkla bu konuyu ele alan siz Su Komisyonu üyelerine ve Şehir Plancıları Odası yetkililerine teşekkür etmek istiyorum. Bu konudaki çalışmalarınızın herkes tarafından, akademisyen, uygulamacı, mevzuat yapan kişiler açısından yeni açılımlar getireceğine inanıyorum.

Ekonomik gelişmenin bugün vardığı aşama, küreselleşme, iklim değişikliği ve bunun sonucu olarak gelen yeni bölgesel kalkınma modelleri, yerel ortaklıklar ve katılımcılık türü yeni kavramlar, artık su kaynaklarının korunması ve yönetiminin yeni bir çerçevede ele alınmasını gerektiriyor. Artık arazi kullanım kararları, kent planlama teknik ve modelleri, yine dediğim gibi, mevzuat, eğitim ve uygulama, bu yeni çerçevede yeni değişiklikler geçirmek zorunda. İşte burada komisyonunuza büyük bir görev düşüyor; çünkü bütün bu konuda dünyada gelişen yeni yaklaşımları, politikaları, yöntem ve modelleri ülkemizde kabul edilebilecek olan standartlara varmamızda komisyonun çalışmalarının büyük katkı vereceğine inanıyorum. Çalışmalarınızda, bizim Şehir ve Bölge Planlama Bölümümüze vereceğiniz her türlü göreve talibiz. Öğretim üyelerimiz, öğrencilerimiz ve mekânlarımızla her zaman size yardımcı olmak tabii ki görevimizdir.

Bugünkü çalışmalarınızda sizlere başarılar diliyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. İBRAHİM GÜRER (Gazi Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Dekanı)- Hoş geldiniz.

Gerçekten de bir odanın bünyesinde böyle bir komisyonun olması süper bir şey. Arzu ederim ki diğer odalarımız da bu şekilde bu hassas konuda kendi özel su komisyonlarını kurarlar ve düşüncelerini aktarırlar. Bir defa böyle bir toplantıya ev sahipliği yapmak bizleri gerçekten çok mutlu etti, yani çok teşekkür ederim, geldiniz, şeref verdiniz. Çok da iyi şeyler çıkacağına inanıyorum.

İki konu hakkında size bilgi vermek istiyorum. Bunlardan bir tanesi, Mart ayının 20-22'si arasında TMMOB'nin şemsiyesi altında 2. Su Politikaları Kongresi organize edilecek. Aşağı yukarı 77 tane tebliğ geldi, onlardan birtakım elemeler yapıldı, galiba 70'e indi sayıları. Şu anda tam metinler gelmek üzere. Tabii ki sadece sunular şeklinde değil, aynı zamanda panel şeklinde de bunun yapılması planlanıyor ve böyle bir olayda ben, tüm ilgili odaların görüşlerinin ortaya çıkacağı imkânları yaratmaya çalışacağım, o işin sorumlusu olarak.

İkinci konu, 2009 yılında yine Dünya Su Forumu İstanbul'da organize edilecek. Buraya biz 20-25 bin kişi bekliyoruz. Bu 20-25 bin kişinin içerisinde her meslek dalından, her dinden, her renkten insanlar gelecek. Bu Dünya Su Forumunda Türkiye olarak gerek ulusal su politikalarımız, gerekse uluslararası su politikalarımız konusunda düşüncelerimizi ortaya koymaya çalışacağız. Dünya Su Forumunun programı içerisinde sizleri doğrudan doğruya ilgilendiren kısımlarla ilgili -gelmeden evvel bir ders çalışma, bir hazırlık yapmaya çalıştım- 6 tane esas konumuz var. Bunlar, küresel değişim ve risk yönetimi, insan kaynaklarının gelişmesi, mevcut kaynakların iyi değerlendirilmesi, finans ve eğitimle ilgili, "*capacity building*" dediğimiz şey. Tahmin ediyorum Su Komisyonunun hazırlayacağı rapor, bu Dünya Su Forumuna da altlık olabilir ve ben, TMMOB'nin ismini -çünkü program komitesi üyesi olarak orada da görevliyim- birkaç yerde zikrettim. Tahmin ediyorum TMMOB çatısı altında sizler de görüşlerinizi aktarabilirsiniz.

Özellikle üçüncü konu, su kaynaklarının korunması ve yönetimi ve su kaynakları temin sistemlerinin gerek insan ihtiyacına, gerek çevre ihtiyacına cevap vermesi. Bu konuda yeteri miktarda su kaynaklarının garanti edilmesi, depolama imkânlarının ortaya koyulması ve bu şekilde hem tarım, hem enerji ve hem kentsel su ihtiyaçlarının belirlenmesi konusu, bir de arkadaşımızın detaylı vurguladığı doğal ekosistemlerin korunması. Tahmin ediyorum bu konuda yaklaşık olarak tüm Su Forumu sırasında 100 taneye yakın oturum olacak. Tabii bu oturumlarda sizler de öneride bulunabilirsiniz. Böyle birebir, yüz yüze de bakma imkânımız oldu. Gerçekten bekliyorum ve ben, elimden geldiğince bu konunun bu platformda ortaya konulmasını arzu ediyorum.

Çok enteresandır, bu konuda 2009'un Mart ayında, 15-22 Mart tarihleri arasında yapılacak ve 4-5 Kasım'da bir toplantı yapıldı, şubat ayında bir toplantı daha yapılacak. İlk hazırlık toplantısı olarak eğer şubat ayındaki toplantıda -zannederseniz Nilgün Hocam vardı o grupta- bu düşünceleri de program içerisine koyma imkânı olacak.

Konuşmayacağım dedim, ama galiba çok uzun konuştum. Çok teşekkür ederim, tekrar hoş geldiniz. Sadece Şehir Plancıları Odası değil, tüm odalardan öyle bir talep geldiği zaman, biz Gazi Üniversitesi olarak elimizdeki mevcut altyapıyı sizin hizmetlerinize sunmaya hazırız. Tekrar çalışmanızda başarılar dilerim. Sağolun.

BİRİNCİ OTURUM

VEDAT ÖZBİLEN (Su Komisyonu Üyesi)

Tekrar hepinize hoş geldiniz diyorum. Sunuşum takriben yarım saat kadar sürecek, kısa tutmayı planlıyorum; çünkü daha çok “su kaynakları ve kent planlaması ilişkisinde” sizlerin deneyimlerinize ve önerilerinize yararlanmayı hedefledik. Sunuşum iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Şehir Plancıları Odası Su Komisyonunun amacı

nedir, niye kuruldu, neyi hedefliyoruz? bunlardan bahsetmek istiyorum. İkinci bölümde dünyada su sorunları nedir, nasıl çözülmeye çalışılmış, su yönetimine ve planlanmasına nasıl bakılmış, nasıl bir süreç yaşanmış, kentsel alanda su sorunları nasıl ele alınmış, bazı ülke ve kentler arazi kullanımı ile su planlamanın ilişkisini nasıl kurmuşlar gibi başlıklar irdelenecektir. Son bölümü açık bırakıyoruz. Açık bırakılan bölüm de ülkemiz deneyimleri sizler aracılığıyla irdelenmeye çalışılacaktır. Arazi kullanım kararları ile su kararları arasında nasıl bir ilişkinin olduğu ya da plan hazırlama sürecinde su kaynaklarına dönük kararlarda şehir plancılarının konumu irdelenecektir.

Şehir Plancıları Odasında Su Komisyonu iki temel amaç etrafında çalışmalarını yürütmektedir: (i) Su kaynaklarının daha verimli bir şekilde kullanımının sağlanmasında üst ölçekli planlama kararlarının rolünü ortaya koymak, ve (ii) diğeri ise, Kamu hizmeti olarak suyun kaliteli ve yeterli miktarda, adil ve ödenebilir düzeyde erişimini güvenceye alan bir yönetim yapısında sunulmasını içeren su politikalarının, toplum ve ülke çıkarları doğrultusunda uygulanması konusunda planlama aracılığı ile toplumun bilgilendirilmesinde aktif bir rol üstlenmektir.

Bu amaçlara yönelik olarak Su Komisyonunca yapılan tartışmalar sonucunda şu görevlerin yapılması kararlaştırılmıştır:

1. 22 Mart **Dünya Su Günü**nde basın açıklaması yapmak (su günü özel teması ve ülke gündemindeki su sorunlarını içeren). Örneğin bu yıl tema “su kıtlığı” idi. Bu yönde basın açıklaması yapılmıştır.
2. Ulusal ve uluslar arası su gündemini izleyerek oda yayın organları aracılığıyla duyurmak, basın açıklaması hazırlamak, konu ile ilgili araştırma yapmak sonuçlarını paylaşmak üzere yayınlamak (yazılı veya sözlü).

3. Ulusal ve uluslararası düzeyde su toplantılarını izlemek, gerekli olanlarına aktif olarak katılmak, düzenleyici olarak görev almak.
4. Su ve Planlama konusunda çalışmalar yapmak, şube ve temsilcilikler aracılığı ile su sorunları konusunda meslek alanını ve kamuoyunu bilgilendirmek.
5. Su sorunlarının önlenmesi ve izlenmesi konusunda diğer odalar ve meslek alanları ile ortak çalışmalar gerçekleştirmek.
6. Kentsel su verimliliği konularında meslek alanında gündem oluşturmak
7. Su kaynaklarının korunması ve kullanımına ilişkin yasal düzenlemeleri Oda adına izlemek, görüş oluşturmak ve bu amaçla çalışmalar yapmak.

Su Komisyonu Odadaki çalışmalarına 2004 yılında başlamıştır, ancak Su Komisyonunun gerçek anlamda çalışmaları 2005 yılında başlamıştır. Nilgün Görer Tamer ile birlikte iki kişiydik şimdi sayımız beşe yükselmiştir. Çalışmalarımız yaygınlaştıkça sayımız artmaktadır.

4-5 Mart 2006 yılında Malatya’da evsel su tüketimine ilişkin kent üzerinde bir çalışma yaptık. Bilindiği üzere Mart 2005 yılında Malatya’da bir su kirliliği vakasına rastlandı. Şebeke üzerinden kente sağlanan suyun kalitesindeki değişim kısa bir süre içinde 10 bin kişinin sağlık kurumlarına başvurmasına neden olmuştur. Hastane kayıtları ve Sağlık Bakanlığı heyetinin inceleme raporları içme suyundan kaynaklanan dizanterinin var olduğunu göstermiştir. Sorunun ana kaynağını belirlemek, kent planlaması ve altyapı ilişkisini irdelemek amacıyla Malatya’da bir çalışma yaptık ve 100 haneye anket uyguladık. Çalışmanın sonuçları Bursa Sağlıklı Kent Sempozyumunda sunulmuştur. Mart 2006’da Dünya Su Günü konusunda basın açıklaması yaptık.

22 Mart 2006’da TMMOB’nin düzenlediği Su Politikaları Kongresinde, Oda adına “ Küresel Su Politikalarının Şehir ve Bölge Planlama Disiplini Açısından Değerlendirilmesi” adlı bildiri sunuldu. 15-16 Haziran 2006’da Antalya İçmesuyu ve Sorunları Sempozyumunda “Planlama ve Kentsel Su Tüketimi İlişkisi: Antalya Örneği” adlı bildiri ile katıldık. 7-9 Haziran 2006 Bursa’da düzenlenen Kent ve Sağlık Sempozyumunda “Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinin Halk Sağlığı ve Kentsel Yaşam Kalitesi Açısından Önemi: Malatya Örneği” adlı bildiriyle katıldık. 22 Mart 2007 Dünya Su Gününde “Su Kıtlığıyla Mücadele” temalı basın açıklamasını yaptık. 17 Mayıs 2007’de Gazi Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Stratejileri Araştırma ve Geliştirme Merkezince düzenlenen İklim Değişimi ve Su Ekonomisi toplantısına katıldık, “Şehircilik ve İklim Değişikliği” başlığındaki sunuş ile katkıda bulunduk. Odamızda Şehir Plancıları Odası Üst Ölçek Komisyonu ile toplantı yaptık.

Temmuz 2007’de Halkevleriyle “Su Hakkı” toplantılarına katıldık. Bu yıl Ağustos ayında su sıkıntısı çekildiği dönemde, sivil toplum kuruluşları ile birlikte hareket edilerek aktif görevlerde yer aldık. Ankara Platformu çerçevesinde Oda görüşlerini dile getirdik. 17 Kasım 2007’de Fişek Enstitüsünün düzenlediği “Küreselleşme Kısılcığında Su” konulu toplantıya katılıp Oda adına görüşlerimizi sunduk ve “Su Kaynakları, Küresel Bakış ve Kentsel Su Yönetimi” konusunda bildiri verdik.

Böyle bir geniş yelpazede içinde imkanlar dahilinde çeşitli platformlarda Odamızı temsil ettik ve görüşlerimizi sunduk. 2007 yılı Su Komisyonu çalışma takvimi 2007 yılında yapılacak çalışmalarını belirlemesi yanında uzun vadeli bir çalışma dönemini de çizmiştir. Örneğin 2009 İstanbul’da düzenlenecek olan Dünya Su Forumu dikkate alınarak uzun dönemli bir çalışmanın yapılmasına karar verildi. Bilindiği üzere 2009 yılı Dünya Su Forumu, Dünya Su Konseyi ile birlikte Türk Hükümetince birlikte hazırlanmaktadır. Dünya Su Forumu, su kaynaklarının planlanması ve yönetimiyle ilgili tüm kesimlerin katıldığı araştırma ve geliştirme faaliyetlerin, uygulama deneyimlerinin, yenilikçi yaklaşımların tartışıldığı bir uluslararası platform olma niteliğiyle ülkemiz kent ve bölge plancılarının su kaynağına bakışını ve planlamada ele alış biçimlerini yansıtmak ve yeni tartışma alanı açmak amacıyla bir çalışma yapmayı ve bu çalışmanın sonuçlarını Forumda sunmayı planladık. Bu yönde tüm temsilciliklerimizden yörelere ait su kaynaklı sorunları ve plancıların yaptıkları çalışmalarını yansıtan raporlar istedik. İkinci adım ise bugün üst ölçek planlama konusunda uygulama deneyimi olan plancılar ile bir beyin fırtınası yapmaktı ve bunu gerçekleştiriyoruz. Üçüncü adım, 19 Mart 2007 tarihinde Dünya Su Forumu hazırlık toplantılarına katıldık ve kent planlamasına dönük oturumların açılması yönünde görüşlerimizi dile getirdik. Dördüncü adım, “Planlama, Kent ve Su” konulu bir atölye çalışması yapmayı gündemimize aldık. 2008 yılı, Odanın yayınladığı Planlama Dergisinde çıkacak özel bir konunun su olmasını istedik. Oda bu öneriye olumlu cevap verdi. Planlama dergisinin bir konusu “Su ve Kent Planlaması” olacaktır. Diğer bir etkinliğimiz, su konusunda çalışan diğer disiplinlerle ve diğer odalarla birlikte çalışmalar yapıp ülke gündemine kent ve su ilişkisini taşımayı hedefliyoruz. ŞPO Su Komisyonunun amacı, faaliyetleri ve çalışma programını açıklayan sunuşumun birinci kısmından sonra ikinci kısmında dünyada su planlaması ve yönetimi konusu üzerinde duracağım.

...

Küresel bakış açısı bizlere birazdan ulusal ve bölgesel seviyede yapacağımız tartışmaya bir çerçeve çizeceği umudundayım; dünyada su ve su kaynaklı sorunlar nasıl algılanıyor, nasıl çözülüyor. “Sorunun ortaya çıkışı, çözümü; ve kent planlamanın sorunun çözümünde nerede durduğu” gibi üç başlık altında konu irdelenecektir. Su sorununun ortaya çıkışı şöyle olmuştur.

Sanayi devriminden sonra uygulanan sınırsız büyüme modelinin ekosistemi kendini yenileme zorluğuna düşmesinden sonra dünyanın “biz bir yerde bir hata yaptık ve hala yapıyoruz” demeye başlaması ile ortaya çıkmıştır. Sunuşumun ilerisinde bu konu açıklanacaktır. Sınırsız kaynak kullanma temelli büyüme modelinin su kaynaklarını kirlletmesi, suyun sınırlı olması ve sınırlı bir kaynak olan suyun zaman ve mekân anlamındaki eşitsiz dağılımı küresel su sorununu uluslararası gündeme taşımıştır.

“Sorun nasıl çözüldü?” konusuna baktığımızda, çeşitli çözüm yollarının var olduğunu göreceğiz. Çözümde bakış açısı çok önemli; bir mühendisin bakış açısıyla, bir ekonomistin bakış açısıyla plancının, çevre mühendisinin, sosyoloğun bakışı çok farklıdır. Genelde su sorunu kendini hissettirmeye başlamasından sonra arz yönetiminden talep yönetimine geçiş görülmüştür veya arz yönetimiyle talep yönetimi birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Yirminci yüzyılda kentleşme ve ekonomik büyüme doğal kaynakların yönetimi ile birlikte evrimleşmiştir. Bu süreçte kentsel alanlara yönelik içmesuyu temini ve dağıtımını hizmetinin sağlanması da aynı düzlemde gelişmiştir. Kamunun etkin rolü su kaynaklarının yönetimi ve hizmetin karşılanmasında kendini hissettirmiştir. Altyapı yatırımları merkezce tayin edilmiş, su kaynakları bulunmuş, yapılandırılmış, depolanmış, artırılmış ve dağıtılmıştır. Teknik açıdan bu süreci mühendisler belirlediğinden bu yüzyıla “hidroloji çağı” adı verilmiştir. Tüm süreç “ihtiyaç” üzerine kurgulanmıştır ve ihtiyacı karşılamak adına büyük yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Kalkınma ve toplumun ihtiyaçları için su kaynaklarının kullanımı (su çekimi ve tanzimi) ve değerlendirilmesi üzerine çalışmıştır. Ancak eko-sistemin ihtiyaç duyacağı su miktarı ve kalitesi üzerinde durulmamıştır.

Sorunun çözümü “geliştir-arz et- kullan” teması üzerine inşa edilmiştir. Su kaynaklarının planlanmasında dikkate alınan parametreler *nüfus tahmini, kişi başına düşen su talebi, tarımsal üretim, ekonomik üretkenlik seviyesi* olmuştur. Bu parametreler kullanılarak gelecekteki su ihtiyacı tahmin edilmekte ve tahmin edilen bu değerler, talebi karşılayacak sistemlerin projelendirilmesinde kullanılmaktadır. Bu yaklaşımda su talebi, insan ihtiyaçlarındaki özel konumlardan, sağlıklı bir eko-sistemin ihtiyaç duyacağı su miktarından veya bölgesel su yeterliliği gibi hususlardan bağımsız belirlenmiştir.

Geleneksel planlamanın bir sonraki adımı tahmin edilen su arzı ile talep arasındaki uçurumu azaltacak projelerin tanımlanması doğrultusundadır. Geleneksel su planlamasındaki bu yaklaşım yerini, ekonomik gelişmede ortaya konulan büyüme modelinin yarattığı çevre sorunları ile tıkanmasıyla yeni arayışlara bırakmıştır. Bu süreçte mühendisler, geleneksel planlamanın tıkanıp gittiği noktaları teknolojik çözümler ile ortadan kaldırma yolunu seçmişlerdir. Sorunu artan talep karşısında

arzu artırma ile çözüme yolunu tercih etmişlerdir. Ekonomistler ise, birden fazla çözümü irdeleyerek birbirlerine alternatif bulmayı benimsemişlerdir. Teknolojik ve ekonomik verimlilik üzerine yoğunlaşmışlardır. Artan talebin karşılanması ve çevre sorunlarının bertaraf edilmesi için her yeni su temini projesinin artan ek maliyetleri üzerine kafa yormuşlardır. Kısaca eklenen her yeni kaynağın ek faydası ve maliyetleri üzerinden politik çözümler önermişlerdir. Suyun fiyatı ve miktarı ekonomistlerin temel çıkış yolları olmuştur. Dolayısıyla 20. yüzyıl boyunca ve 21. yüzyıl başlarına kadar hakim olan hidroloji paradigması kaynağı bul, çıkar, taşı, dağıt ve maliyetleri hizmet alana yansıt şeklinde özetlenebilir. Yarattığı çevre sorunları ile boğulmuş olan hidroloji paradigması yerine giderek çevrenin tahrip edilmeden geliştirilmesi yaklaşımı önemini hissettirmeye başlamıştır.

İkinci çözüm yolu, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı çerçevesinde şekillenmiştir. Çağımızdaki yaklaşım sürdürülebilir kalkınma; ekonomik gelişme ile birlikte sosyal ve çevresel gelişmelerin de dikkate alındığı bir kalkınma modelidir. Halk katılımına önem veren, açıklık ve eşitliği savunan bir bakıştır. Su akışı ve kullanımını üzerinde insan etkilerinin üç ayaklı kalkınma modelinde nasıl değerlendirilmesi gerektiği hususunda açılım sunar. Eko-sistem hizmetlerinin karşılanması için eko-sistemin ihtiyaç duyacağı su miktarını dikkate alan bir anlayışın hakim kılındığı bir kalkınma modelidir. Talep eden kesimlerin ihtiyaçlarına göre şekillenen bu bakış açısı içinde en önemli olan husus, çatışan su kullanımları arasında toplum çıkarına optimum noktayı bulmaya çalışmasıdır. Bu yaklaşımın uzantısı olan iki yaklaşım yaygın olarak kabul görmektedir: entegre su kaynakları yönetimi ya da ekosisteme bağlı çözümler. Geleneksel planlamadan çağdaş su yönetimi yaklaşımına geçiş 1970'li yıllarda başlamıştır. 1987 yılında Brundtland raporu ile sanayi devrimi ile evrimleşen ekonomik büyüme modelinin sınırlarına dayandığı ve artık bu model ile gidilemeyeceğini ortaya koymuştur. Doğal kaynakların sürdürülebilirliği ve sürdürülebilir kalkınma modeli dünyanın gündeminde şiddetli bir sarsıntı yapmıştır. Bu sarsıntı su yönetiminde ve planlamasında çevrenin ve sosyal yapının dikkatle ele alınması gerekliliğini hatırlatmıştır. Kısaca, arz yönetimi ile talep yönetiminin birlikte ele alınması ihtiyacı doğmuştur. Bu yaklaşımın, bölgeler ve yerel ölçekte farklı uygulamalar ile zenginleşeceği yeni çağdaş çözümlerin bulunabileceği hususunu dünyanın gündemine sokmuştur.

Entegre su kaynakları yönetimi, havza sınırları içinde yerüstü ve yeraltı sularını; su ve toprak kaynaklarını bir arada ele alan; yukarı ve aşağı havza arasındaki ilişkileri; suyu farklı yerde farklı amaçlarla kullananlar ve yönetenlerin arasındaki ilişkileri ve suya gereksinim duyan ekosistemlerin suyla olan bağların belirlenmesini ve bu ilişkiler arasında işbirliğini sağlayacak tekniklerin geliştirilmesini;

yasal ve kurumsal mekanizmaların oluşturulmasını kapsamaktadır. Bu ilke çerçevesinde, su yönetimi havza bazında planlanırken, bu planlamalar yalnızca enerji ve sulama üzerinde odaklanmayacak, havza içindeki ve komşu havzadaki çevresel ve sosyal etkileşimler de göz önüne alınacaktır. Nehir havza planlamasını esas alan bu yaklaşım çerçevesinde çevresel duyarlılık ve suyun liberal ekonominin araçlarıyla etkin kullanımı anlayışı güçlenerek devam etmektedir¹ (Kibaroğlu, A., 2007).

Ekosisteme bağlı çözümlerde, su kaynaklarındaki bozulmaların belirlenmesi, ekosistemin mal ve hizmet üretme kapasitesinin irdelenmesi, katılımcı ve havza ölçeğine önem veren sürdürülebilir su kaynakları yönetimi ele alınan konulardır. Bu yaklaşımda havza veya nehir bazında su kaynaklarının yönetimi ve korunması/tedavisi, paydaşların sürece katılımı, ekosisteme ihtiyacı kadar su verilmesi, kirlenmenin ve atıkların kontrolü ve altyapı yatırımlarının yeniden gözden geçirilmesi anlayışı güçlenerek devam etmektedir.

Su kaynaklarının yönetimi ve planlaması konusundaki bu gelişmelerden kent planlaması da etkilenmiştir. Hidroloji paradigmasının hakim olduğu dönemlerdeki kent planlamasında su kaynağı dış bir girdi olarak değerlendirilmiştir. Kaynağın kent planlamasındaki etkinliği tamamen mühendislerin ve ekonomistlerin eline bırakılmıştır. Plancı edilgen bir konuma sokulmuştur. Yaşayan kentlerin dinamiklerini anlama ve çözme hidroloji paradigması çerçevesinde ele alınmıştır. Su kaynaklarının planlanması (aslında planlanmaması sadece verilerin mühendislerce tayin edilip kent plancılara kullanılması için sunulması) hidroloji paradigmasının çıkış noktası olan “ihtiyaç” üzerine kurgulanmış, dolayısıyla nüfus tahminlerinin yapılması ve bunun mühendislere sunulması plancıdan istenilen rol olmuştur. Değişimin sürükleyici güçlerinin bulunması, yaşayan ve değişen kent ile ilişkilendirilmesi açısından kent plancıları, edilgen bir konuma sürüklenmiştir. Ancak 1970 yıllardan sonra başlayan çevre korumacı yaklaşımla birlikte kent planlaması çağdaş su kaynakları yönetimi anlayışı çerçevesinde kendi konumunu ve yaklaşım biçimini sorgulamaya başlamıştır. Dünyada bu yöndeki çalışmalar içinde 1980’li yıllarda M. Falkenmark’ın ortaya koyduğu “arazi kullanım kararlarının aslında bir su kullanım kararı olduğu” yaklaşımı, birçok kente ve kent planlamasına yeni açılımlar sunmuştur. Bu açılım içinde kent kaynaklı sorunlar aşağıda verilen başlıklar altında toplanmış ve tartışılmıştır:

1. Kentleşme ve hızlı nüfus artışının sonucunda su kaynakları üzerindeki baskı artmaktadır,

1 Ayşegül Kibaroğlu, Küresel Havza Yönetimi yaklaşımları: Türkiye Su Kaynakları Yönetimine Yansımaları. V. Ulusal Hidroloji Kongresi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 5-7 Eylül 2007.

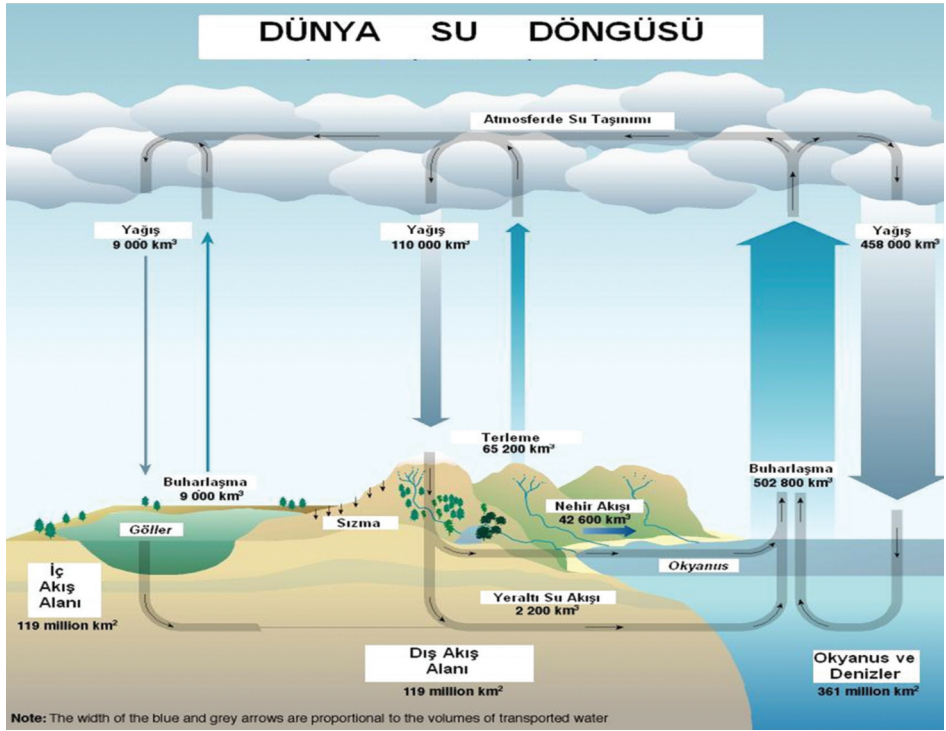
2. Kentsel su sorunları kentsel su döngüsü içinde ele alınmamaktadır,
3. İklim değişikliğinin habitatlara etkisinin yanında kentsel su hizmetlerinin sağlanmasına da etkileri olmaktadır,
4. Kentsel su yönetimi krizi
5. Yetersiz su altyapısı

Kentsel su sorunlarının çözümünde ele alınan konular ise şöyle sıralanmaktadır:

1. Sürdürülebilir kentsel su yönetimi,
2. Kentsel sularda, küresel değişimlere cevap verecek politikalar üretilmesi,
3. Ekosistem koruma ve kullanma temelli yaklaşımlar,
4. Teknolojik yeniliklerin adaptasyonu,
5. Küresel işbirliği ağlarının tesisi,
6. Arz yönetimi ile birlikte talep yönetimine geçilmesi.

Sınırlı olan su kaynağı üzerindeki etkileri dört başlık altında (sorun, etki, tehdit ve risk) değerlendirirsek önümüze şöyle bir tablo çıkmaktadır: su miktarında krizin etkisi talebin kontrolü ile şekilleniyor, dolayısıyla sınırlı kaynağın kontrol edilmesi çatışmaları arttırıyor. Çatışmalar kalkınmayı geciktiriyor ve barışı bozuyor, gıda güvenliğini tehdit ediyor. Su kalitesinde krizin etkisi, kirliliğin yaygınlaşması ile kendini hissettiriyor, sağlığa etkisi nedeniyle bir tehdit oluşturuyor, ve aynı zamanda sulak alanları ve ekosistemi riske sokuyor.

Kent ölçeğinde günümüzde su arzında sorun yaşanmakta, kontrol edilemeyen bir kentleşme ile bu sorun derinleşmektedir. Bu süreç kalkınmada gecikme, ve sosyal huzursuzluk riskinin artması ile sonuçlanmaktadır. Diğer önemli bir nokta da, toprak verimindeki krizlerdir. Su kaynaklı sorunlar, toprağın yapısının bozulması, su tutma özelliğini kaybetmesi, verimliliğini düşürmesi ve gıda güvenliği tehdit altında olmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla sudan etkilenen geniş bir yelpazede sorun alanı bulunmakta ve çok farklı alanları etkileyebilecek riskleri barındırmaktadır. Su kaynaklı sorun ve çözüm önerileri suyun döngüsünü anlamayı gerekli kılmaktadır. Su durağan bir şey değil, ekosistem içerisinde devamlı hareket halindedir (Şekil 1). Güneş enerjisi ve yerçekimi sayesinde karalardan denizlere, denizlerden karalara su dolaşır. Güneş tarafından emildiğinde gökyüzüne yükselir yani buharlaşır; toprak tarafından çekildiğinde yağmur, kar ve dolu olup geri düşer yani yağış ile tekrar karalara döner. Karalara düşen miktar 119 000 km³ iken, buharlaşan su 74 200 km³'tür. Denizlerden buharlaşan su 502 800 km³

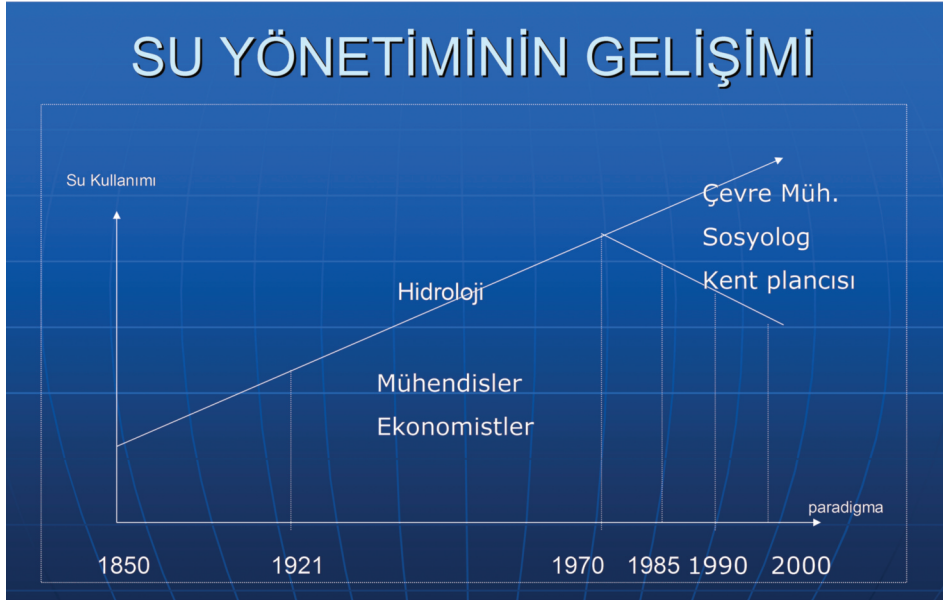

Şekil1 Dünya Su Döngüsü

iken, denizlere yağış olarak dönen su 458 000 km³'tür. Bu hareket içinde insanların kullanacağı su, yeraltı ve yerüstü su akışı olarak gerçekleşen 44 bin 800 km³ bir nehir akışı ve yeraltı su kaynağıdır. Bu miktar dünyanın yıllık toplam yenilenebilir tatlısu miktarıdır. Ancak bunun sadece 1/3'ü kullanabiliyoruz. Bu döngünün aksamaması ya da bozulmaması gereklidir. Son yıllarda iklim değişikliği, küresel ısınma bozulmanın işaretlerini vermektedir. 2006 yılında açıklanan BM İnsani Gelişme Raporu su kaynakları üzerine hazırlanmıştır. Burada açıklanan çarpıcı nokta, su çekiminin 1900 yılındaki değerinin 7,6 katı iken, aynı dönemde nüfus 3,7 kat artmasıdır. Bu şu demektir; sanayi devrimi ile refahın artması ile birlikte ihtiyacın üzerinde bir su tüketiminin yaşanmakta olmasıdır. Diğer önemli çarpıcı nokta sağlıkla ilgili ve doğrudan kentsel alan yaşam kalitesi ile ilgilidir. Kaliteli yaşam yıllarını azaltan sağlık sorunlarının başında sağlıksız su, sanitasyon ve hijyen konuları gelmektedir. Su kaynaklarındaki bozulma ve kirlenme kentsel ve kırsal alanda insan yaşamının kalitesini düşürmektedir. Bu sorun kentsel ve kırsal alan planlamasının çözmesi gereken temel konularından biri olmakta ve biz planlıların ilgi alanına girmektedir. Su döngüsü içinde hareket halindeki suya yönelik müdahale biçimleri ise yine aynı şekilde planlıların ilgi alanına girmektedir.

Yukarıda açıklanan hidrolojik döngüdeki değişimler, bozulmalar mekânı planlayan bizleri de etkilemektedir. 1/100 000 ve 1/25 000 ölçekli planlarda kendini daha çok hissettiren bu değişim; sulak alanların azalması, göllerin kuruması, yer altı su kaynaklarının azalması, taşkın alanları ile planlarımıza girmektedir. Kent- sel ve kırsal alanda su kullanım oranları ve biçimleri değişmektedir. Dolayısıyla planlanan alandaki değişimin su döngüsü üzerindeki etki ve baskılardan kaynaklandığının plancılar tarafından bilinmesinin son derece önemi vardır. Bu önem üst ölçek planlamalarda yerini almalıdır. Ancak mevcut planlama sistemimiz su döngüsünü anlamaktan kendini uzak tutmakta, boş bıraktığımız bu alan mühendislerce ele alınmakta ve plancılar edilgen bir konuma itilmektedir.

Plancıların edilgen duruma düşmeleri, tarihsel bir gelişim içinde incelendiğinde su kaynaklarının planlanması ve yönetiminde gözlenen gelişme ile paralellik olduğu anlaşılacaktır (Şekil 2).

Şekil 2 Su Yönetiminin Gelişimi

Bu grafik su kaynaklarının yönetimi ve planlamasında etkin olan disiplinlerin gelişmelerini vermektedir. Başlangıç olarak sanayi devrimi yani 1850 yılı alınmıştır. İklim değişikliği üzerine çalışmalar yapan Hükümetler Arası İklim Paneli çalışmalarını bu yıllara dayandırmaktadır. Su kaynaklarının kullanımı ve yönetimi Mezopotamya'daki Fırat ve Dicle, Mısır'daki Nil, Hindistan'daki İndus ve Çin'deki Sarı nehirler üzerinde kurulan ilk medeniyetlere kadar gitmektedir. Ancak bilimdeki gelişmelere paralel olarak suyun kontrolü, yönetimi ve planlanması sanayi devrimi ile ilerleme kaydetmiş, kentsel ve kırsal alanlarda daha yay-

gın olarak su kullanılmaya başlamıştır. Sanayi devrimi ile birlikte topluma yayılan refah kaynak kullanımını hızlı bir şekilde artırmıştır. Su kaynaklarının kullanımında çok sayıda baraj, sulama kanallarının ve kentsel içmesuyu şebekesi yapımını içeren su kaynaklarının yönetimi yaklaşımı, sanayi devrimini yaşayan ülkelerin enerji, içmesuyu, sulama, gıda ve hizmet sektöründeki artan taleplerini karşılamıştır. Bu dönemi şekillendiren iki disiplin ağırlıkla etkin olmuştur: Mühendisler ve ekonomistler. Mühendisler ve ekonomistler şu anlayışla hareket etmişlerdir: “Su kaynakları sınırsızdır ve refah için sonuna kadar kullanılabilir”. Bunun sonuçları ise barajlar inşa etmek, su depolamak, bu suları kentsel ve kırsal alanlara taşımak, kentlerde içmesuyu şebekeleri, kırsal alanda sulama şebekeleri inşa etmekle somutlaşmıştır. Bu dönemde hidrolojik paradigma hakim olmuştur. Hidrolojik paradigmanın hakim olduğu dönemde kentsel alanlarda sağlık sorunları çözülmüştür. Sanayi devrimi ile birlikte kentlerde yaşanan bu süreç bazı araştırmacılar tarafından “sıhhi tesisat devrimi” olarak adlandırılmaktadır. Kentlerde suyun boru sistemine girmesiyle kentlerde yaşanan sağlık sorunları büyük oranda azalmış ve kentsel refah hızla artmıştır. Bu dönemde su sadece ekonomik meta olarak ele alınmıştır. Bu süreç 1970 yıllara gelindiğinde doğal kaynakların isyanı ile uyarılmıştır. Hızla ve çok sayıda gerçekleştirilen su altyapılarının doğayı kontrol etmekten uzaklaşarak çevreye zarar verdiği yönündeki girişimler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu girişimler su kaynaklarının tarım, sanayi, içmesuyu ve hizmetler yanında çevre içinde kullanılması gerektiğini vurgularken su kaynaklarının sınırsız bir kaynakmış gibi kullanılmayacağı fikriyatını oluşturmuştur. Böylece 1970 başlayan bu hareket 1992 yılında Birleşmiş Milletler Rio Zirvesi ile üst seviyeye çıkmıştır. Bu Zirve ile su kaynaklarının sınırlı olduğu, ekonomik kalkınma yanında sosyal ve çevresel değerlerinde dikkate alınarak birlikte değerlendirilmesi gerektiği fikri “sürdürülebilir kalkınma” yaklaşımıyla somutlaşmıştır. Rio’da yapılan konferansla “artık sınırlı bir kaynak var, istediğimiz gibi tüketemeyiz, tüketirken yeni kriterler koymalıyız” denildiği andan itibaren çevre mühendisleri, sosyologlar kent plancılarının dönemi başlamış bulunmaktadır. Suyun ekonomik meta olması yanında sosyal ve çevresel bir metada olduğunun ilkeleri gündeme düştüğünde hidrolojik paradigma kendi yaklaşımları ile çözümler üretmemeye başlamıştır. Mühendisler bu dönemde artan talepleri yeni teknolojiler kullanarak çözmeye çalışmışlardır. Bu çözümde maliyetlerin çok artmasından dolayı kamu bu maliyetleri karşılayamaz duruma düşmüştür. Sonuçta arz temelli çözümlere karşı talep temelli çözümlerin önemi artmıştır. Talep temelli çözümlerde çevre mühendisleri, sosyologlar ve kent plancıları çözüm üretmeye başlamışlardır. Ekonomistler bu yeni dönemde artan talebin getirdiği ek maliyetler üzerinde durarak, teknolojik verimlilik ve ekonomik verimlilik üzerinde durmuşlardır. Ancak bunun sonuçları maliyet olarak hizmet

alan kesime yansımıştır. Dolayısıyla arz temelli çözümler ve yeni versiyonları günümüz su kaynaklı sorunların çözümünde etkili olamamışlardır. Bunun somut örneklerini kentsel alanda ilerde vereceğim, dünya deneyimlerinde göreceğiz. Özetle arz temelli çözümlerden talep temelli çözümlere geçiş ya da her ikisini dikkate alan yaklaşımların hakim olduğu bir dönemde, sınırlı bir kaynak olan suyun kullanımı, değerlendirilmesi ve yönetimi için yeni disiplinler devreye girmiştir.

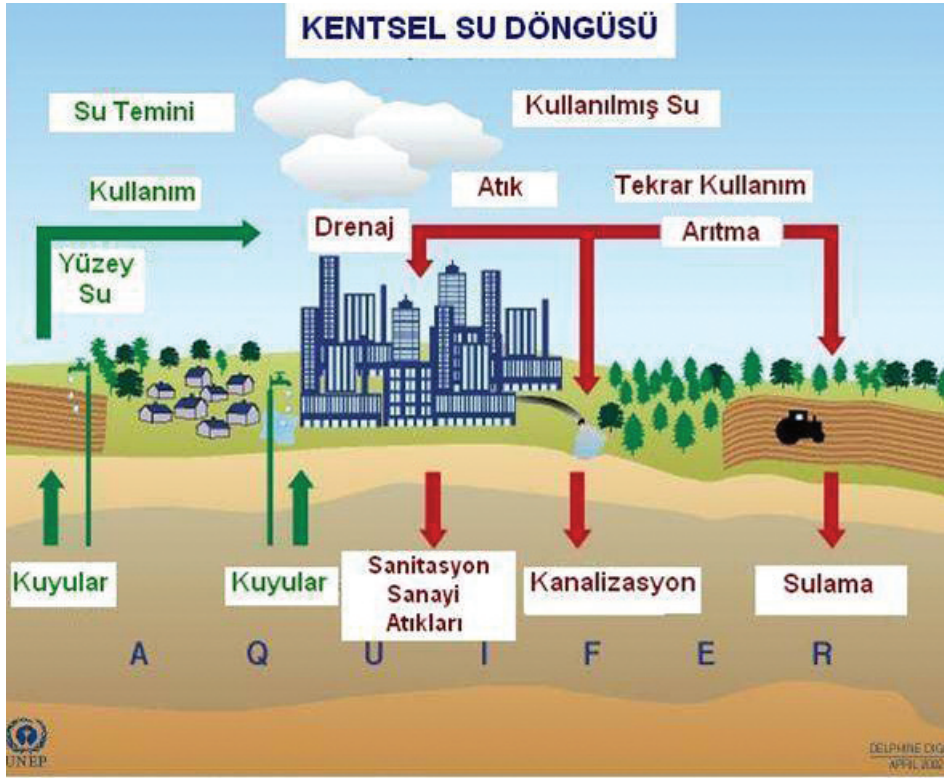
“Su politikaları suya dayalı kalkınma üzerine yoğunlaştı. Bu tarz bir kalkınma, suyun her yerde istendiği kadar sağlanabileceği varsayımından yola çıkarak, baraj, su depoları ve kanal yapımlarından oluşuyordu. Fakat bu varsayım sadece yanlış değil, aynı zamanda da yıkıcıdır”² Arz yönlü çözümlerin en önemli hatası: su ihtiyaçlar dahilinde istenilen her yere istendiği kadar götürülebilir kavramı altında yatmaktadır. Hidroloji paradigması, “suyun sınırlı bir kaynak ve kendine özgü kültürel matrislere ait oluşu, inanılmaz masraflara rağmen göz ardı etmiştir” (Robert, J., 2003). Talep yönlü çözümlerde ise maliyet verimliliği esas alınır³. Var olan su kaynaklarından mümkün olan en akılcı, hakça ve verimli faydalanmayı amaçlar. Talebe yönelik yöntemler şu hususlara ağırlık verir. Kurumsal ve yasal düzenlemeler, tasarruf sağlama, özelleştirme, makro ekonomik ve sektörel politikalar, su tarifelerinin kullanılması, kirlenene ceza uygulanması, su piyasaları yaratma, su bankası, kısıtlamalar, kirlenmeyi önleme, kamuoyunu uyandırma ve bilinçlendirme, kanal ve borulardaki kaçakları önleme, geri dönüştürme ve tekrar kullanma (Konuralp, P., 2000). Özetle talep yönlü çözümler su kullanım verimliliği üzerine yoğunlaşmıştır.

Hızlı kentleşme, nüfus artışı ve artan su kirliliği yüzünden dünya kentlerinin çoğu gereksinim duydukları suyu karşılamakta zorluk çekmektedir. Bu nedenle su tasarrufu sağlamayı amaçlayan kent sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Su sorunlarında kent bazına indiğimizde yukarıda açıklanan global bakış açısı yereli anlamamızı güçleştirir. “Su alım ve su atım noktaları gerçekte birer yerel merkezlerdir ve ölçekleştirilmiş bir su politikasının ilk görevlerinden biri yerleşim yerlerindeki ve çevresindeki her su kaynağının ve su atım noktasının birer analizini yapmak olmalıdır.” (Robert, J., 2003) Bu analiz hidroloji paradigması çerçevesinde yapıldığında günümüz şartlarında çözümsüzlüğe itildiği görülmüştür.

Doğru analiz, çevresel kaygı temelinde M. Falkenmark tarafından yapılarak günümüz kentlerine bir açılım sunmuştur. Bu analiz: “Arazi kullanım kararı aynı zamanda bir su kullanım kararıdır” ile sonuçlanmıştır.

2 Jean Robert, 2003. Suyun Ekonomi-Politigi. Ütopya yayınevi

3 Konuralp Pamukçu, 2000. Su Politikası. Bağlam yayınevi

Şekil 3 Kentsel Su Döngüsü

Kaynak: Brian Morris, British Geological Survey, 2011UNEP,

Bu sonucu değerlendirebilmemiz için su hakkı, kentsel su döngüsü ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarının kent ve bölge planlama alanı içindeki anlamını tanımlamamız gerekmektedir. Plancıların temel hareket noktaları mevcudu iyi analiz etmek, sorunları belirlemek, çözümleri ortaya koymak, senaryoları belirlemek ve sonunda geleceği şekillendirmek üzerinedir. Bu süreç kendi içinde sürdürülebilir kalkınma yaklaşımını içermektedir. Plancılar mevcut kaynakların yetip yetmeyeceğini hesap etmeden geleceğin ihtiyaçlarını öngörmeye çalışmazlar, böyle bir hataya düşmemelidirler. Ancak su kaynakları ile ilgili olarak geleceğin su ihtiyaçlarını öngörmeye edilgen bir konuma itilmişler ya da tek göstergeli kentsel nüfus tahmini yapan bir disiplin haline dönüştürülmüşlerdir. Planlanan alanın gelecekteki su ihtiyaçlarının kültürel, sosyal ve çevresel matrisler çerçevesinde irdeleme ihtiyacı vardır. Bu gereklilik ise kentsel alanda su döngüsünün ne ifade ettiğinin iyi tanımlanmasından geçmektedir. Şekil 3’de görüldüğü üzere açıklanan kentsel su döngüsü iyi anlaşılmalı ve plancıların bakış açısı ile kültürel, sosyal ve çevresel matrisler ile zenginleştirilerek kentsel su döngüsü tamamlanmalıdır. Şekil 3’de verilen kentsel su döngüsü hidroloji paradigması-

nın ortaya koyduğu bir döngüdür. Bunun zenginleştirilmesi gerekir, plancılar olarak kenti bu basitlikte algılamamız gerekiyor. Slayt neyi ifade ediyor; su temini, kentte kullanımı, su atım noktaları ve geri kullanım. Burada sadece mühendis bakışı var; “suyu temin edelim, kentte şebekeleri kuralım, kullanılsın bitsin; arıtma da yapalım, arıtmayla çözelim.” Suyun sınırlı bir kaynak olduğu ve kendine özgü kültürel, sosyal ve mekânsal matrislerin bulunduğu verilen kentsel döngü içinde görülmemektedir. Dolayısıyla bu döngünün mekân plancıları açısından yeniden irdelenmesi gerekmektedir. Plancıların müdahale alanı kent ölçeğinde başlayıp üst ölçeklere kadar uzanmaktadır. ŞPO Su Komisyonunun ana çalışma ekseninde kentsel su döngüsünün yeniden tanımlanması yatmaktadır. Bugün burada yapmakta olduğumuz arama toplantısı bunun ilk adımıdır.

Kentsel su döngüsünü kapatmadan önce iklim değişikliği konusuna da değinmek istiyorum. İklim değişikliği konusu önemlidir, çünkü yukarıda belirttiğim küresel su döngüsü ile kentsel su döngüsünü etkileyecek ana etmenlerden biri olması nedeniyle. İklim değişikliği vakası içinde su döngüsüne doğrudan bir müdahale vardır. Bu müdahale kimi bölgelerde aşırı yağışlar kimi bölgelerde kuraklık ve deniz seviyesinde yükselmeler ile kendini hissettirmektedir. Bu yeni ve düzensiz müdahaleler kentsel ve kırsal alanları etkilemekte, su kaynaklarının planlanmasında dikkat edilmesi gereken dışsal bir veri olarak önümüzde durmaktadır. Kentsel alan da iklim değişikliği yer seçimi kararlarını etkileyecek, yapı adalarını yeniden şekillendirecek, binaların konumlarını belirleyecek, rüzgar koridorlarının önemini daha çok hissettirecek, taşkın koruma, drenaj gibi konuların önemini artıracak, kentsel ısı adalarının yeniden irdelenmesini zorlayacaktır. Tüm bu konular su kaynaklıdır ve arazi kullanım kararları ile iç içedir. Planlanan kentlerin yapı adaları, bölgelemeler, binalar, ulaşım koridorları yeniden şekillenmek zorundadır. Bu alan plancılar tarafından irdelenmek ve su kaynakları yönetimi ve planlanması ile ilişkilendirilmek zorundadır.

Her şeyden önce ilkelerimizi koymamız gerekiyor. Su komisyonu olarak su kaynaklarının yönetimi ve planlanmasında dikkatle ele alınması gereken temel ilkeleri şöyle ortaya koyduk:

- Su doğal ve sınırlı bir kaynaktır,
- Sağlıklı suya erişim bir haktır,
- Arazi kullanım kararı aynı zamanda bir su kullanım kararıdır,
- Tüketim değerleri “**ihtiyaç**” olarak değil bir “**hak**” olarak ele alınmalıdır,
- Yeni verimlilik anlayışı-kentsel su kullanım verimliliği. Olarak değerlendirilmelidir.

- Belirlenen bu temel ilkeler çerçevesinde planlama pratiğimiz içinde yapılması gerekenleri de şöyle tanımlayabiliriz:
- Entegre kentsel su yönetimi için gerekli bilgi sisteminin kurulması,
- Kentsel su döngüsü etkileşiminin ve süreçlerinin kavranılması,
- Sürdürülebilir yüzey ve yer altı su yönetiminin benimsenmesi,
- Kıyı alanlarının planlanması,
- Kentsel su güvenliği, sağlık ve afetlerden korunma, konularının planlar ile entegrasyonu
- Kentsel su yönetiminin sosyo-ekonomik ve kurumsal yönlerinin kabul edilmesi,
- Kentsel su eğitimi.

AKIN ATAÜZ- Hak olarak ele aldığımızda, galiba bence sosyologların görevini biraz ihmal ediyorsunuz.

VEDAT ÖZBİLEN- Yok etmiyorum, hak tanımında sosyologlara da görevler düşmektedir. Yani biz burada hak derken, yaşam için gereken bir su miktarı var, insan olarak günde 3 litre su tüketmeliyiz. Diğer ihtiyaçlarımızla birlikte düşündüğümüzde 50 litredir. Buna gıdayı da eklediğimiz zaman 2 bin 500 litredir. Ekosistemin bir su ihtiyacı var, o da 10 bin litre. Dolayısıyla bunlar, temel anlaşmamız gereken standartlardır, bunun altını kimseye veremeyiz. Dolayısıyla bu haktır ve savunulmalıdır.

AKIN ATAÜZ- Bu hakkın üzerine çıkmayı toplumsal olarak nasıl sınırlayacağımız sorunu üzerinde galiba bir toplumsal anlaşma sağlanması gerekiyor. Orada da, sosyal bilimcilerin araya girmesine ihtiyaç var.

VEDAT ÖZBİLEN- Evet toplumsal anlaşmanın sağlanması gerekir. Katılımcılık bu açıdan son derece önemlidir. Katılım aşamasında biz plancılar olarak ne sunacağız. Bunu iyi düşünmemiz ve sunmamız gerekmektedir. Şu andaki plancıların sorunu budur.

AKIN ATAÜZ- Söylemek istediğim, çözüme çok mühendisçe yaklaşmamak gereğiyle ilgiliydi...

VEDAT ÖZBİLEN- O bir sonraki aşama, o mühendislik bakışı.

AKIN ATAÜZ- İhtiyaç ve hak arasına, örneğin şebeke kayıpları konusunda sosyal bilimcilerin suyu daha tasarruflu kullanmaya ikna edici yöntemleri arama çabalarını ekleyebilir miyiz?

VEDAT ÖZBİLEN- Olabilir, onu biz ekleyeceğiz. İhtiyaç ve hak arasındaki hassas noktanın dünya örneklerinde nasıl çözüldüğünü bir sonraki slaytlarımda açıklayacağım. O zaman soru şu:

Plancı neye dikkat eder? Bir plancı iki alana müdahale eder (i) toplumu düzenler, (ii) ekosistemi, çevreyi ve hizmetleri düzenler. Kısacası insanlar için yaşanabilir bir ortamı sağlar, bu ortamın sağlıklı olmasına, gıdanın temin edilebilmesine ve sosyal ilişkilerin sağlanabilmesine dikkat eder. Bu ortamı sağlarken değişimin sürükleyici güçlerini iyi anlaması gerekir. Özellikle nüfus, ekonomi (sanayi toplumu, küreselleşme), sosyo-politik gelişim (kurumsal yapılar-sosyal sermaye), bilim ve teknolojiadaki gelişmeler ve kültür gibi sürükleyici güçleri dikkatle irdeler. İkinci alanın sürükleyici güçleri arazi kullanımındaki değişimler, iklim değişimi, teknolojiye uyum ve doğal kaynaklar ve yapısını irdeler. Her iki alan su kaynaklarının planlanması açısından irdelendiğinde gerek arza dönük gerekse de talebe dönük çözüm biçimlerinde plancının azımsanmayacak bir rolü ve yönlendiriciliği vardır. Bu rolünü dünya örnekleri ile açıklamaya çalışalım.

Kent ve su planlamasına ilişkin dünya deneyimlerinde geldiğimizde konuyu üç başlık altında ele almaya çalışacağım: sorunun ortaya çıkışını açıklayacağım, sonra sorunu nasıl çözdüklerini ve nihayet kent planlamasının sorunun ve çözümün neresinde durduğunu açıklayacağım. Bu çerçevede, dört kıtadan (Amerika, Avrupa, Afrika ve Asya) seçilmiş olan Kaliforniya, Baltimor, Barselona, Atina, Amsterdam, Londra, Gaborone (Botswana), Beijing ve Tianjin kentsel alan deneyimleri gözden geçirilecektir.

Avrupa örneği ile başlamak istiyorum. Avrupa’da dört tane örnek var; Barselona, Atina, Amsterdam, Londra. Barselona ile Atina üzerinde duracağım. Amsterdam ve Londra daha çok verimlilik üzerine kurulmuş ve özelleştirme üzerine örnekler belki ileriki tartışmalarda dikkate alabiliriz.

Giorgos Kallis ve Henri L. G. De Groot’un 2003 yılında Avrupa’nın dört kentinde (Barselona, Atina, Amsterdam ve Londra)⁴ yaptıkları araştırma sonucunda, kent planlamasının hidroloji paradigmasından kurtuluşunu ve arazi kullanım kararlarını su kullanım kararları ile birebir sıkı bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymuşlardır. Bilindiği üzere Barselona ve Atina yarı kurak, Amsterdam ve Londra yağışlı bir iklim kuşağında bulunmaktadır.

4 Kallis.G and Coccossis.H. 2003. Managing water for Athens: From the Hydraulic to the Rational Growth Paradigm, European Planning Studies, Vol.11, No.3, 2003.

Atina, Barselona ve Londra kentlerinde karşılaşılan sorun, su kaynağı ve kentiçi su dağıtımı sorunudur. Amsterdam'da ise su kalitesindeki sorunlardır. Atina hariç diğer kentler gelişmiş bir ekonomiye sahiptirler. Ayrıca dört kentte Avrupa Birliği içinde olmaları nedeniyle Su Çerçeve Yönergesi doğrultusunda kentlerine içme-suyu sağlamak zorundadır. Yani ulus ötesi bir yönerge su planlamasının çerçevesini çizmektedir. Kent ölçeğinde su yönetiminin sosyo-ekonomik etkileri bu yönerge doğrultusunda ortaya konulmak zorundadır.

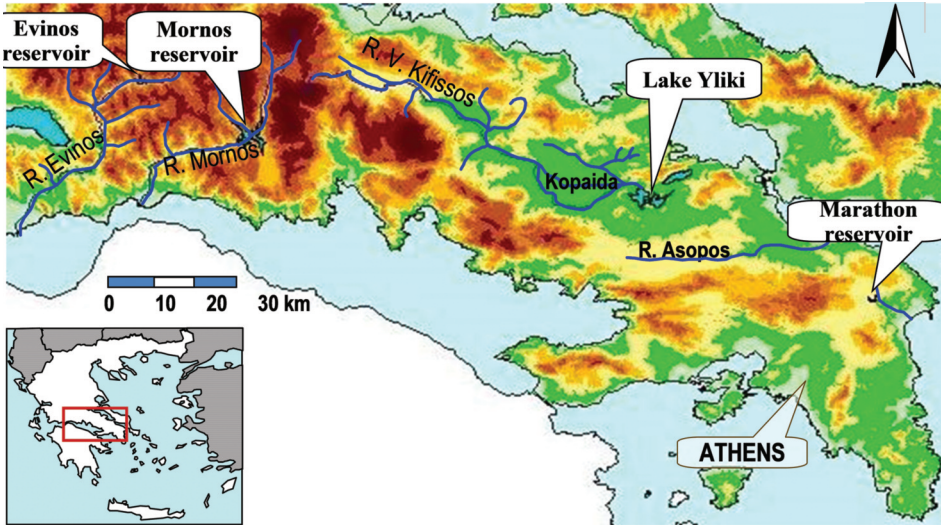
Barselona örneğinde büyükşehir sınırları içinde su kullanım deseni, kentleşme eğilimleri çerçevesinde su talep yönetimi sorgulanarak analiz edilmiştir. Atina örneğinde 1989-1993 yılları arasında yaşanan kuraklığın getirdiği sorunların su yönetimi rejimi ile ilişkilendirilerek hidroloji paradigmasının çöküşü ile hızlı kentleşme dikkate alınarak, yeni su politikası incelenmiştir. Amsterdam örneğinde, gelişmekte olan su politikaları değerlendirilerek ekonomik verimlilik temelinde bir analiz yapılmıştır. Londra örneğinde ise kentsel su hizmetlerinin özelleştirilmesi irdelenerek kurumsal evrimleşme ve etkileri incelenmiştir.

Örnekler bazında değerlendirmeyi Atina kenti ile başlayacağım. **Atina**'da sorun nasıl ortaya çıktı ve nasıl çözdüler? Atina'da kentsel su sorunu kuraklık sorunu, ortaya çıkana kadar pek farkına varılmadı. 1989-1993 yılları arasında ciddi bir su krizi yaşadılar. Bu krizle karşı karşıya kalana değin "su kaynaklarının kriz dönemlerinde nasıl planlanması konusunu hiç düşünmediler; kriz döneminde ya da su bol olduğu zaman nasıl kullanacağız, su az olduğu zaman nasıl kullanacağız?" diye bir kaygıları olmadı.

Sorunu nasıl çözdüler? Sorusuna cevap verebilmek için tarihsel bir perspektiften su kaynaklarının planlanmasına ve geçirilen dönemleri, özellikleri ile irdeleyelim. 19 yüzyılda Atina küçük bir yerleşme idi, sanayi gelişmemişti. Yunanistan'ın başkenti olması nedeniyle yönetim hizmetleri gelişmiştir. Atina'nın şansı Yunanistan da refahı artırmak amacıyla diasporanın yatırım yapması, fonlarının Atina'ya akması ile sanayi gelişmesi başlaması ve bu gelişmenin göçü tetiklemesidir. 1922'de başlayan bu hareket meyvelerini nüfusun hızlı bir şekilde artmasıyla verdi. Sanayi yer seçimi kıyılarından Atina'ya kaymaya başladı. Sanayileşme süreci tüketim mallarının üretilmesi ve yerel pazarlarda gelişmesiyle ilerledi. Devletin yeterli bütçe imkanlarının olmaması nedeniyle kentlerde gecekondulaşmaya göz yumuldu. Bunun etkisi yerel sermayenin konut alanına kaymasıyla sonuçlandı. İnşaat sanayisi gelişti ve tüketim mallarının üretimine yönelik sanayi türleri hızla arttı. Hızlı kentleşme devletin kent altyapısına yatırım yapmasını zorunlu kıldı. Atina'da kentsel gelişmenin olmazsa olmazlarından biri "su temini" olmuştur.

19 yüzyılda kent Roma döneminden kalma su kemerlerini kullanmıştır. Kişi başına su tüketimi 20 litreyi aşmadığı halde su sıkıntısı çekilmekte idi. Kent yakın-

larında su kaynaklarının bulunmaması, fon ve teknolojinin dışarıdan temin edilmesini gündeme getirmiştir. Marathon projesi (1928-1931) baraj, arıtma ve kent içi su şebekesi inşası ihtiva etmektedir. Şekil 4’de görüldüğü üzere Atina’nın konumu ve yapılması planlanan projeler verilmektedir. Yap-İşlet-Devlet (YİD) modeli ile ABD’li bir firmaya iş 22 yıllığına verilmiştir. Bu çerçevede Yunan Devleti adına işleri kontrol edecek Helenik Su Firması (EEY) kurulmuştur Devlet su kaynaklarını kontrolünü elinden bırakmamıştır. Su fiyatlarının belirlenmesi de devletin kontrolü altında idi. YİD modeli ile yabancı bir firmaya devredilen Marathon projesinde su fiyatları bir anlaşma ile karara bağlanmıştır. Fiyatların 1958-1975 döneminde sabit kalması sağlanmıştır. 1974 yılından sonra devlet ABD’li firmanın hisselerini satın almaya başlamıştır. Uygulama döneminde ABD’li firmanın karları kentin gelişmesine paralel olarak artmıştır. İçmesuyu şebeke hattının uzunluğu, su kullanımındaki artış 1971-1989 yılları arasında çok fazla olmuştur. Bu dönemde su mühendisleri ile beraber politikacılar ve karar vericiler en üst düzeyde sunumun en düşük maliyetle elde edilmesini tercih etmişlerdir. Bunun yanında kentsel ekolojik ayak izleri gündemde bile değildi ancak kentsel gelişme ile Atina kendi ekolojik ayak izi sınırına yaklaşmakta idi. İlk önce 85 km uzaklıktaki göl Ykili’den su taşındı, sonra Monros nehri üzerinde 100 km uzaklığa baraj yapıldı. Mornos barajı hidrolojik paradigmanın doruğuydu. 139 m. yükseklikte 780 Hm³ kapasitedeydi. 1981 yılında proje hayata geçti. Böylece kişi başına su tüketimi 275 lt/gün kapasiteye çıktı. Hesaplamalar 2010 yılına kadar su ihtiyacının çözüldüğünü gösteriyordu. Ancak 1989-1992 yılında yaşanan “kuraklık” su yönetiminde yapılan hataları tek tek ortaya çıkardı.

Şekil 4 Atina'nın konumu ve mevcut / planlanan barajlar
Kaynak: Kallis, G., Coccossis, H. (2003).

Öncelikle devletçe yapılan su yönetimindeki başarısızlıklar belirginleşti. Atina İçmesuyu ve Kanalizasyon İşletmesi (AİKİ) bir devlet dairesi mantığı ile yönetildi. Harcamalar gelirleri geçiyordu. Kentleşme yeni şebekeye bağlanması gereken ihtiyaçları belirliyordu. 1981-1991 yılları arasında hanehalkı sayısı % 6,6 artarken 1981-1989 yıllarında içmesuyu şebekesine bağlanan HH sayısı % 15 artmıştı AİKİ düşük maliyetli çözümleri bulmaya çalışırken belediyeler tarafından talep edilen hizmetlerde ana kolektörleri yapmayı ve belli bir hacimdeki püssuyu arıtmayı taahhüt ederken dağıtım şebekelerinin belediyelerce yapılmasını istedi. Belediyeler standart fiyatlar çerçevesinde su ücretlerini alırdı. Ancak şebeke bakım ve onarım masraflarını AİKİ'ye ödemekle yükümlüydüler. Politik nedenlerden dolayı bunu ödemeyenlere karşı sessiz kalınmıştır. Sonuçta fatura edilemeyen su miktarı % 40 civarlarına çıktı. Belediyeler AİKİ'den yıllık 35 Hm³ su çekiyorlardı.

Şebeke bakımındaki eksiklikler ve plansız gelişme yapılan uygulamaların başarısız olmasına neden olmuştur. Şebeke kayıpları % 20, kaynaktan arıtma tesisine ulaşana kadar geçen aradaki kayıplar % 7, kaçak kullanımlar ise % 10 civarında idi. Kentsel büyümenin kontrolsüz gelişmesi ve şebekenin plansız yaygınlaşması AİKİ'da hizmet karşılama verimliliğini düşürmüştür. Kent planları ve yapılan nüfus tahminleri ile birlikte içmesuyu şebeke projelendirmesi ve boru çaplarının kapasitesinin belirlenmesinde bir işbirliğinin tesis edilememesi ana başarısızlık nedenidir.

Kentsel büyüme, kayıplar ve kişi başına su tüketimi 1980-1989 yılları arasında su tüketiminin % 50 artmasına neden olmuştur. Bu artış Atina nüfusunun denge durumuna eriştiği dönemde olmuştur. Bu dönemde ayrıca sanayiler kent dışına taşınmıştır. Krizin temelinde kaynak yönetimine sadece hidroloji paradigması çerçevesinde bakılması yatmaktadır. Kuraklık öncesinde iklim değişikliği gibi önemli bir dışsal parametre hiç dikkate alınmıyordu. Projeler artan talebi karşılamak için gerekli yatırımların yapılmasına yönelik tasarlanıyordu. Marathon, Yliki ve Mornos'un brüt hesapları abartılıydı. Göl Yliki'nin dibindeki delikten yıllık akışın % 50'si kaybediliyordu. Mornos rezervuarında yılda 300-350 Hm³ su elde edileceği hesaplanmıştı ancak 250 Hm³ bir hacmine hiçbir zaman erişemedi. Bunların ana nedeni uzun dönemli hesaplarda iklim değişikliğinin dikkate alınmamasıdır. Bu sorunun çözmek için Yliki gölünden Mornos'a su pompalandı. Bu ise enerji tüketen bir çözümdü. AİKİ doğal şartların düzenlenip Mornos barajının ve çevresinin akışını düzenleyeceklerine inanmışlardı. Ancak 1989 yılı kuraklığı gelip çattınca bunun böyle olmadığını gördüler. Mornos rezervuarı en düşük seviyeye indi, Yliki gölü kurudu.

Kuraklık döneminde de hidroloji paradigması çözüm bulabilmek için ön sıralar-

daydı. Kamuoyundaki tartışmalarda “neden ek barajlar yapılmadı” sorusu üzerinde çözümler aranmaya çalışıldı. Böylece tartışmalar Mornos’u besleyecek alternatiflerin aranmasına ve çözümün Evinos nehri üzerine bir baraj inşa edilmesi fikri ile sonuçlandı. Projeye fonda AB bölgesel kalkınma fonlarından temin edilmesinin formülasyonu yapıldı. Susuz Atina’ya arz odaklı çözümle baraj inşasının sorunu çözeceği varsayıldı. Kuraklık yıllarının ortalarında 1991’de Çevre Bakanlığı, Mekansal Planlama ve Bayındırlık İşleri bölümü Atina’nın su sorununu çözmek için Yunanistan’ın en büyük inşaat firmasına sorunu devretti. Ancak bu baraj 7 yıl gecikmeli 2002 yılında tam anlamı ile kullanıma açıldı.

Hidroloji paradigmasının teknolojik temelleri (kaynak ve dağıtım) iki önemli faktör nedeniyle sınırlarına dayanmıştır: (i) Yeni kaynak bulma ve geliştirmenin artan maliyetleri ve bütçe kısıtlılığına karşın çevresel iyileştirme (su ve arıtma tesisi) temelinde hizmet altyapısının genişlemesi, (ii) doğal, kültürel, tarihsel ve yerel sosyo-ekonomik haklar ve çevresel nedenlerle uzak mesafelerden/havzalardan su transferi sorunsalı. Gelinen aşamadaki son durum hidroloji paradigmasının kökünden sökülmesi demektir. Ayrıca gelinen nokta, Yunanistan’da merkezi otoritenin su kaynaklarını yönetme ve uygulamalardan çekilmesi için uygun bir zemin oluşturdu. Özelleştirme savunucuları bu ortamı çok iyi kullandılar. Kuraklık dönemi sonrası Atina’da su yönetimi konusunda kabuk değişikliği olmuştur. Yöneticiler, artan su ihtiyacının maliyetler nedeniyle baraj inşası ile çözülemeyeceği ve artan çevresel muhalefetin yükselen sesleri nedeniyle yeni bir duruş sergilenmesinin gereğini anladılar. Ayrıca “sürdürülebilirlik” temelinde yukarıdan-aşağıya karar verme mekanizmasının terk edilmesinde AB ve izlediği politikalar kritik rol üstlenmiştir. Su temini, taşınması ve su tarifelerinde teknik, ekonomik ve çevresel verimlilik gibi hususların birlikte incelenmesi AB tarafından istenmiştir.

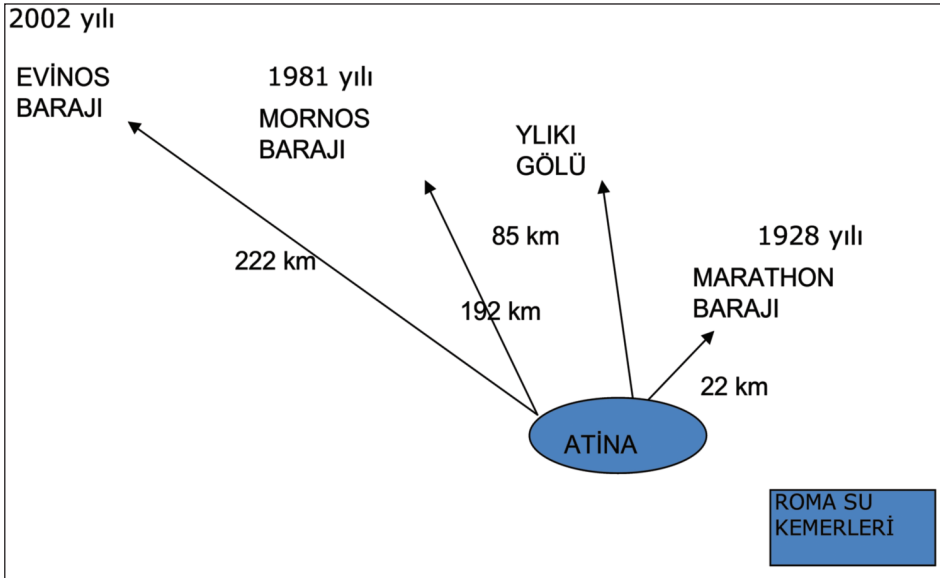
Kamu açıklarının kısa sürede kapatılması meselesi, Yunanistan’da kuraklık sonrası devlet kontrolünün azalması ve özelleşme hamlesinin başlamasının kuvvetli gerekçeleri olmuştur. Neo-liberal politikaları uygulayan hükümete özelleştirmenin önünün açılmasına imkan tanındı. Neo-liberal politikaların özelleştirmedeki başarısızlıkları bilinmekle beraber sosyal demokratlar daha ılımlı bir politik çizgiye girmişlerdir. Kamunun stratejik kontrolü terk edilmeyerek kamu hisselerinin bir kısmının devrine karar verildi. AİKİ iki ayrı kuruma ayrıldı: Tüm kaynakların sahibi, işleticisi ve altyapı hizmetini sunan bir kurum ile arıtma tesisleri ve dağıtım şebekelerinden sorumlu bir diğer kuruluş. Hisselerde devletin kontrolü % 51 idi. Geri kalanlar ise borsada işlem görmekte idi. 1996 yılında da AB talepleri doğrultusunda bu kurumlardan birinde “Planlama ve Kalkınma Bölümü” kurulmuştur. Bu bölüm 5 yıllık su kaynakları yönetim planı hazırlayacaktır. Bu kuruluşlar borsada 8 yıl için 1200 milyon Avro yatırım ile işleme girmiştir. Bu yatırım

planının % 60'ı AB fonlarından karşılanmaktadır. AİKİ yeni politikası üç amaç çerçevesinde yeniden şekillenmiştir. Birincisi, Attika'nın (Atina'nın yer aldığı bölge) kuzey-güney, doğu-batısı ile diğer bölgeler ile ağlarının genişletilmesi ve sosyal misyonun su hizmetleri temininde yine ağırlıklı olması; İkincisi, büyümenin getirdiği ihtiyaçların karşılanması (bunun için sayaca bağlı nüfus oranını artırma hedefi belirlenir); üçüncüsü, yeni kaynaklar geliştirmeksizin sürdürülebilirlik ilkesinin hayata geçirilmesi. Bu temel amaçlar mevcut kaynakların akılcı kullanımını hızlandırmıştır. Ancak bu yeni dönemin temel eleştirisi de büyüme ve mevcut kaynakların akılcı kullanımının sadece ekonomik teşvikler çerçevesinde belirlenmesidir. Su kaynakları yönetim planının bilimsel bazını, hidrolojik modelin optimizasyonu oluşturmuştur. Bu modelin optimizasyonunda daha önce kaydedilen hidrolojik bilgilerin analizi ile nehirlerden ne kadar su çekileceği ortaya konulmaktadır. Coğrafi Bilgi Sistemi ile kaynak ve kullanımın izlenmesi mümkün olmakta ve böylece akışın kontrolü sağlanmaktadır. Dağıtım şebekeleri için ise AB fonları (135 milyon Avro) 2000-2008 yılları arasında kullanılacaktır. 20 milyon Avro kaçakların azaltılması için kullanılacaktır. Tüm bu desteğin amacı, mevcut sistemi en verimli şekilde kullanmak ve kapasitesini artırmaktır. 90 Milyon Avro kentsel büyüme için kullanılmıştır. 40 milyon Avro mevcut sistemin genişletilmesi için kullanılmıştır. Kentin yeni gelişme alanları sanayinin yeniden yer seçimi temelinde ele alınmış ve şebeke yatırımları bu yönlendirme doğrultusunda yapılmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus tüketim deseninin planlamaya dışarıdan gelen bir faktör olarak ele alınmasıdır. Tüketimin azaltılması yönünde yapılması gerekenler bu modelde ele alınmamıştır.

Kent planlaması sorunun neresinde duruyor sorusu aslında yukarıda açıklanan sorunu nasıl çözdüler sorusunun cevabında yatmaktadır. **Atina örneğinde**, artan su kullanımı karşısında talebin kontrol edilmesi konusunda kentsel planlamanın önemli bir rol üstleneceği kavranılmıştır: Kentleşme deseni önemli bir girdidir ve politika tespitinde önemli bir yer tutar. Entegre kentsel su yönetimi genel çerçevesi içinde kent planlamasına önem vererek, kurumsal mekanizmanın da bu çerçevede yeniden şekillendirilmesi önerilmiştir. Tüketim alışkanlıkları ve yeni yaşam tarzlarının oluşturulmasında en etkili mekanizmanın kent makroformunun biçimlendirilmesinde yattığı anlaşılmıştır.

Şekil 5'de Atina kenti için yapılan su altyapı çalışmalarını şematik olarak görüyorsunuz. Roma su kemerlerinden başlayan su temini projeleri sırasıyla Maratlon, Yliki, Mornos ve Evinos ile devam etmiş. Su temininde temel hareket noktası artan talep karşısında sanki su kaynakları sınırsızmış gibi sırasıyla ihtiyaç duyulan bir projeden diğerine geçilmiş hatta havzalar arası su transferi bile düşünülmüştür.

müş ve uygulanmıştır. Ancak kuraklık gelip vurduğunda büyük su altyapılarının çaresiz kaldığı, ileriki dönemlerde önerilen çözümlerin maliyet artışı nedeniyle çok pahalı olası, yeni teknolojik çözümlerin olmaması su planlamasında ciddi bir hatanın yapıldığını göstermiştir. Sizlere bu noktada bir öneri yapacağım. Bu slayt-taki Atina adını kaldıralım Ankara yazalım. Sorun aynı, kent isimleri değişik. Ankara'nın Ağustos 2007 yılında yaşadığı su sorunu kamuoyunda kentsel su sorunları ve planlanması alanında yaşanan sorunlara ve bu sorunları çözmek için yapılan girişimlere karşı duyarlı olmasını yarattı. Ancak hala kent planlamasının ne kadar önemli olduğu bilinci gelişmedi. Sorun hala baraj yapma, başka havzadan su transferi ve DSİ yaklaşımı ile Büyükşehir belediyesinin yaklaşımı arasındaki fark arasına sıkışıp kalmıştır. Aslında Ankara kentinde yaşanan sorun Atina'da yaşanmış bir deneyimle aynı çizgidedir.

Şekil 5 Atina kenti için yapılan su altyapı çalışmaları

Barselona⁵ örneğine gelirse, Barselona da hemen hemen Atina'ya benziyor, ama biraz daha farklı. Barselona'daki yapı şöyle: Barselona metropolitan alan, büyük şehir. Su kaynaklarının yüzde 60'ı yerüstünden, yüzde 40'ı yeraltından temin ediyorlar. Dolayısıyla hiçbir sorunları yok, ta ki kuraklık olana kadar. 1972-2000 yı-

5 Barselona konusundaki saptamalar için önerilen okumalar: Sauri, D.,2003. Lights and Shadows of Urban water demand management: The case of the Metropolitan Region of Barcelona, European Planning Studies, Vol.11, No.3, 2003. ve Sauri, D and L. Del Moral. 2001. Recent development in Spanish water Policy. Alternatives and Conflicts at the end of the Hydraulic Age, Geoforum 32 (2001) 351-362.

ında 6 defa kuraklık yaşıyorlar. Kuraklık olduğu zaman, sorunlar ortaya çıkıyor. Mühendislik bakış açısı ve çabaları ile sorun aşılamıyor; çünkü Atina'dan farklı olarak İspanyada toplumsal muhalefet çok güçlü özellikle çevreciler daha etkindir. Örneğin Barselona Katalonya bölgesinde bulunuyor. Diğer bir havzadan Ebro Havzasından su taşıma çabaları müthiş muhalefet ile engellenmiştir. 2002'de İspanya su planını hazırladı ve bu su planı havzalar arası su transferine verdiği ağırlık nedeniyle şiddetli muhalefet sonucu Plan rafa kaldırıldı. O zaman soru şu: hızlı kentleşme, arz-talep dengesinin Büyükşehir sınırları içinde bozulması ve sonunda kuraklık nedeniyle su yüzüne çıkan su sorunu nasıl çözüldü?

2001 yılında 4,4 milyon nüfusu olan Barselona Avrupa Birliği içinde nüfus bakımından 6. büyük kent özelliğini taşımaktadır. 1970 ortalarında Barselona Büyükşehir (BB) sosyo-ekonomik gelişmede bir sıçrama yaşamıştır. 1950-1981 yılları arasında nüfusu göçlerle hızlı bir şekilde artmış ve 1980 yılından sonra kararlı bir hale gelmiştir. 1960-1975 yılları arasında BB nüfusu 2,5 milyondan 4 milyona çıkmıştır. 1975 sonrasında göç azalmış, doğurganlık oranı düşmüştür. 1975-1996 yıllarında ise sadece 200 000 kişilik bir artış olmuştur. Bu gelişmenin nedenleri arasında kadın nüfusun işgücüne katılması ve genç nüfusun ekonomik ve sosyal özgürlüğe (anne-baba evinden uzaklaşma eğiliminin artması) kavuşması gösterilmektedir. Bu süreç geç evlilikleri, ailede çocuk sayısının azalmasına yol açmıştır. 1996 yılı yaş piramidinin de 65 ve üzeri nüfus toplam nüfusun % 21'ni, 15 ve altı nüfus ise % 12'ni teşkil etmekteydi. Bu sosyo-ekonomik gelişme eğilimi, konut tipi ve hanehalkı (HH) sayısı üzerinde değişimi gündeme getirmiştir. Konut sayısı artarken HH sayısı azalmıştır. Konut sayısının artmasında kent sakinlerinin daha iyi konut ve daha iyi semtlerde yaşama isteklerinin yaygınlaşması da önemli rol oynamıştır. 1995-2000 yılları arasında konutlarını değiştiren kent nüfusu oranı % 30'un üzerindedir. Bu eğilimler BB kent formunun yoğun (compact) yapısından yaygın bir kent formuna dönüşmesine neden olmuştur. 1975 sonrası BB arazi kullanım deseninin iki kat arttığı tespit edilmiştir.

Burada ilginç olan 1975-2000 yılları arasında nüfus sabit kalırken arazi kullanımının iki katına çıkmasıdır. Konut stokunun % 30'u tek katlı evlerden oluşmaktadır. Emlak sektöründeki gelişme çok hızlı olmuştur. 2004 yılında inşa edilen 650 000 yeni konut Fransa, İtalya ve Almanya'da aynı dönemde inşa edilen konut toplamından fazla idi. Bu değişime konut faiz oranlarının düşüklüğünün de önemli etkisi olduğu söylenebilir. 1972 yılında 20 000 ha. artan kentsel alan 1992'de 45 000 ha. ve 2000 yılında 50 000 ha. çıkmıştır. BB sınırları içinde gelir dağılımının mekandaki yapısında ise şöyle bir tablo görülmektedir: merkezden kırsal alana doğru gidildiğinde yüksek gelir gruplarının kent merkezi dışında, özellikle kırsal alana doğru yerleşme tercihinde olduğu tespit edilmiştir.

BB su bütçesine baktığımızda arz ve talebin denge içinde geliştiği gözlenmiştir. Su arzı yıllık 500 Hm³ iken talepte bu seviyede sabitlenmiştir. Suyun % 60'ı barajlardan, %40 yeraltı suyu kaynaklarından temin edilmektedir. Talebin 2/3'ü konut alanlarında tüketilmektedir. 2001 yılında bu oran toplam talebin % 67'sidir. Geri kalanın % 23'ü sanayide, % 10'u tarımda kullanılmaktadır. BB 1954 yılına kadar yer altı su kaynaklarını kullanmıştır. 1955 yılında ilk olarak yüzey su kaynağı olarak Llobregat nehri kullanılmaya başlamıştır. 1960 ortalarında ise Ter nehrinden yani başka bir havzadan (100 km uzaktan) su transferi yapılmıştır. 2004 yılında Ebro nehrinden su transferi çabaları şiddetli muhalefet sonucu iptal edilmiştir.

BB su bütçesi arz-talep dengesi 1972-2000 yılları arasında yaşanan kuraklık nedeniyle birçok kez bozulmuştur. 1972-2000 yılları arasında 6 kez kuraklık yaşanmıştır. 1990-2002 yılları arasında su BB içinde öncelikle ele alınması gereken acil müdahale alanı olarak belirlenmiştir. 1999 yılında BB'de ortalama konut su tüketimi 146 lt/kişi/gün'dü. Bu oran AB ortalamasının (165 lt/kişi/gün) altındadır. BB konut su tüketim miktarı kent merkezi ile kent çeperleri arasında farklılıklar göstermektedir. Merkezde 126 lt/kişi/gün iken çeperlerde 130 lt/kişi/gün idi. Nüfus artışı, sanayinin yeniden yer seçimi gibi önemli etkenler 1973 yılında BB su tüketimini çok artırmıştır. Yapılan etütlerde BB için konut tipi, gelir ve HH büyüklüğünün su tüketiminde etkili olduğunu göstermiştir. 40 belediye üzerinden yapılan araştırmada su tüketiminin tek katlı konut alanlarında apartman tipi konut alanlarından daha fazla olduğu yönünde sonuçlar çıkmıştır. Aynı zamanda gelir seviyesi ile ilişkisinin kuvvetli olduğu, 3 ve daha fazla HH olduğunda ise negatif bir korelasyonun ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bir diğer çalışma 6 belediye ve 120 HH üzerinden yapılmış olup, bahçe sulamalarının HH'nın yıllık su tüketiminin 1/3'nü teşkil ettiğini ortaya çıkartmıştır. Özellikle yaz aylarında bu tüketim türünde % 50 artış olduğu görülmüştür. Özetle yapılan araştırmalar BB düşük yoğunluktaki konut alanlarında su tüketim eğiliminin diğer konut türlerine göre çok fazla olduğudur. 2004 yılında 22 belediye ve 532 HH üzerinde yapılan araştırmada ise çok katlı apartmanlar, apartman blokları (bahçesi ve yüzme havuzu olanlar) ve düşük yoğunluktaki konutlar incelenmiştir. Sonuçta (i) konut türü ve demografik faktörler kentsel su tüketiminde önemli yer tutmakta olduğu ve tek katlı ve bahçeli evlerde su tüketiminin çok fazla olduğu, (ii) gelir düzeyinin konut türü kadar su tüketiminde belirleyici olmadığı, (iii) tüketici alışkanlıklarının su tüketimi üzerinde önemli etkisi olduğu ve (iv) ortalama su fiyatlarının BB'de kış mevsimi ve yüksek apartman blokları dışında su tüketimi üzerinde önemli bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Özetle, Barselona Büyükşehir özelinde kentsel büyümedeki değişimler ve yeni kent yaşam tarzı büyüyen konut alanlarında özellikle kent merkezinde su tüketim eğilimlerinin azalmasına karşın kent çeperlerinde hızla artmasına neden olmuştur.

Kuraklığın olduğu dönemlerde su talebi, fiyatlandırma ve tasarrufun teşvik edilmesi ile kontrol altına alınabileceği benimsenmiş ve bu yönde politikalar uygulanmıştır. Teknolojiye bağlı alternatif çözümler (arıtılmış su kullanma, yağmur suyundan faydalanma vb..) çok az tercih edilmiştir. Teknolojik tercihlerde daha az su kullanan tuvaletler üzerinde çalışılmıştır. Duşlarda ise daha az su tüketen sistemler üzerinde durulmuştur. Konut içi tedbirlere daha önem veren politika, konut dışı kullanımlarda (bahçe sulaması ve yüzme havuzları) olumlu tedbirler gözlenmemiştir. Buna karşın araştırmalar bu politikalarla birlikte ve en önemlisinin de konut tipleri, hanehalkı özellikleri, hanehalkı yaşam tarzlarını ve kent büyüklüğünü dikkate alan politikaların hayata geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. **Buradan hareketle bölgesel ve kent ölçeğinde arazi kullanım planlamasının su tüketimini kontrol etmede daha güçlü bir mekanizma olduğu sunucuna varmışlardır. Bu çerçevede yoğun kent yerleşmesi ile yaygın kent yerleşmesinin konut su tüketimi üzerinde etkili olduğunu ve ayrıca kentsel gelişme ile su kaynakları arasındaki ilişkinin çok güçlü olduğunu belirtilerek Akdenize kıyası olan yerleşimlerde bu yönde ciddi araştırmaların yapılması önerilmiştir.**

Asya kıtasındaki örneğe geçelim. Bu örnek incelediğim örneklerden farklıdır. Bu örnek bir araştırma sonuçlarına dayanmaktadır. Zhang ve Brown⁶ 2005 yılında yaptıkları araştırmada, dünyada birçok belediyede konut su kullanımının toplam kullanılan su miktarı içinde yarıya yakın bir oranı temsil ettiğini belirterek Çin özelinde özellikle **Beijing ve Tianjin** kentlerinde konutlarda su kullanımı ve tüketimini belirleyen etmenlerin ne olduğunu incelemişlerdir. Beijing 11 milyon nüfusu olan ve 1990-2010 master planında modern sanayi altyapısına göre şekillenecek bir kent olarak planlanmıştır. İleri teknoloji ve hizmet kenti olması öngörülmüştür: enerjii ve suyu yoğun kullanan ve arazide yoğunluk artışı gören bir kentsel gelişme planı vardır. Tianjin kenti 9 milyon nüfuslu olup, 1995-2015 yılları arasında planlayan master plana göre uluslararası bir liman olması hedeflenmiştir. Geleneksel sektör olan tekstil sektörü ile birlikte otomobil, elektronik, kimya ve metalürji sanayilerinin gelişmesi planlanmıştır. Araştırmada, bu iki kent üzerinden kentsel su tüketimini özellikle de konutlardaki su tüketimini irdelemiştir. Toplam 806 konut (tek katlı, üç katlı, apartman ve çok katlı dört tip konut üzerinde inceleme yapılmıştır) üzerinde yapılan anket sonuçlarına göre Çin özelinde farklı konut türlerinde su tasarrufu politikasına verilen tepkinin, hanehalkının kapasitesi, isteği yanında suyu algılayış biçimi, çevresel kaygılar, su kullanım

alışkanlıkları ve su ile ilgili alınan hizmetlerin niteliğine göre biçimlendiğini belirlemişlerdir. Su fiyatının veya hanehalkı (HH) gelirinin ve HH büyüklüğünün su kullanım ve tüketimi üzerinde önemli bir etkisi olmadığını ortaya çıkarmışlardır. Ayrıca hızlı kentleşme eğiliminin Beijing ve Tianjin kentlerinde su tüketim eğiliminin konutlardaki ve yaşam kalitesindeki iyileşmelere bağlı olarak değişim geçirdiğini tespit etmişlerdir. Belediyenin su sistemini hızlı kentleşme ile birlikte ele alması, kentleşme süreçlerine göre hazırlamasının gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma sonunda ortaya çıkan sonuç hızlı kentleşme ve bunun yarattığı yeni yaşam tarzının su tüketimini de belirlediğidir. Çin'nin sosyal ve kültürel dokusundaki farklılıklar Avrupa kentlerinde çıkan sonuçlardan farklı olsa da belirginleşen temel sonuç, kentsel su tüketiminin niteliği ve niceliği konutlardaki su tüketim eğilimi ile tayin edileceğidir. Kent formuna verilecek yeni şekil ve fonksiyon ile konutlardaki su tüketim eğiliminin belirlenecek olmasıdır. Çin araştırmasının bizlere verdiği mesaj budur.

Asya kıtasında Kuzey Amerika'ya geçtiğimizde **Kaliforniya ve Baltimore**, Maryland örnekleri⁷ bizlere kent planlaması ile su planlaması ilişkilerini vurgulayan örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Baltimore örneğinde Yukarı Havza Restorasyon projesi uygulamalarından elde edilen deneyimler ortaya konulmuştur. Projenin amacı, kentin su kalitesini iyileştirme çerçevesinde kentsel yeşil alan kullanımlarını yaygınlaştırmaktır. Planlanacak alanın ekolojik sınırları belirlenerek üst ölçek sınır tespitinden kent bazında mahalleye inen bir süreç izleniyor. Planlama "su kanunu" ile ilişkilendiriliyor. Buradaki sorun su kanununun mahallenin sosyal ve ekonomik yapısıyla ilgili olmamasıdır. Plancının müdahale alanı burada başlıyor. Su kalitesinin iyileştirilmesinde mahalle bazındaki parametreler ekonomik ve sosyal yapı analizleri ile belirleniyor. Ekolojik sınır, plancıya evrensel çevre sorunları hakkında girdi verirken aynı zamanda plancının etütleri ile yerel çevre sorunları belirlenerek ilişki sağlanıyor. İzinler örneğin yapı kullanma izinleri, su parametreleri dikkate alınarak yoksulluğu artırmayacak şekilde belirleniyor.

Kaliforniya örneğinde ise hazırlanan su planında belediye kent planlaması ile ilişki kurarak her iki planın hazırlanması eş zamanlı yürütülmüştür. Kaliforniya'da sorunun ortaya çıkışı; ekonomik gelişmenin ekosistemin sınırlarına gelmesi ve bu ihtiyacın Kaliforniya 2020 su planı hazırlıklarına başlanması ile olmuştur diyebiliriz. Yani bu örnekte bilinçli bir hareket var.

6 McGurty.E. 2007, Indicators for Sustainability in an Urban Watershed in Baltimore, Maryland, USA

Sorunu nasıl ele aldılar? Sorusu yukarıda ifade ettiğim gibi kent planı ile su planlamasının birlikte ele alınması ile çözümlene yoluna girilmesidir. Öncelikle suyun değeri belirlenmiştir. Sonra sektörler arası dengenin (tarım, sanayi ve kentsel su ihtiyacı) kurulmasına özel önem verilmiştir. Kente düşen görevler belirlenmiştir. Kentsel bölgelemeler, bölgelemelerin sosyal yapısı ve üst ölçekli havza planı stratejileri doğrudan ele alınmıştır. Belediye plan sonrası uygulamada su talep yönetimini hayata geçirmek için bir fon oluşturmuş ve bu fonun sivil toplum örgütlerince suyun en iyi biçimde kullanılmasına yönelik proje önerilerinde ve bu proje önerilerinin hayata geçirilmesinde kullanılmıştır. Böylece kentlilerin kentsel su miktarını su kullanım verimliliği açısından ele alması sağlanmakta, yenilikçi fikirler ortaya çıkarılmakta ve uygulanmaktadır. Kaliforniya örneği bizlere kentsel alanda su kullanım verimliliğinin en iyi şekilde hayata geçirilmesi ve bunda kent planının önemli rolü açısından değerli bir örnek olarak durmaktadır. Talep temelli çözümlerde su kullanım verimliliğinin özellikle ele alındığı, bu kavramın tarımda, kentsel alanda ve sanayide uygulandığı, üst ölçeklerle ilişkinin kurulduğu bir örnektir, Kaliforniya örneği.

Afrika'da **Botsvana** deneyimi bu deneyim de planlamaya daha çok yoğunlaşan bir deneyimdir. E.N.Toteng'in 2002⁷ yılında yaptığı araştırmanın sonuçlarını kullanacağız. Bu çalışmada temelde Botsvana'da kent planlaması ile su planlaması arasındaki ilişki irdelenmiştir. Su sorunu Botsvana örneğinde şöyle ortaya konulmuştur: Su Botsvana için kıt bir kaynaktır, kentler büyüdükçe su talebi artmakta, ancak su planlama ve yönetiminin bir kent planlama konusu olduğunun farkına varılmadığı yönündedir. Sorunun çözümünde izlenen yol ise öncelikle ülke bazında su sorunları ortaya konulmakta, mevcut potansiyel çerçevesinde geleceğe yönelik vizyon temelinde bir strateji oluşturulmaktadır. Bu strateji planlama teorileri açısından irdelenerek çözüm yolları ortaya konulmuştur. Bu çerçevede başkent olan Gaborone kenti incelenmiştir. Botsvana'nı bir su yasası vardır ve ayrıca ulusal su master planı (1990-2020) hazırlanmıştır. Ulusal çerçevede kentlerin planlarının yapılmasında hareket noktası olmuştur. Örneğin Gaborone su arzı master planı 1994 yılında hazırlanmıştır. Temelde ortaya konulan problem şu çerçevede çözümlene yoluna konulmuştur:

1. Arz yönetimi ile talep yönetiminin birlikte ele alınması,
2. Mühendislik çözümlerin sınırlılığı ortaya konularak kent planlamasının su planlaması ile birleştirilmesi,
3. Su arzı paradigmasına karşı kent planlamasının savunulmasıdır.

7 Toteng. E.N., 2002. Understanding the Disjunction Between Urban Planning and Water Planning and Management in Botswana. IDPR, 24 (3).

Gaborone su arzı master planında kent planlaması ile su planlaması arasındaki ilişki kurulmaya çalışılmış, ve çözüm yolları bu çerçeve içinde bulunmaya çalışılmıştır. Kent planlamasının sorunun çözümünde önemli bir rolü olduğu araştırma sonucu olarak vurgulanmıştır. Su arzı paradigmasına karşı kent planlaması önerilmiş ve plan teorileri (Rasyonel Bütüncül planlama, pragmatik planlama ve radikal planlama-advocacy) bazında su planlamasının yönlendirileceği ileri sürülmüştür. Bu savlar Gaborone kenti üzerinde irdelenerek, kent planlamasının kamunun asli görevlerinden biri olduğunu belirterek, kent planlaması ile su planlamasının birleştirilmesi ileri sürülmüştür.

İncelediğimiz dünya deneyimlerini ölçek bazında değerlendirdiğimizde bölge, kent ve konut ölçeklerinde irdelendiği ve sonuçlarının ele alındığı görülecektir. Baltimor örneği bölge ölçeğine denk düşmektedir. Bölge ölçeğinden başlayıp kent ölçeğine kadar inmekte ve parsel bazına kadar sonuçlara varmaktadır. Kent ölçeğinde Barselona, Atina, Kaliforniya ve Gaborone irdelenmiştir. Barselona kent ölçeğinden konut ölçeğine kadar inmiştir. Gaborone, kent ölçeğinden başlayıp bölge ölçeğine hatta ulusal ölçeğe kadar gitmiş ve ulusal stratejilerden etkilenmiştir. Atina, kent ölçeğinden hareketle bölge ölçeğine sıçramış ve birlikte ele alınmasını gündeme getirmiştir. Kaliforniya örneği, kent ölçeğinden başlamasına karşın konut bazına indiği kadar bölge ölçeğinden gelen girdilerce yönlendirilmiştir. Konut ölçeğinde ise Beijing ve Tianjin örnekleri değerlendirilmiştir. Bu iki örnek konut su tüketim eğilimleri üzerine yoğunlaşmış ve bu ölçekte kalmıştır. Görüldüğü gibi hemen hemen her ölçekte dünya deneyimlerine baktık. Örnekler çoğaltılabilir. Ancak sorunun ve çözüm önerilerinin anlaşılması için yeterli görülmektedir.

Şimdi esas sorun ülkemize döndüğümüzde ortaya çıkmaktadır. Dünya deneyimleri bazında ülkemizdeki deneyim nedir? Bu konuyu sorguluyoruz. Sunuşumun eksik kalan kısmı burası. Bu boşluğu da şu anda yapmakta olduğumuz arama toplantısı ile doldurmaya çalışacağız. Şimdi yapacağımız tartışma, acaba dünya deneyiminden hareketle biz bu soruna nasıl baktık, 1/100 000 ve 1/25 000 ölçeklerde uzun süredir uygulama yapan, araştırmalarda bulunan deneyimli plancıları düzenlediğimiz arama toplantısına davet ettik. Bu çalışmanın doğru bir zemine oturulması için bugüne kadar 1/100 000 ve/veya 1/25 000 ölçekte planlar hazırlayan deneyimli plancılar ile

- Mevcut planların, doğal kaynakları özellikle su kaynaklarını ele alış biçimini değerlendirmek,
- Toplumsal sorunların mekansal açıdan çözümlenmesinde plancının rolünü belirlemek ve su kaynaklarının planlanmasındaki rolünün hangi seviyede kaldığını ortaya koymak,

- Planların ve Plancıların yetki ve rolünü etkinleştirmek için hangi araçları ve ölçütleri kullanabileceğimizi belirlemek,

Temel hedefler içine kent planlaması ile su planlaması arasındaki ilişkiyi sorgulamayı koyduk. Bilindiği üzere çeşitli plan kademeleri ve türleri üzerinde planlıkların deneyimleri bulunmaktadır. Bunlar

- bölgesel gelişme ve planlama,
- İl gelişme planı, çevre düzeni planı
- havza planlaması,
- sulak alan planlaması,
- koruma statüsündeki alanların yönetimi ve planlanması (milli parklar, özel çevre koruma alanları),
- kıyı alanları yönetim planları,
- turizm planlaması,

gibi geniş bir yelpazede yer almaktadır. Bu yelpaze içinde su kaynaklarını nasıl değerlendirdik, nasıl ele aldık, suyun değerini ve toplumun kalkınmasındaki önemini nasıl planlamamıza yansıttık ve dünyadaki su kaynaklarının planlaması yaklaşımlarıyla nasıl ilişkisini kurduk? Şimdi bu soruların sizler tarafından irdelenmesi bizler açısından son derece önemlidir.

Bu konularda deneyimi olan, plan yapan arkadaşlarla ortaya koyduğumuz bu genel yaklaşımlar, küresel bazda ve kent bazında dünya deneyimlerinin bize verdiği ışıklar açısından Türkiye’de acaba bu sorun nasıl ele alınmalı, dünyadaki gelişme trendi bizim ülkemizin pratiklerine uygun mu, cevap vermiyorsa nasıl çözebiliriz, nasıl yaklaşmalıyız ve kent plancılarının rolü ne olmalıdır? Bu konuları tartışmak istiyoruz, en azından bir fikir jimnastiği yapalım, siz bize biraz yön verin, nerelerde etkin olmalıyız, nerelerde eksik çalışmalar var, ve buradan hareketle de 2009’da kendi sesimizi plancılar olarak Dünya Su Forumunda duyurulum istiyoruz.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, sözü size bırakıyorum.

İKİNCİ OTURUM

TARTIŞMA

Prof. Dr. SENİHA ÇELİKHAN⁸
(Gebze Yüksek Teknoloji Şehir ve
Bölge Planlama Bölümü Öğretim
Üyesi)

Seniha Çelikhan planlamanın disiplinler arası bir çalışmayı gerektirdiğini belirterek, şehir plancılarının diğer uzmanlarla ve kent halkıyla birlikte kentsel alanın yeniden düzenlenmesi yapması üzerinde durmuştur. Planlamanın “ne yapılması gereken” üzerine yoğunlaştığını belirterek bu çıkış noktasının hatalı olduğunu vurgulamıştır. Planlamanın özellikle “yapılmaması gerekenler” üzerine odaklanmasını ileri sürmüştür. Su kararları ile planlama ilişkisi üzerinde ise şehirlerin büyüklükleri konusuna eğilinmesi gerektiğini belirtmiştir. Özellikle “yaygın” kent tasarımı yerine “yoğunlaşmış” kent tasarımının ekolojik dengeleri daha dikkatli ele alacağını belirtmiştir. Mevcut kentsel gelişme trendi ile ele alınan arazi kullanım tarzının kentsel alanlarda ekosistemi bozduğunu belirterek; kentlerin büyüme sınırları olduğunu, bu sınırların aşılması halinde kentsel alan ve çevre için bozulmaların başladığını ifade etmişlerdir. Çözüm olarak kendi içinde ve ekosistemle denge oluşturmuş sistemlerin teşvik edilmesini iyi kentsel dönüşüm yak-

8 Konuşma metinleri belirtilen süre içinde düzeltilip yollanmadığından bant çözümleri üzerinden konuşmalar özetlenerek alınmıştır.

laşımaları ile istenen dengenin sağlanılabileceğini belirterek yoğunlaşmış kent tipinin artık tercih edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.

SAFFETATİK* - Şehir plancıları odası su komisyonunun bir üyesi olarak farklı yaklaşımların bu toplantıda dile getirilmesinin önemine vurgu yaparak, planlamanın disiplinler arası bir çalışma olduğunu belirtmiş ve planlama disiplini dışındaki uzmanların arazi bütçesi, su bütçesi ve su yönetimi konusunda plancılarla birlikte çalışmaları gerektiğini hatırlatmıştır. Plancıların suyun kıt bir kaynak olarak bizi nasıl etkilediğinin farkında olup olmadığını ve çalışmalarımızda bunu nasıl kullandığımızı sorgulamak ve bu yönde tartışmak gerektiğini belirttikten sonra plancıların arazi kullanım kararları içinde su kullanımının neyi ifade ettiğini iyi tanımlamaları gerektiğini vurgulamıştır.

AKIN ATAÜZ - Ben söze Vedat'ın bıraktığı yerden başlayayım: Vedat, sözünü bitirirken şu soruyu sordu: "Biz, plancılar eğer su konusunda yapılacak disiplinlerarası bir çalışmada ortaklardan birisiysek, Türkiye'de bu işi geliştirmek için yükümlülüklerimiz nelerdir?" Sorusu buydu yanılmıyorsam.

Bu soru, hakikaten tartışmamız gereken bir soru; çünkü bu soruya yanıt aramak üzere henüz pek bir şey yapmış değiliz. Bir şey de Saffet söyledi: "Biz bu açıdan kendi deneyimimizi var olduğu kadarıyla aktaralım ki, işe yarıyorsa kullanılabilir hale gelsin." İsterseniz ben kendi deneyimimi aktarıyorum; sonra onun üzerinde konuşabiliriz.

Ben kendime daha çok bölge plancısıyım diyorum; çünkü şehir planlamasında hiç çalışmadım. Son çalıştığım bölge planı (bu Samsun, Amasya, Tokat ve Çorum illerini kapsayan Yeşilirmak Havza Gelişim Projesiydi) hem Yeşilirmak'ı ve onun bazı kollarını kapsıyor, hem Kızılırmak'ın bir bölümünü kapsıyor, ama ikisinin de tamamını kapsamıyordu.

Dolayısıyla burada şöyle bir problem ortaya çıkıyor: Eğer su havzalarına göre planlama yapılacaksa, yani bölgelerin sınırlarını su havzalarının sınırları oluşturacaksa, bu bölgeleme düzeniyle ilgili bir problem var. Ama bu problemi bir kenara bırakalım, bunu sonra tartışırız, zaten problemimiz, şu anda tartışmamız gereken o değil. Ama su havzaları ile tanımlanmış bir bölge olsaydı, su üzerinde yapılacak çalışmalar ve suyun kullanımının planlanmasıyla ilgili kaygıların ön planda tutulabilmesinde bazı kolaylıklar olacaktı. Bu durumda su kullanımının planlanmasında öncelik yok. Bunun kazandırdıkları ve kaybettikleri üzerine ayrıca tartışırız.

Ben, "bizim projede ne yaptık ve yapamadıklarımızdan Vedat'ın sorduğu soruya yanıt bulmak üzere nasıl yararlanabiliriz?", bunun üzerinde durmak istiyorum. Bizim çalıştığımız projede 5-6 kişilik bir çekirdek grup ve kalabalıkça bir destek

grubu vardı (zaman zaman 50-60 kişi oldu). Bu projeyi yaparken, enerji ve sulama projelerinde uzmanlaşmış bir mühendislik firmasında çalışıyordum ve firmada çok sayıda inşaat mühendisi vardı. Dolayısıyla, sulama konusunda ve hidroelektrik konusunda uzmanlaşmış birçok elektrik ve inşaat mühendisiyle birlikte çalışma fırsatı buldum. Tarım mühendisleri de girdi devreye, bu bölge planı nedeniyle. Onlarla birlikte sınırları su havzalarına göre tanımlanmamış olan bu, (istatistiki bölge birimi 2 düzeyindeki) bölgenin su dengesini nasıl kurabiliriz sorunu üzerinde durduk ve mühendis arkadaşlar bir su dengesi modeli geliştirdiler. Bu planla bölgede su dengesinin kurulmasını sağladığımızı zannediyorum.

Ancak bu ne işe yaradı ve yapılan yöntemsel olarak ne kadar güvenilir, bunlara dair birkaç şey söylenmesi gerekiyor. Yapılan, çok basit bir yöntemle bölgenin su kaynakları: yüzey suları ve yeraltı sularının (20 yıllık, hatta bazı durumlarda daha uzun periyotlar için, iklim koşullarını da dikkate alarak) kapasitesini belirlemek ve bölgenin su dengesinin sağlanıp - sağlanmadığına bakmaktı. Bizim planlılar olarak yaptıklarımız, kır ve kent ayrımlı olarak, nüfusla ilgili projeksiyonları ve standartlarına göre kişi başına su kullanım beklentileri ile farklı hayvan türleri popülasyonunda önümüzdeki 20 yıl için planlanan değişimleri ve su ihtiyaçlarını belirlemek, sulamaya açılacak tarım alanları ve bitki deseni ile planlanan sulama yapma tekniklerine göre kullanılacak su miktarlarını hesaplamaktı. Sulardaki kirlenmeler ve artılarak tekrar kullanımı da dikkate alınmıştı. Bu, son derece basit bir modeldi. Ancak bir bölge için bu tür bir model, sanıyorum daha önce yapılmamış. Devlet Su İşleri, sulamaya açacağı alanlarda su dengelerinin kurulması için, mümkün olduğu kadar bu tür çalışmaların yapılmasını teşvik ediyor. Ancak DSİ'nin havzalarına göre bu çalışmayı yapmak biraz daha kolay; çünkü Devlet Su İşlerinin bölgeleme düzeni, su havzalarına göre kurulmuş ve o su havzasının içindeki kapasitenin ne olabileceği son derece net olarak saptanabilir durumda. Onlar da bölgedeki barajların ve diğer su potansiyellerinin hesabını yapıyorlar. Daha çok tarımı ve sulamayı göz önünde tutarak, kırsal ve kentsel nüfus projeksiyonlarına göre, kendi ihtiyaçları açısından (10 yıl ya da, daha uzun bir vade için) bu dönemde ne kadar bir suya ihtiyaç olacağı konusunda kaba bir kestirme yapıyorlar. Bizim yaptığımız da temelde aynıydı; ancak öngördüğümüz kentleşme, sanayileşme, tarımdaki değişim ve beklenen pazar genişlemeleri, genel arazi kullanım haritası ve planın bütün öngörülleri, olası su ihtiyacının ne olacağı konusundaki öngörülleri yapabilmeyi, belirli bir yöntem ve hesaplanabilirliğe bağladığı için, kolaylaşmıştı. Bir bölge planı yaptığımız için kentleşme fiziki düzeni nasıl olacak, nüfusun nitelikleri ve kırdan kent nüfusu hareketi ne olacak, hangi arazide ne tür bitki üretimi öngörülüyor, hayvancılık nerede yapılacak ve saire, bunları biraz daha net öngörebilir hale gelmiştik.

Ancak Vedat'ın konuşmasını dinledikten sonra, yaptığımız bu bölgesel su dengesi modelinin ve sonuçlarının hemen hemen hiçbir şeye yaramayacağını anladım. Çünkü genellikle mühendislik hesapları yapmıştık ve su dengesiyle ilgili bulguları belirli standartlara (genellikle statik olarak aldığımız standartlara) dayanarak hesaplamıştık. Bu sonuçlar, yine de birçok soruyu açıkta bırakıyordu.

Vedat'ın yaptığı o üçlü sıralamaya göre, -bölge, kent ve konut demişti- hem kent düzeyini, hem konut düzeyini son derece ihmal eden bir yaklaşımımız var. Dolayısıyla, bunun üzerinde düşünmek lazım. Bu planı kent ve konut düzeylerindeki farklı ölçekte, plancının ve farklı uzmanlık alanlarından/ disiplinlerden gelen uzmanların katkısıyla nasıl yapabiliriz sorusu üzerinde düşünmeliyiz.

İkincisi, bu ölçekleri ihmal ettik, ama sonuç olarak vardığımız denge modeli, “su nasıl yönetilecek?”, sorusunu kapsamıyordu. Sadece modeli kurduk. Aslında şanslı bir bölgedeydik: Türkiye'nin en büyük ırmaqları sayılabilecek 2 ırmağımız var ve yağışın da kıt olduğu bir bölge değil. Su kıtlığının olmadığı bir bölge. Modeli, su kıtlığı yaşamayacağımızı göstermek, dengenin kurulduğunu ve bir su problemi olmayacağı sonucuna ulaşmak için kullandık ve bu konudaki çalışmayı burada bitirdik, noktayı koyduk. Şimdi bir plancı olarak doğrusu eksiklik duyuyorum, Vedat'ı dinledikten sonra noktayı koyduğumuz yer bakımından. Ne yapmamız lazım? Bu dengeyi kurmak belki işimizin bitiş değil, başlangıç noktası olmalıydı. “Bu dengeyi, (kağıt üzerinde hesaplanan su dengesini) nasıl yöneteceğiz?” Bu sorun üzerinde durmamız gerek.

Bütün bunları söyledikten sonra, bana “peki, sen kendi sorduğun soruları yanıtları hakkında bir şey söylüyor musun?” dersiniz, galiba şunları söylemem gerekiyor: Öncelikle planlamada bu 3 ölçeği de dikkate almamız gerekiyor. Bu 3 ölçekte de plancının, yani bölge planlaması ve kent planlaması ölçüğünde ve konut düzeyinde plancının, mesleğin gerektirdiği uzmanlık açısından görevlerinin neler olacağını tanımlamalıyız. Ama Vedat'ın konuşması, bizi bu konuda çok aydınlatmadı. Onun yanıtı bildiğini, ama belki fazla vakit almamak için söylemediğini düşünüyorum. Bir plancı olarak, iklim değişikliğinin (makro ölçeklerdeki etkilerini öngörerek ve suyun (her sektörde) tasarruflu olarak (israf edilmeden), ama kent ölçüğünde ihtiyaçları uygun düzeyde karşılayacak biçimde kullanılabilmesi için, görev tanımının içinde neler bulunacağını ortaya koymamız gerekiyor. Bu görev/ işlev çeşitlenmesi belirlemesinde, şimdilik, bir araya gelerek alt başlıkların ne olacağını tartışmaya çaba göstermeliyiz. Aynı zamanda alınan kararların sonuçlarının konuttaki (belki soruna kent düzeyinde-bölge düzeyinde bakmaya alışmış insanlar olarak konut ölçeği şehircilere çok küçük gelebilir), hane halkını ve bireyi etkilediğini dikkate alarak, plancının görevinin ne olacağını düşünmekle yükümlüüz.

Dolayısıyla birinci yapmamız gereken, bu 3 ölçekte plancının görev tanımının içine neler girebileceğini ve ne tür çalışmalar yapabileceğini tanımlamak olmalı. Bu görevleri yerine getirmek için ne tür araştırmalar, analizler, ne tür işbirlikleri, başka disiplinlerden gelmiş insanlarla birlikte neler yapabileceğini açmamız lazım.

Bunun ötesinde, ikinci konu da, bu işbirliklerinin ve stratejilerin neler olacağı olabilir. Burada bir plancı olarak verilecek kararın belki çok az bir parçasını etkileyebilecek bir konumda olabiliriz; özellikle konut/ birey düzeyine indiğimizde. Hanehalkındaki bireyle birlikte çalışan bir plancı olarak kendimize baktığımızda, artık plancının karar verme ve yaratılacak toplam etki içindeki öneminin son derece küçüldüğünü görebiliriz. Bir milyonluk ya da daha büyük bir kenti, 100 binlik kenti, 50 binlik kenti etkileyen bir karar verdiğimizizi düşünüyoruz. Muhtemelen bizim bir plancı olarak vereceğimiz kararlar ancak bu ölçeklerde etkili olacaktır. Ancak bu kararların etkileri daha alt ölçeklere/ düzeylere doğru yayılacaktır. Bireyin davranışını bile etkileyecek etkiden, bu kadar küçük ölçekli bir etkiden, bu nedenle bahsedebiliyoruz.

Dolayısıyla yanıt aramaya çalışacağımız ikinci başlık da, iklim değişikliğinin getirdiği/ getirmekte olduğu sorunlar karşısında, kent plancısı/ plancı olarak, katılım süreçlerindeki konumumuzu yeniden tanımlamak olabilir. Bu, bireyle çalışmaktan, mahalleye, kente, kent üstü ölçeklere kadar her ölçekte, diğer insanlar ve çıkar grupları, diğer disiplinler, karar verme yetkileri olanlarla birlikteliğimizin nasıl kurulacağı konusunda, bir plancı olarak etkimizin ciddiye alınabilecek bir düzeyde/ yenilikte olmasını nasıl sağlayabileceğimiz konusunda olabilir.

Plancı olarak çalışırken yaptığımız işi kabaca, araştırma (veri toplama ve analiz dahil), planlama-uygulama, izleme ve değerlendirme olarak üç aşamaya ayırabilirsek, söylediklerimi şöyle özetleyebilirim: Birinci aşamayı (bu büyük ölçüde “planın” niteliklerini ve sonuncu aşamanın sistematiğini de belirleyecektir) iklim değişikliğinin su sorunları üzerindeki etkilerini daha iyi anlayabilmek ve geleceği bu olası etkileri dikkate alarak planlayabilmek için, geliştirmeye ihtiyacımız vardır. Araştırma alanımızı genişletmemiz ve tekniklerimizi çeşitlendirmemiz gerekiyor. Eğer araştırma ve planlamayı bütün aşamalarında katılımcı tekniklerle kuruyor ve uyguluyorsak (ki bundan başka bir yol düşünemeyiz), iklim değişikliği ve su sorunu açısından katılım süreçlerinin nasıl tanımlamak gerektiğini yeniden düşünmek de, ilk önermenin ayrılmaz bir tamamlayıcısı olacaktır.

“Yuvarlak masa toplantılarında söylev türü konuşma yapılmamalı” diye başlayarak, ben de, söylevle sonuçlanmış bir konuşma yaptım. Ama bunları isterseniz başlangıç sözleri gibi alın. Tam 10 dakika konuşmuşum, sizlerle devam edelim.

AYŞE EZER * -Planlamanın disiplinlerarası bir çalışmayı gerektirdiğini belirterek şehir plancısı tanımından ziyade plancı tanımının daha önemli olduğu üzerinde durmuştur. Mevcut uygulamalara bakıldığında plancının sadece kentle sınırlı kaldığını aslında bu alanın plan yapılması için yeterli olmadığını, daha bütünsel, özellikle planı yapılan kentin kendi bölgesi içinde daha geniş ilişkiler ağı içinde değerlendirilmesinin önemini vurgulayarak, Beyşehir ve Menderes delta-sında elde edilen deneyimleri açıklamıştır. 1992 yılında Sultansazlığı tabiatı koruma alanında farklı disiplinlerde 15 uzman ile birlikte çalışma yapıldığını belirterek bu çalışmada özellikle hareket noktasının neresi olması gerektiği gibi önemli bir soruyla başladıklarını ifade etmiştir. Aslında hareket noktasının kent ölçeğinde alınmasının doğru olmadığını kentin ise bir bütünün parçası olduğu ifadesiyle doğal kaynakların bir bütünsellik bakış açısıyla ele alınmasının yararlı olacağı deneyimini elde etmişlerdir. Ölçeğin kent bazına indirgenmesinin plan-cıları “imar” mevzuatı içinde sıkıştırdığı ifade edilerek doğal kaynak planlamasından uzaklaştırdığı belirtilmiştir. Bu deneyimlerden hareketle, Beyşehir Yüzey Suyu Toplama Havzasında (kapalı su ekosisteminde) ve Menderes Havzasında yapılan çalışmalarda suyun temel kaynak olmasına karşın doğal kaynaklardan biri olarak değerlendirildiğini ve bütünsel bir bakış açısı içinde diğer kaynaklarla olan ilişkisi temelinde irdelendiğini ifade etmiştir.

Diğer üstünde durulan konu ise doğal kaynakların bütünsellik içinde ele alınmasında yasaların yeterli olmadığı hususu olmuştur. Mevcut yasalar irdelendiğinde konunun böyle olmadığını mevcut yasalarımızın yeterli olduğunu ifade etmiştir. Amacı koruma olan “Milli Parklar Kanunu” ekosistemin korunmasına yönelik açık hükümler getirmiştir. Burada önemli olanın tanımları nasıl anlamamız gerektiği üzerinde durulmuştur. Yasada “tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz” ifadesinin, arazi kullanım kararlarına aktarılış biçiminin önemli olduğunun altı çizilmiştir. Plan yapım kurallarımızda “doğal karakteri korunacak alan” gibi plan kararları olduğu belirtilerek bu alanlara özel mülkiyet nedeniyle yüzde 5 kullanım hakkı verilmesiyle korunmasının mümkün olmayacağı ifade edilmiştir. Benzer kararların tarım alanları içinde verildiği belirtilmiştir. Bu açıklamalardan hareketle neyi korumamız gerektiği ve nasıl koruyacağımız sorularına doğal kaynak planlaması içinde bütünsel ele alınması gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Beyşehir gölü için yapılan çalışmalarda arazi kullanım kararlarını jeomorfolojik etütlerin belirlediği, özellikle sınırların tayininde belirleyici olduğunu ifade etmiştir. İdari sınırlar ile coğrafik sınırlar plan hazırlama ve uygulama sürecinde her zaman sorun yarattığını belirterek, suyun da ekosistem bütünü içinde doğal kaynaklardan biri olduğu Plancının, kendini kentten çıkarıp genel planlama ve

planlamanın altyapı verisi olarak da doğal kaynakları ele alış biçimini değiştirmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Dr. BURCU SILAYDIN (Dokuz Eylül Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü)- Su tabii kaynaklardan bir tanesi, ama suyun ayrı bir özelliği var: Su, doğanın kendini yenileyebilmesini sağlayan 5 temel döngüsünden bir tanesini oluşturuyor. O açıdan, doğal yollarla üretilemezliği de söz konusu olduğu için, belki diğerlerine göre önemi bir parça öne çıkıyor.

Ben böyle bir toplantıda olduğum için çok mutluyum, öncelikle onu belirtmek istiyorum. Çünkü en son katıldığım toplantı teknik bir çözüm, yani tuzlu suyu artarak tatlı su elde edilmesi gibi çözümlerle noktalanmıştı.

Az önce Vedat Beyin sunumunda özellikle yurtdışı örneklerinde bir şeyler verildi, kısaca onlara bir eleştiri yöneltmek istiyorum. Kent planlamanın kişilerin günlük su kullanım alışkanlıklarını etkilediği yönünde örneklerdi bunlar. Bu doğrudur, ama sadece bununla sınırlandırmak yeterli değil diye düşünüyorum. Çünkü sorunun temelinde, plan kararlarıyla sektörlerin yer seçiminin ve nüfusun yoğunluğunun su kaynaklarının coğrafya üzerindeki dağılımına uygun olmayan şekilde dağıtılması bulunuyor. Yani nüfusun ve sektörün yer seçimi kararları ve yoğunluğu, coğrafyadaki su kaynaklarının dağılımına göre ayarlanmıyor ve dolayısıyla ne oluyor; minimum kullanım miktarı çarpı nüfus veya minimum kullanım miktarı çarpı sektörler, doğal kaynak kapasitesinin üzerine çıkıyor ve biz aslında kaynaklarımızı kaybediyoruz.

Az önce Akın Beyin söylediğinin üzerinden bir şeye devam etmek istiyorum. Havza temelli bir çalışma yapmaya başlamışlar, fakat NUTS'lar engel olmuş kendisine. Dolayısıyla yine idari sınırlara dayalı bir ölçüm yapmış oluyorsunuz, değil mi orada? Sorun da bu. Aslında Türkiye'de 26 tane akarsu havzası var bildiğiniz gibi ve akarsu havzaları da su döngüsünün yerel ölçekte tamamlandığı alanlar olduğu için, 26 tane havza planı yapılmalıdır diyorum, yani benim önerim bu. Yer seçimi ve yoğunluk kararları da o havza ölçeğinde ve disiplinlerarası çalışmalarla birlikte verilmeli. Bu, belki yer seçimi alternatiflerinin belirlenmesi şeklinde olabilir veya atama lekeleri, sentez pafta gibi olabilir, ama havza ölçeğinde belirlenmesi gerektiğini düşünüyorum. İdari sınırları göz önüne almamız gerekir diye düşünüyorum.

AKIN ATAÜZ- Sözümlü kestiğim için özür dilerim. Hayati önemde olan sorunlardan biri, bölge sınırlarının tayini sorunu.

Bölge tanımlamada idari sınırları tanımayalım diyoruz, ama ülkesel sınırları ne yapacağız? Bunu tartışmamız gerekir ve bir örnek vermek istiyorum: Son çalıştığım bir diğer bölge planlaması projesi de, Bulgaristan ve Türkiye arasında, sınır

ötesi işbirliği anlayışıyla hazırlanmış olan bir projeydi. Bu proje, Meriç, Tunca, Arda akarsu havzalarının bir kısmını kapsayan bir bölgedeydi (ve akarsu havzalarının dışında kalan alanlar da vardı). İşbirliği projesi çerçevesinde değil de, bölgenin sadece Türkiye tarafında planlama yapan bir plancı olsaydı, elbette ki Meriç'i, Tunca ve Arda'yı en azından ve onların taşkın risklerini ve Edirne'ye getireceği zararları hesaba katmamazlık edemezdi. Ancak önünde gerçek bir sınır da var. O zaman bir plancı olarak, bu sınırlara rağmen planın nasıl yapılacağı ve onun içindeki su dengelerinin nasıl bulunacağıyla ilgili problemi çözmek zorundadır.

İdari sınırları tanımak istemese bile, ülkesel sınırlar var. Yani, havza sınırı gibi doğal veriye dayanarak çizilmiş olmayan bir sınır mutlaka olacaktır. Plancı olarak, bölge belirlenirken bunun idari sınırlara göre olmamasını istesem bile, ulusal sınırların havza özelliklerine göre belirlenmesi gibi bir şeyi asla isteyemem. Dünyayı, küreyi olduğu gibi hiçbir sınır olmaksızın ele almak, planlama yapabilmek için bir koşul mu? İdari sınır ya da ülke sınırı veya insan yapımı başka bir sınır varsa, bu sınırlara göre planlama yapma zorunluluğu da var. Bu plancıyı plan yapamaz hale getirmez, ancak bazı kararlar için çalışmalarını güçleştirebilir.

Kaldı ki, akarsu su havzası olarak homojen (türdeşleş) olan bir bölge, idari olmayan bir başka ölçüt açısından türdeş olmayabilir. Bir bölgenin hem akarsu/ su açısından, hem ekolojik olarak, hem ekonomik olarak, hem sosyal olarak vb türdeş olmasını bekleyemeyiz. Su havzası olarak türdeş olan bir bölgenin bir bölümü, ekonomik olarak başka bir bölgenin parçası olabilir. Yada, ekonomik bölge sınırları ile ekolojik bölge sınırları örtüşmeyebilir. Dolayısıyla plancı, bölge sınırlarının belirli bir ölçüt açısından homojenizasyonunun sağlanmasını, plan yapabilmek için ön koşul olarak ileri sürmemeli. Ama senin söylediğinin doğru ve geçerli yönleri bulunabileceğini de düşünüyorum. O zaman ne yapmalıyım? İşte benim sorduğum ikinci soru, yani plancının bölgesinin somut problemlerini çözerken, "diğer" taraflarla işbirliklerini nasıl sağlayabileceği sorusu bununla ilgiliydi.

Bakın, benim çalıştığım proje Sınır Ötesi İşbirliği düşüncesi çerçevesinde yapılmaktaydı. Sınır Ötesi İşbirliği kavramı, tam da bu tür bir probleme yanıt getirmek üzere Avrupa Birliği çapında geliştirilmiş bir örgütlenme/ yapılanma yaklaşımı. Bu yaklaşıma göre, eğer havzanın ortasından bir ulusal sınır geçiyorsa ve bir havza bütünlüğü içinde davranmak, çeşitli nedenlerle ortasından sınır geçmiş bölgeleri bir bütün olarak ele almak istiyorsanız, sorunun sınırlar değişmese bile çözülebilmesi için geliştirilmiş bir öneri. Avrupa'da pek çok bu tür bölünmüş bölge var; özellikle Orta Avrupa'da, Balkanlarda...

Şunu söylemek istiyorum: Havzaları göz önüne alabiliriz, ama bölge sınırları farklıysa, (örneğin çalıştığım TR83 Bölgesi, çeşitli akarsu havzalarının bir bölümünü içeriyordu) havzanın bölge sınırları içinde kalan kısmıyla ilgiliyle bir çalışma yapılabilir. Her zaman komşu bir bölge olacaktır. Yandaki komşu bölgede de, aynı sorun için, (örneğin TR83 için Kelkit Havzası'nın bir kısmı, Yeşilirmak'ın bir kısmı komşu bölgeye geçmektedir) benzer bir çalışma yapılacaktır. Bu durumda plancılar, eşzamanlı olarak 26 İBB2 havzası bazında (ve ülkenin bütünü için) planlama yapılmasını isteyebilir. Böylece bölgeler arasında, somut problem havza bütünlüğü gerektiriyorsa (örneğin su/ sulama/ ekolojik bütünlük vb. problemimi) bu sorunu çözmek için (örneğin havza için su dengesinin nasıl bulunacağını gösteren) bir plan elde edilebilir. Bölge plancıları ve diğer ilgili uzmanlar arasındaki bölgeler arası beraberlikle, (Bulgar meslektaşlarla sınır ötesi işbirliği projesinde bir araya gelindiği gibi) örneğin, su/ taşkın/ sulama vb. sorunları çözmek için bir yol bulunabilir. (Benzer düşünceler, diğer ölçütler bakımından homojen olmayan bölgelerde, ekonomik işbirliği, sosyal sorunların/ göç sorunlarının çözümünde işbirliği vb. için de geliştirilebilir.)

BURCU SILAYDIN- Çalışmalarımı aktarırsam, belki çok daha farklı bir yere açılacak konuşma, idari sınırlara nasıl dikkat etmemiz gerektiği konusu hep çıkıyor. Biliyorsunuz, 1/100 000 ölçekli çevre düzeni planları da idari sınırlara dayalı yapılıyor.

AKIN ATAÜZ- Söylemek istediğim şey şu: Yani bütün bunları sınır ötesi birlikteliklerle ele alabilecek...

BURCU SILAYDIN- İl sınırlarına dayalı yapıyoruz ya da idari sınırlara, bizde de şöyle bir soru oluştu: Bu il sınırları sonuçta insan zihniyle yaratılmış, Türkiye'deki il sınırları da neye göre belirlenmiş ve değişebilirliği ne kadar kaygan, ne kadar sağlam bir zemine oturuyor, bunu bir araştıralım dedik ve acaba mümkün müdür, il sınırlarını, havza sınırlarını oturtmak diye bir çalışma yaptık, ondan biraz bahsetmek istiyorum. Dolayısıyla ilgili yasa ve bütün tanımlamaları inceledik, geçmişe dayandık, Türkiye'nin eski 67 il sınırlarının belirlenmesi için hiçbir temel belirleyici kriter bulamadık. Sadece Osmanlı'ya dayanıyor, Osmanlı'dan da yerleşim merkezlerine dayanıyor. Dolayısıyla biz bu il sınırlarını neden değiştirip havzaya oturtamıyoruz, bu çok mu zor? Bir örnek olarak söylüyorum bunu.

AYŞE EZER*- Planlamada sınır tayininin önemli bir sorun olduğunu tekrar hatırlatarak Beyşehir Gölü'ndeki çalışmada iki il sınırının bulunduğunu, toplam 102 yerleşmenin ve 8 ilçenin yer aldığını belirterek belediyeler birliği gibi ilgili tüm yöneticilerin yer aldığı bir üst organizasyonla hareket edilmesine karşın uygulamaya inildiğinde, her il özellikle valiler, kendi il sınırları içindeki sorunu belir-

leme ve çözüme eğilimine girmiş olduklarını ifade etmiştir. Çünkü uygulamada il sınırları önemli. Ekosistem perspektifi içinde sınırların il sınırlarını aştığı ifade edilerek veri toplamada güçlükler yarattığı belirtilmiştir. Bu nedenle bizim gibi ülkelerde il sınırlarının bilgiye erişim ve idari açıdan kararların daha hızlı alınmasında önemli olduğu vurgulanmıştır.

ASLI DÖNERTAŞ (TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi Kimya ve Çevre Enstitüsü)- Bu Yeşilirmak Projesinin belki ilk ayağı 98 yılında tamamlanmış olan coğrafi bilgi sistemleri ve uzaktan algılamayla ilgili altyapının kurulması projesiydi. İlk şehir plancısı aranıyordu, ben de böyle büyük bir projeye heyecanla katıldım. Projeye, araştırmacı olarak girdim. Fakat anladım ki, daha sonra bununla ilgili planlamaya yönelik hiçbir karar çıkmadı o projeden. Yani sadece coğrafik verilerin hazırlanması üzerineydi.

Sınırlarla ilgili şöyle bir sorun yaşadık: Farklı kurumlardan sınır alıyorsunuz. Köy Hizmetlerinden toprak verisini aldınız ve bunlarla ilgili bir yüzde değerleriniz var, il sınırları farklı. Jeolojiyle ilgili MTA'dan veri alıyorsunuz, buradaki il sınırları farklı ve köyler farklı illerde. Sonra gidiyorsunuz, 25 000 ölçekli hali hazır haritalarda sınırları alıyorsunuz Harita Genel Komutanlığından, burada da illerin hepsinin sınırları diğerlerinden farklı. Havza projesi yaptığımız zaman, valiliklerle çalışıyorduk. Yani orada havza sınırında çalışmamız bile büyük bir sorun yarattığı için, onu iller bazındaki bir projeye dönüştürdük ve bütün verileri il bazlı olarak hazırladık, üstüne havza sınırını çizdik. Yani bunun içindeki verileri yüzde olarak alırsınız ve olabildiğince sınırlardan bağımsız olarak, "toprağın bu kadarı birinci derece topraktır, şu kadarı ikinci derece topraktır" gibi raporlamaya çalıştık. Çünkü verileri il bazlı verdiğiniz zaman, veriyi nereden aldığınızla ilgili olarak değişiyor. Ayrıca doğruluğunu çok fazla bilmiyorum, ama bizim en büyük sorunumuz, köylerin hangi ilin sınırında olduğuyla ilgiliydi. Dediler ki, "5 sene bu köy ve mücavir alanı bir ilde oluyor, ondan sonra onun verimliliğine bağlı olarak diğer ilde oluyor gibi bir köylere ait sınır sorunu çıktı. Biz de yine bir veri katmanı olarak verinin nereden alındığına bağlı il sınırları katmanı hazırladık. Böylece siz, bütün havzayı veri katmanının kaynağına bağlı olarak kesip, ona göre veri üretebiliyorsunuz. Projede planlama konusunda herhangi bir karar almadık, projede harita mühendisleri vardı, jeoloji mühendisleri vardı, çevreciler vardı, onlar açısından projeyi değerlendirdim ve esasında plancı olarak bakmak için, öncelikle oturup başka bir meslek alanıyla beraber çalışmak gerektiğini gördüm. Yoksa, plancı olarak siz belli kararları alıyorsunuz, ama onu coğrafik yapıdan çok bağımsız alıyorsunuz. İl sınırı diyorsunuz, havza sınırı diyorsunuz, ama o zaman da başka sınırları bir kenara atmış oluyorsunuz. Böyle bir küçük sorun yaşamıştık; esasen büyük bir sorun.

SAFFET ATİK*- Sınır konusunda yapılan tartışmaların çok önemli olduğunu belirterek konuyla ilgili sorumlu olan kuruluşların sınırlarla ilgili sorunları çözüp sayısal ortama aktaramadığını söylemiştir. Dolayısıyla planlama konularını kent ölçeğinden dışarı taşırdığımızda bu tür halen çözülememiş sorunlarla karşı karşıya kalındığını belirtmiştir.

AKIN ATAÜZ- Artık bölge sınırları üzerindeki tartışmayı, su sorunu üzerine kaydırmaya çaba gösterelim bence.

KEMAL SEYREK *(Devlet Su İşleri Coğrafi Bilgi Sistemleri Şube Müdürü)- Şehir plancısının kimliğinin sorgulanması gerektiğini belirterek plancının sadece imar paftası üreten bir uzman olmaması gerektiği hususunu vurgulamıştır. Bu anlayışın birçok kurumda hakim olduğunu belirterek Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nde şehir plancılarının istihdam edilme nedenlerinin başında kentin gelecekteki su ihtiyacının nüfus büyüklüğü ile tanımlanmasının yattığı ifade edilmiştir. Nüfus büyüklüğünün belirlenmesi dışında su kaynaklarının planlanması ve yönetiminde diğer kullanımlarla olan ilişkilerin ve sektörler arası etkileşimlerin plancılar tarafından ele alınması ihtiyacı hissedilmediğinden olaya sadece mühendislik çalışması olarak bakıldığını belirtmiştir. Mühendislik çalışmalarının hatalarını eleştirirken plancıların nerde rol üstlenmesi konusunda bizlerde yeterince açıklayıcı cevaplar veremediğimizi belirtmiştir. Aslında bütünsel bakış açısının hakim olmasını belirterek ülkemizde halen plancılar için gerekli olan veri tabanı gelişmediğini vurgulamıştır. Ülkemizde kadastral haritaların hala tamamlanmadığını ifade ederek sınır tayininin bu nedenle zorluklar içinde bulunduğu konusuna işaret etmiştir. Mevcut plan pratiğimizdeki temel sorunlar çözümediği için aynı sorunların su planlamasında da karşımıza çıkacağı belirtilmiştir.

SİNAN HAKAN ERDEN- Bu konuda ben de bir görüş vermek istiyorum, katkıda bulunan arkadaşımıza destek olmak amacıyla. Fiziki planlamanın esasında yoğun olarak mesleğimizin içinde yer aldığını hepimiz kabul ediyoruz, ama herhalde bundan sonra farklı bir bakış açısıyla fiziki planlamanın üzerine bir doğa koruma ya da buna benzer bir havza yönetimi üzerine birtakım politikalar geliştirmemiz lazım. Doğru söylüyorsunuz, tarım konusuna ilişkin biz plancı olarak politika üretebiliriz, hem de şöyle üretebiliriz: Bakın, gideriz, orada bir tarım ve üretim desenini görürüz. O tarım desenini belki üretilen ürüne kadar inceleyebiliriz. Biz bununla ilk defa bir mikro planda karşı karşıya kaldık, çok enteresan. Akşehir Eber göllerinde yönetim planı çalışması yapıyoruz, sulak alan yönetim planı çalışması. Gelirken de bu konuyla ilgili bir örnek getirdim. Tarım deseni ve sulamaya kadar ciddi anlamda politikalar geliştirebilir bence şehir plancısı. Bunun için belki tarımcılar belki hidrojeologlar gibi düşünmesi gerekiyor.

Bunları düşünürken, hiçbir zaman farklı bir meslek dalına gitmemesi lazım benim şahsi görüşüm, ama yukarıdaki o orkestra şefliği görüşünü hiçbir zaman kaybetmeden bunun kararını vermesi lazım.

Bakın, Akşehir Eber’de vahşi sulama tekniğinden damla sulamaya geçiliyor. Siz tarımcılara soruyorsunuz, “hektarda, dönümde ne kadar kârın var?” Çünkü mantık olarak vahşi sulamadan damla sulamaya geçince minimum yüzde 50 kârın olması gerekiyor. Ama yaptığımız araştırmalarda, yaptığımız anketlerde hiçbir farkın olmadığı ortaya çıkıyor, biliyor musunuz? Neden? Çünkü tarımcı, o yüzde 50 artırdığı suyunu başka bir tarım alanı açarak orada kullanıyor ya da bunun tam tersi oluyor. Siz tarımcıya bakıyorsunuz, su açısından şekerpancarının çok fazla bir getirisi var, suyu çekiyor. Şekerpancarı değil de farklı bir ürün deseni öneriyorsunuz, onu yapmıyor çünkü getirisi az. Dolayısıyla, bu konulardan hareketle bence planlama mesleğinin fiziki planlamadan öte, belki farklı birtakım alanlarda çalışma gereği de ortaya çıkıyor.

Ben bu komisyona katkı olması açısından esasında bu toplantıya gelirken tabii farklı duygular içerisindeydim, ama yapılan sunuşlar, yapılan değerlendirmeden sonra, acaba mesleğimiz açısından sizin işaret ettiğiniz gibi, farklı konularla ilgili çalışma alanları doğurabilir miyiz? Tabii bunu doğururken planlamadan hiçbir zaman sapmamak üzere, bu konuda bir şeyler geliştirebilir miyiz?

AYŞE EZER- Biz mi yapmalıyız onu, yoksa diğer meslek grubundaki kişilerle beraber mi?

SİNAN HAKAN ERDEN - Tabii ki bunu biz muhtemelen yapamayız, ama bu interdisipliner yapı içerisinde plancının bence bu konuya dikkat çekmesi ve bu konu hakkında kendini yetiştirmesi lazım.

Öncelikle Vedat Beye sunumundan ötürü teşekkür ediyorum, son derece yararlı, son derece hoş bilgiler verdi bize. Bu toplantının gidişatı olarak da belki uygun görülürse, bu toplantının bir ikincisinin yapılmasının Odamız ve tartışmamız adına yararlı olacağını düşünüyorum. Son 15 yada 20 dakikamızı komisyona spesifik öneriler geliştirerek geçirmenizi öneriyorum.

AYŞE EZER*- Şehir plancısının rolü ne olmalıdır? Sorusu çerçevesinde konu değerlendirilerek plancının orkestra şefi olması gerektiğini ifade ederek orkestra şefliğinin de diğer disiplinleri almamayı gerekli kıldığını söyleyerek yönlendirici bir rolünün varlığından bahsetmiştir. Kıt kaynakların, su kaynağında olduğu gibi, iyi tanımlanarak alan kullanımlarının dikkatli yapılması gerektiği belirtilmiştir. Örnek olarak orman alanı veya sulak alan diye tanımlanan bir kullanımın yapılaşmaya açılmasının doğru olup olmayacağını sorgulamıştır. Ayrıca çevre düzeni planları yoluyla orman içi özel mülkiyete ait alanların yapılaşmaya açılma-

sının sorgulanması gerektiğini belirterek, yapılaşma kararı verilmesiyle birlikte yol, su, elektrik gibi altyapı hizmetlerinin verilmesine imkan tanındığını belirtmiştir. Plancının bu konumundan sıyrılarak kenti doğal yapı içinde nasıl tanımlaması gerektiği ve ayrıca diğer disiplinlerle nasıl bir etkileşim içinde bulunması gerektiği üzerinde durmasını savunmuştur. Örnek olarak şunu ifade etmiştir: jeomorfoloğun dilini anlamadan Söke Ovası'nın planının yapılamayacağıdır.

REMZİ SÖNMEZ- Güzel sunuş için teşekkür ediyorum. Sunuşta bizim planlama meslek alanına ilişkin oldukça önemli bir öneri getirildi. Ben onu şöyle anlıyorum: mademki kent planlama aynı zamanda bir su kullanım kararıdır, o halde planlamada su kullanımı yalnızca mühendislik yaklaşımı ile sınırlı kalmamalı, plancı daha aktif bir rol üstlenmelidir. Su kullanımının bir ihtiyaç değil, hak olduğu noktasından hareketle, bölgeye, kente dair kullanım, yoğunluk vb. kararlarda su tüketimi faktörü de göz önüne alınmalı, su kullanımı konusu plan kararlarında içselleşmelidir. Bu da plancıya yeni roller yüklemektedir.

Evet, biz mevcut planlama yaklaşımı çerçevesinde de suyla ilgilimiz, suyla ilişkili birçok analizler yapıyoruz bazı verileri planlarımıza da yansıtıyoruz, ama bu çalışmalarda her zaman bizim rolümüzün edilgen olduğunu düşünüyorum. Suyla ilgili, Devlet Su İşleri, İller Bankası, Büyükşehirlerde Su ve Kanalizasyon İdaresi gibi kuruluşlar var. Bunların verileri gelir ve bu verileri planlamada esas alıyoruz. Yine benzer şekilde İller Bankası'nın, Belediyelerin, Su kanalizasyon idarelerinin içmesuyu ve atıksularla ilgili mühendislik projeleri ile su ile ilgili diğer öngörülerini plana yansıtıyoruz. Su konusu planlama ile bir girdi-çıkıtı ilişkisi içindedir. Yani, plan çalışmalarında su ile ilgili verileri, su kaynaklarını, yeterlilik durumunu, mevcut altyapı ve tüketim bilgilerini kullanır buna göre plan yaparız. Öte yandan plan esas alınarak suyla ilişkili, atık su arıtma, içme suyu temini gibi projeler plan kararlarına dayalı olarak yapılır. Ancak plan kararlarını oluştururken, verileri olduğu gibi kullanıyoruz. Su kaynakları ile ilgili eşik değerler, su tüketimini etkileyici ölçütler verilmemişse plan kararlarında genelde göz önüne almıyoruz. Bu konular plan onayından sonra plandan bağımsız olarak yapılan mühendislik projelerine bırakılır.

Sunuştta getirilen kritik öneri, -bu radikal bir öneri olarak da görülebilir- planlamaya yeni bir rol biçmesi. Avrupa ve diğer ülke deneyimlerinde görüldüğü gibi planlamanın daha etkin bir rol üstlenmesiyle ilgili bir öneri. Akın da söyledi, ülkemiz için bu önerinin içini doldurmakla ilgili bir eksikliğimiz var. Türkiye'deki yaşanan planlama deneyimlerinden yola çıkarak bunun içini doldurabilir miyiz?

Yaşadığımız deneylerden yola çıkarak, bizim ülkemizdeki planlama pratiğinin, planlama alışkanlıklarımız ve iş tanımlarının -birkaç örnek dışında- böyle bir imkânı yeterince yaratmadığını, oluşturmadığını düşünüyorum. Plancılar olarak biz

su kullanımını ile ne ölçüde ilgilimiz? Plancının su kullanım kararında rolü nedir? Üst ölçeklerde, plancı su kullanımını ile ilgili daha etkin bir rol üstlenebilir, havza planlamasında, suyla ilgili kararlara yön vermede yada suyun sektörler arasındaki paylaşımında, planın getirdiği mekansal kararlar ve kullanım kararları ile, tarım, sanayi, turizm, konut ve diğer sektör ve kullanımlar arasında paylaşımıyla ilgili etkin olabilir. Ayrıca, su kirliliğinin önlenmesi, ekolojik dengenin korunması konusunda mekansal kararların önemi herkesçe bilinmektedir. Kent planlamada, kentsel makroform, kullanım ve yoğunluk kararlarının su tüketimini de etkileyen temel kararlar olduğu bilinmekle birlikte, bu kararların oluşmasında, farklı dinamiklerin etkili olduğu da bilinen gerçeklerdir. Su kullanım faktörü bu kararların oluşmasında minimal etkiye sahiptir. Özetle plancı, üst ölçeklerde, daha aktif olabilir. Ama alt ölçeklerde plancının rolü giderek azalıyor.

Biz plancılar su konusuna nasıl bakıyoruz? Birincisi, suyu bir potansiyel olarak görüyoruz. İçme suyu kaynağının varlığı, yeterliliği konuları su potansiyelinin bir yönünü oluşturuyor. Bu bilgiler planlamaya dış veri olarak geliyor.

İkincisi, suyu rekreatif kaynak olarak görüyoruz ki ağırlıkla bizim plancıların bakış açısı suyu rekreatif bir kaynak olarak görmektir. Planlamada deniz kıyıları, akarsu çevresi gibi alanların çevresini düzenleyip, aktif olarak kullanabilir miyiz düşüncesinden yola çıkılır.

Üçüncüsü de su konularını eşik kavramı çerçevesinde ele alıyoruz. Suyla ilgili eşik kavramı kapsamında su kaynaklarını korumayla ilgili eşikler, taşkın alanları, yeraltı, yerüstü sularının koruma alanları gibi eşikler planlamayı yönlendiriyor. Yeraltı su düzeyinin yüksek olduğu yerlerde sınılaşma da bir risk yarattığı için, onu da bir eşik görüyoruz. Eşik olarak değerlendirebileceğimiz ancak, pratikte uygulamadığımız, -planlama alışkanlıklarından gelen bir durum da olabilir bu-, içme suyu kaynaklarının varlığı, yokluğu veya bu kaynaklar üzerindeki kullanım stresini bir eşik olarak görmüyoruz ya da değerlendiremiyoruz. Ben planlama çalışmalarında –bir iki örnek dışında- bunun eşik olarak alındığını şimdiye kadar görmedim. Bir örnek mi var Saffet? Eğer varsa, iyi bir yaklaşım sergilenmiş demektir.

Dördüncüsü de yukarıda değindiğim planlama ile su konusundaki mühendislik projelerinin ilişkisi. Günümüzdeki genel yaklaşım, su konusundaki verilerin ve mühendislik projelerinin plana girdi oluşturması, plan yapımından onayından sonra, plan sürecinden bağımsız yeni mühendislik projelerinin yapılmasının getirdiği sorunlar. Bu konuda öteden beri dile getirilen “planlama ile mühendislik projelerinin eşgüdüm içinde veya bir ekip çalışması kapsamında birlikte ele alınması” konusu. Bir diğeri de bununla bağlantılı olarak, sunuşta ortaya konan tema çerçevesinde, su kullanım ölçütlerinin makroform, yoğunluk, kentsel tasarım ka-

rarlarını etkileyecek biçimde plan kararlarında içselleştirilmesi olarak değerlendirilebilir.

SAFFET ATİK*- Milli park veya benzer alanların planlamasında dikkat edilecek hususun doğal kaynakların korunması olması gerektiğini ifade ederek; planının korumanın dışında planlanan alan için tanımladığı bir vizyondan hareket etmesinin yararlı olacağını belirtmiştir.

AKIN ATAÜZ- Hakan dedi ki, “kent plancısı, tarımsal kararların nasıl verilebileceğinde etkili olabilir ya da olmalı.” Hayır, bence kesinlikle böyle bir şey olmamalı. Ama şu olabilir: Yavaş yavaş plancılık mesleğini daha uzmanlaşmış birçok alt alana ayırabiliriz. Mesela Vedat’ın verdiği örnekte bölge, kent ve konut ölçekleri vardı. Bölge ölçeği, muhtemelen daha çok tarım ve çevreyle ilgili, ekolojik dengeler, sulak alanlar, ormanlarla ilgili, madenlerle ilgili, ulusal ölçekteki altyapılarla ilgili kararların verilebileceği bir ölçekteki planlamayı yapacak plancıyı, o konularda uzmanlaşmaya doğru götürebilir. Ama kent ölçeği, zaten çok karmaşık, çok komplekstir. Ne yaparsak yetemeyeceğimiz kadar büyük bir sorun alanıdır. Orada da ayrıca uzmanlaşmak ve alt uzmanlaşmalar (ulaşım, konut, koruma vb) gereklidir.

Ancak sizin söylediklerinizden şunu anlıyorum: iklim değişikliği açısından, doğayla ve doğal verilerin korunmasıyla ilgili uzmanlaşmalara hemen gitmemiz gerekiyor. Vedat’ın söylediklerinden, suyla ilgili konuların ele alınmasında plancıların uzmanlaşmaya doğru gitmesi gerektiği anlaşılıyor. Belki konuşmadık, ama kent içindeki tarihi dokular için de böyle bir şey yapmamız lazım vesaire... Bunu yavaş yavaş bir mesleki gelişme ihtiyacı olarak anlıyorum. Plancılık mesleğini, bazı alanlardaki uzmanlıkların gerektirdiği donanımı elde etmek için (eğitimimizden başlayan ve çalışma hayatımız boyunca kazanabileceğimiz deneyimlerle) geliştireceğimiz alanlar olarak kurmazsak, başarılı olamayız. Şu anda bir tek kent plancılığı var Türkiye’de. Böyle olduğu için Hakan diyor ki, “tabii ki tarım kararları...” Nasıl alacak? Yani bu kent plancısı, kentin sorunlarını 4 senelik eğitiminde zaten öğrenmesi mümkün değil; çünkü onun da sosyolojik, ekonomik, ekolojik, bin bir türlü alt alanı var, tarım sorunlarını da mı bilecek?

REMZİ SÖNMEZ- “Kente dışarıdan da bakalım.” Aslında ben buna katılıyorum, ama kenti planlayanların, yani kente içeriden bakanların da aynı zamanda dışarıdan bakanların bakış açısıyla bakması gerekli, esas sorun budur. Ayşe’nin sözünden yola çıkarak kente dışarıdan bakalım dediğimizde, kentin içini ihmal edelim gibi bir şey anlamamalıyız oradan.. su kullanımı ile ilgili kararlar ölçütler, yalnızca bölgesel açıdan yada havza planlaması açısından değil, kent planlanmasında da önemli. Su kaynaklarının rasyonel kullanımında, makroform ve yoğunluk kararlarının payının öneminden söz edildi. Planlama ile mühendislik

projelerinin ilişkisi de önemli. Bu konular kente içerden bakışın su kullanımı açısından önemini ortaya koyuyor. Kenti planlayanlar eğer su kullanım kararlarında etkin olacak ve söyleyecek sözleri varsa, o konuda biraz daha aktif olmak için bilgili de olmalılar, beceri sahibi olmalılar, planlama eğitiminde bu konu daha açık biçimde yer almalı. Bu bir uzmanlık konusu mu olmalıdır, bir uzmanlaşmaya doğru mu gider, bunu çok kestiremiyorum.

AKIN ATAUZ- Mesela üçüncü-dördüncü sınıfta bu tür seçmeli ders sayısının arttırılmasını isteyebiliriz plancılar olarak.

Yanıt arayacağımız sorulardan bir tanesi bu olabilir demiştim, yani biz plancılar olarak konumumuzu nasıl belirleyeceğiz? Burada iki tür yanıt olabilir: Birincisi, giderek ne tür uzmanlaşmaların olacağına dair olacaktır. Şehir plancılığı, 4 yıllık bir şehircilik lisansı eğitimiyle bitecektir demeyeceğimize göre, gelecekteki problemlere daha iyi yanıt vermek için nasıl çeşitleneceği üzerinde çalışmamız gerekir. İkinci soru da, bir “genel plancı” tanımlayacaksak, diğer uzmanlarla işbirliği yaparken, onlarla birlikte nasıl çalışarak onların dilini anlayabileceği ve verimini nasıl arttırabileceği konusunda olmalı. Yanıtı iki alanda aramalıyız; planlama eğitiminde ya kendi içinde uzmanlaşmalar ya da/ ve de diğer uzmanlarla birlikte çalışma yapabilecek yeteneğin artması.

Prof. Dr. SENİHA ÇELİKHAN*-Herkesin (şehir plancısı, peyzaj, jeofizikçi vb..) planlama yaptığını belirterek orkestra şefliğinden ziyade bireyin iyi anlaşılmasının planlama için şart olduğu belirtilmiştir. Planlamanın bireyin fikirleriyle uyumlaşmadığı zaman, yapılan planların bütünlüğünü bozma gibi bir tutuma girdiğini ifade etmiştir. Planlamayı bugünkü anlamından farklı Çevresel Etki değerlendirmesi (ÇED) kapsamında içinde gördüğünü belirterek, rollerin daha iyi tanımlanabileceğini savunmuştur. Ayrıca envanterin önemli olduğunu belirterek Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün yer altı su havzalarını haritalarını çıkarmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

KEMAL SEYREK- Ova bazında yapılmış çalışmalar var.

Prof. Dr. SENİHA ÇELİKHAN*- Sağlıklı bilgi ve envanter olmadan yapılan planların yeterliliğinin sorgulanması gerektiğini ifade etmiştir.

REMZİ SÖNMEZ- Su kullanım kararlarında plancının edilgen veya etken olduğu konusunda, planlama analizlerinde önemli bir açılım noktası bulunuyor. Tam deyimiyse, “kentnin gelişme potansiyelinin üst sınırının belirlenmesi” diye bir başlık vardır teknik şartnamelerimizde. Hangi plancı bugüne dek kentnin gelişme potansiyelinin üst sınırını belirlerken, bir dizi eşik analizi yaparken su kaynakları potansiyelini de analize dahil etmiştir. Evet, bir plancı varmış, el kaldırdı, tebrik ederim.

Bunu gündeme getirmemin nedeni, kent planlamasında su potansiyeli ve kaynakları konusunu da eşik kavramı içinde değerlendirme şansımızın olduğu.

Prof. Dr. SENİHA ÇELİKHAN- Veri varsa yapabilirsiniz. Veri yoksa nasıl yapacaksınız?

REMZİ SÖNMEZ- Doğru. Bu konularda planlama çalışmalarına çeşitli kuruluşların verileri girer. Yeterli veri varsa yapılabilir. Ancak veri varsa da çoğu kez yapılmıyor bunlar. Planlama kararları ile ilgili çıktılar, yani kullanım kapasiteleri, yoğunluklar ortaya çıktıktan sonra da ona dayalı olarak altyapı, arıtma ihtiyacı vb. gibi çalışmalar mühendislerce ayrıca yapılır. Yani planlama ve mühendisliğin birlikte çalışma mekanizması veya ortamı yoktur. Örneğin İller Bankasında da öyledir, imar planlama ayrıdır, altyapıyla ilgili, içme suyu, kanalizasyonla ilgili bölümler ayrıdır ve bunlar aynı kurum içinde olmasına rağmen birlikte çalıştıklarına pek tanık olmadım. Yani birlikte çalışma, bir ekip çalışması sürdürebilecek kurumlardan belki bir tanesidir Türkiye’de, ama böyle bir ortam olmuyor, planlama ve mühendislik çalışmaları kendi içinde kalıyor.

Tekrar sunuşa dönersek, sunuşta sözedilen deneyimlerden kent makroformunun su kullanımıyla ilgili bir ilişkisi olduğu ortaya çıkıyor. Bundan da kompakt bir kent planlamasına doğru yöneliş olması gerektiği gibi bir sonuç çıkıyor. Makroform demek ki göz önüne alınması gereken boyutlardan bir tanesi. Dün de bir başka toplantıydık, orada da kompakt kent formuna yönelişle ilgili konu geçti, ama gerekçesi suyla ilgili değildi. Kentin çevresindeki doğal değerlerin, ekolojik değerlerin korunmasına yönelik bir kompakt kent anlayışının Avrupa’da geliştiğini ve onun dokümanlara girdiğinden söz edildi. Su konusu da bu anlayışın bir gerekçesi olabilir.

Kentsel tasarımda belli standartlar, ölçütler, normlardan hareket ederiz. Eğer iş tanımlarında, şartnamelerde ölçütler verilmemişse, belli alışkanlıklarla hareket ederiz. Kentsel tasarım için böyle bir yaklaşım var, ama suyla ilgili bir standart ölçüt yok. Böyle bir rehber geliştirilmiş midir yurtdışı deneyimlerinde, onu bilmiyoruz. Vedat bize, plancılara bir rol düştüğünü söyledi, ama o rolü açmadı. Bizim tartışmamıza bırakmış olabilirsin. Vedat, sunuşunda planlamanın önemli olduğunu vurguladı, belli noktalara da değindi, suyla ilgili, su ve tasarımla ilgili belli ölçütlerin geliştirilmesi gerekiyor. Bu ilke, standart ve ölçütleri ortaya koyan bir kılavuz biçiminde olabilir. Plancıların mesleki eğitimi bakımından da yararlı olur.

VEDAT ÖZBİLEN- Remzi’nin bahsettiği ilke, standart vb. konular dünya deneyimleri incelediğimizde karşımıza çıkmaktadırlar. Özellikle su ve kentsel tasarımla ilgili çalışmalarda öne sürülen yeni yaklaşım ve ilkelerin var olduğunu göreceğiz.

ASLI DÖNERTAŞ- Avrupa Birliğinin bir projesi var, uluslararası bir proje. Projenin hedefi şu: “en küçük birimde arıtma sistemini çözelim.” Bunu da apartman ve ev birimi olarak belirliyor. Tamamıyla bir mühendislik projesi olarak görülmemekte, yani “mühendislikten küçük birimde kirliliği minimize edelim, bir üst ölçeğe bu minimize edilmiş kirliliği aktaralım.” Böyle uluslararası bir proje yapıyorlar, ama bunu tamamıyla bir mühendislik projesi olarak yapıyorlar. Bunu bir mühendislik projesi olduğu için gördüm, çünkü ben Çevre Enstitüsünde çalışıyorum. Çevre Enstitüsünde çalıştığım için çevremde sadece sağım limnolog, solum çevre mühendisi ve bir yerlerde biyologlar var. Ben bir kere suyla ilgili birlikte uyum içinde çalışan bir disiplinler grubu (orquestra) olduğunu düşünmüyorum. Belki bir afet olur, bir zorunluluk olur, ondan sonra bu orkestra olur. Bu grup oluştuğunda içinde yer alabilirsek bir plancı olarak çok mutlu olurum. Daha şef olmayla ilgili bir pozisyon üstlenebilecek kadar güçlü olduğumuza da inanmıyorum, zaten başında söylediğim gibi ortada halen bir orkestra da yok.

Sulak alanla ilgili bir proje yapıyorsunuz, konuları her zaman için planlama kararlarından çok daha önce gelir ve siz orada cidden bir aktör olursunuz. Su kirliliğiyle ilgili bir proje yapıyorsunuz, ben bunların içinde bulundum, mutlaka şudur: arazi kullanımı kararının sonucudur su kirliliği diye hiçbir zaman söyleyemedim. Her zaman orada “evet, bir fabrika vardır ve fabrika atığını minimize etmezse, bu bir kirliliğin nedenidir” diye bakılıyor. Orada kirliliğe neden olabilecek sanayi kullanım kararının alındığı fiziksel planlara dönüm bakılmıyor. O yüzden, ben ortada bir orkestra olduğunu da söyleyemiyorum ki, şef pozisyonunu üstlenelim.

Bir de işte şans eseri haberdar olduğum bir Avrupa Birliği projesi; artık Avrupa’nın böyle bir hedefi var, yani “kirliliği, özellikle sularla ilgili olarak, bu içme sularında minimize edelim”, ama birim olarak en küçük birimde. Bunu da mahalle ölçeği, hatta konut ölçeğine indirmiş durumdadır.

SAFFET ATİK- Bütün atıklar için bu böyle.

ASLI DÖNERTAŞ- Bütün atıklar için, ama benim bildiğim, suyla ilgili olan kısımda, yani doğal arıtım, tasarım, kentsel tasarım anlamında mutlaka evsel atıkların ikiye bölünmesi, bazısının, özellikle mutfaktan kaynaklanan su kirliliğine yönelik olarak atıkların çevrede minimize edilmesi ve kent ölçeğine bunun minimize edilerek aktarılması. Bu ciddi bir mekân kararı veya tasarım problemidir. Ama bunu Avrupa bile şu anda bir mühendislik problemi olarak görüyor ve öyle çözmeye çalışıyor. Birçok soru geliyor; bir plancı, her tarafı mühendisle dolu olan bir plancı olarak söylüyorum bunu.

AYŞE EZER*- Bu tartışmada plancının kendini nerede gördüğünün önemli olduğunu, şimdiye kadar gündemimizde bu tür tartışmaların yer almadığını belir-

terek mühendislik alanında tartışılan konuların plancı süzgecinden geçmesinin önemini vurgulamıştır.

KEMAL SEYREK*- Diğer meslek dallarında uzmanlaşmak yerine planlamayı doğru bir zeminde değerlendirmenin önemine işaret etmiştir. Planlamanın çok geniş bir kavram olduğunu belirterek sosyo-ekonomik analizler, sosyal boyutun incelenmesi ile birlikte birtakım politikaların geliştirildiği ve bunun mekana yansıtıldığı bir disiplin olarak planlamanın tam anlamı ile uygulanması ve zenginleştirilmesi ile plancının müdahil olacağı alanın tanımlanabileceğini ileri sürmüştür. Kent ölçeğinden sıyrılarak daha bütünsel bakmanın önemini vurgulayarak mühendis bakış açısı ile yapılan su planlamalarında havzanın potansiyeli üzerinden matematiksel kaynak dağıtımı ile projelendirmenin yapılmakta olduğunu belirterek bu dağıtımın mekana olan etkilerinin gözardı edildiğini ifade etmiştir.

ASLI DÖNERTAŞ- 6 ay sonra ne olduğunu bilemiyorsunuz.

KEMAL SEYREK*- Hangi arazi kullanımını, bu suyun kaynağının kullanımını veya üretimini nasıl etkiliyor? Sorusuna plancı olarak yanıt arayarak bu boşluğun doldurulabileceğini belirtmiştir.

AKIN ATAÜZ- Arazi kullanım kararlarına göre, grupta yer alan mühendisler suyun ne olacağını, ne kadar kullanılacağını ve dengeyi belirlediler. Ama ne işe yaradı; bir yerde kullanamadım ki ben bunu, bir plancı olarak. Dolayısıyla bu da çözümüyor, dediğinizi yapmak da sorunu çözümüyor.

KEMAL SEYREK*- Bugüne kadar plancı olarak mevcut durumun tespitinden başka bir eylemin yapılmadığını, artık mevcut durum tespiti değil, planlama yapmamız gerektiğini vurgulamıştır.

AKIN ATAÜZ- Peki, nasıl yapacağız, neyi planlayacağız? Bir planlama yapabilmek için bizim önümüze sorunu koymamız, onu tanımlamamız, onun nasıl çözüleceğine dair gelecek öngörülerini sağlıklı ve işe yarar bir biçimde tanımlıyor olmamız lazım. Bu alanda kendi yetkinliğimizi kanıtlamadan, öyle biz şehir plancılarını “kimse orkestra şefi olarak saymıyor” diyemeyiz. Tabii saymazlar. Eğer işlevimin anlamı üzerinde ikna edici bir varlık gösteremezsem, niye beni durup dururken orkestra şefi yapsın herkes? İşte tam da konuşmamız gereken, “o boşluk nedir ve boşluğu bir plancı olarak nasıl doldururuz?” sorusu olmalı.

Yrd.Doç.Dr.ÇİĞDEM ÇİFTÇİ *(Selçuk Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü)- Amerika deneyiminde makro ekonomik gelişme ve ona yönelik politikaların öncelikle belirlendiğini, büyüme yasalarının yerleşim sistemlerine yansıdığını ifade ederek, kapsamlı bölge planlarının yapıldığını belirtmiştir.

Havza planlarının bu çerçeve içinde değerlendirilmesinin doğru olacağını vurgulamıştır. Havza planı kavramı içinde tartışılan ölçek sorunlarının çözüleceği ve şehir plancısının orkestra şefi olabilme özelliğinin daha ön plana çıkabileceği bir plan türü olduğu belirtilmiştir. Havza planı içinde tüm ekosistemin ele alınabileceği, dengeli kullanımın gerçekleştirilebileceği ve disiplinlerarası çalışmanın yapılabileceği bir plan türü olabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca havzanın taşıma kapasitesi belirlenirken makro seviye kadar mikro seviyedeki ilişkiler dikkate alınarak daha uygun “smart” çözümlerin bulunma olasılığının yüksek olduğuna dikkat çekmiştir. Bu tür akıllı çabaları yurtdışı örneklerde bulabilme imkanlarının olduğu belirtilerek, 1/100 000 ölçekli iki Türkiye örneği-Aydın ve Konya- üzerindeki tecrübelerini aktarmıştır. Sınırların tespitinde havza bazında çalışmalar yapılma-sına karşın sektör bazında sınır tespitine gidilmediği belirtilerek aslında sınır tespitinde sektör çalışmalarının daha doğru olacağı ifade edilmiştir.

MURAT ÇEVİK* (UNDP)- Türkiye’de entegre havza yönetimi planı çerçevesinde yapılmış önemli çalışmalardan biri olarak “Konya kapalı Havzasının Akılcı Kullanımına Doğru Projesi” olduğunu belirterek Beyşehir, Manyas ve Uluabat gölleri çalışmalarının irdelenmesinin gerekli olduğunu dile getirmiştir. Planlamada su yönetimi konusunun çok ihmal edildiği ve Üniversitelerde bu yönde ders başlıklarının bulunmadığı belirtilerek su konusunun sadece dış bir veri olarak ele alındığını işaret etmiştir.

SAFFET ATİK- Suyu bırakalım, kaynak yönetimi konusunda üniversitelerde ders başlığı var mıdır?

MURAT ÇEVİK- Hayır, yani planlamanın bir süreç yönetimi olduğunu düşünüyorum. Yani konumuz su olduğu için, su, sulak alan; çünkü su ve orman yapılarının yaşamsal döngünün, ekosistemin en önemli girdileri olduğunu düşünüyorum.

AKIN ATAÜZ- Ama biz, plancı olarak her şeyin de okulda öğretilmesini bekleyemeyiz.

MURAT ÇEVİK*- Doğal kaynak yönetimi konusunu üniversiteden ziyade hayatın içinde öğrendiğini belirterek plancıların bu konuda eğitim almasını, üniversitelerde lisans veya lisansüstünde ders başlığı olarak verilebileceğini ve yurtdışında bu yöntemin denendiğini vurgulamıştır. Havzalararası su transferi (Konya’da Maviçınar, Kızılırmak vb. birçok örnek) konusundaki tartışmaların talep yönetimi iyi yapıldığında gündemden düşebileceğini belirtmiştir. Su hasadı adı verilen bir kavramın olduğunu ancak bunun plancılar açısından çok az bildiğini, özellikle ziraat mühendislerinin ağırlık verdiğini belirterek plancıların su kaynakları yönetimi konusundaki yeni trendleri izlemesi ve değerlendirmesi ge-

rektiğini vurgulamıştır. Kentsel alanda su sarnıçlarının önemi üzerinde durarak Beypazarı'nda BMKP olarak çalışma yaptıklarını ifade etmiştir. Kentsel alandaki su hasadı kentlerdeki su sarnıçları olduğunu belirtmiştir. Uluabat Gölü örneğinde, doğal arıtma sistemlerinin geliştirildiği ve uygulandığı ifade edilerek sistemin uzun süre kullanabilme imkanı olması nedeniyle ülkemizde de ele alınmasını, bu sistemin Alaska ve Kanada da denendiğini belirtmiştir.

AKIN ATAÜZ- Fiziki plan mı?

MURAT ÇEVİK*- Fiziki plan kapsamında doğal arıtma sistemlerinin özellikle plan notuna eklenmesi ile uygulanabileceğini belirtmiştir. Kırsal alan planlamasının kentsel alan planlamasından ayrı düşünülmemeyeceğini bir bölge bütünü içinde her iki alanın birlikte değerlendirilmesini ifade ederek aksinin hem kırsal alan hem de kentsel alan için temel bir veri eksikliği olarak değerlendireceğini ifade etmiştir. Ülkemizde suyun yüzde 75'i kırsal alanda kullanılmakta, kentsel alanlarda ise yüzde 10 olduğu ifade edilerek kırsal alanlardaki su kullanımı düşünülmeden kentsel su kullanımı üzerine politika üretmenin hatalı olacağı vurgulanmıştır.

SAFFET ATİK- Konuyla yakın ilgim nedeniyle bu değer 75 değil 67 olduğunu hatırlatmak isterim.

MURAT ÇEVİK*- Türkiye'de sağlıklı veri tabanı sorunu olduğunu belirterek, plan yapımı sürecinde teknoloji kullanımının önemine işaret ederek, kullanımındaki teknolojik olanakların (Coğrafik Bilgi Sistemi vb..) değişimine karşın plan anlayışımızın değişmediğini belirtmiştir.

NESLİHAN YALINIZ KOÇ- Ben de ilçe belediyesinden gelmiş bir şehir plancısıyım ve bu arada doktora öğrencisiyim. Su kaynaklarıyla planlamayı ilişkilendirme üzerine bir yüksek lisans çalışması yaptım ve mevzuat incelemesi yaptığım yüksek lisans çalışmasından sonra doktora yine bu şekilde devam etmek istedim. Toplantıya başlarken de suyun kıt bir kaynak olduğundan ve onun planlamaya entegre edilmesinden bahsettik. Su kıt bir kaynaksa, suyun neden bir kıt kaynak olarak ele alınması gerektiğinin önemli olduğunu düşünüyorum. Aslında su bir doğal kaynak ve onun bir döngüsü var, kendi içinde gerçekleştiği sınırları var. Dolayısıyla eğer kısıtlanıyorsa, demek ki birtakım müdahaleler var ki azalmaya doğru gidiyor ve kıt bir kaynak konumuna geliyor. Kıt bir kaynak olarak değerlendirilmesi için kendi döngüsü içinde korunması gerektiğini düşünüyorum, kendi döngüsünün korunduğu alan da havza alanları. Dolayısıyla eğer biz bu havza alanında su döngüsüne müdahale edersek ve müdahale eden, mesleğimiz anlamında, planlama kapsamında müdahalelerde bulunuyoruz. Dolayısıyla su döngüsüne yaptığımız birtakım müdahalelerle de suyu kıt bir kaynak konumuna getiriyoruz.

MURAT ÇEVİK*- Ülkemizin imzaladığı birçok uluslararası sözleşmenin var olduğunu, örnek olarak Ramsar sözleşmesinden bahsedilerek su ile ilgili bu tür sözleşmelerin plancılar tarafından bilinmesi ve izlenmesinin gerekliliğini vurgulayarak, insan hakları ihlalinde vatandaşın ilgili mercilere başvuruda bulunarak haklarını sonuna kadar aradığı gibi uluslararası sözleşmelerin çerçevesinde planlama alanı ile ilgili kararlarda da üçüncü şahısların ilgili mercilere başvuru hakları olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla plancıların ilgili sözleşmeleri iyi bilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca sulak alanlar için olan Ramsar sözleşmesinin çok katı kuralları olmasına karşın, ülkemiz uygulamalarının sözleşmeye uymadığını ifade etmiştir. Bu nedenle ülkemizde konuya bakış ve ele alış biçimlerinin iyi ele alınıp, değerlendirilmesinin yararlı olacağını belirtmiştir.

SAFFET ATİK*- Tartışmaların ağırlıklı olarak doğal kaynakların korunmasına kaydığını belirterek Remzi beyin üzerinde durduğu “ kaynak geliştirme ya da kaynak korumada plancının rolü ne olmalı veya plancı hangi gözlükle bakmalıdır?” sorusunu ve verilecek cevapları önemseydiğini ifade etmiştir. Plancının havza planlamasındaki kimliği, çalıştığı kurumun kimliği ile örtüşmeli midir? yoksa planlama mı ağır basmalıdır? konusunun önemli olduğunu vurgulanmıştır. Kentlerin su temini projelerinde plancıların rol üstlendiğini ancak bu rolün edilgen olduğunu belirterek plancıdan beklenenin kentin ne yöne gelişeceği ve nüfus tahmini rakamlarını vermesi ile sınırlı olduğunu ifade etmiştir. Ancak klasik imar planı yapım sürecinde su konusunun nerede yer aldığına da tartışılmasında yarar olacağını belirtmiştir.

BURCU SILAYDIN- Benim bir-iki önerim vardı, arka arkaya sıraladığım, onları aktarmak istiyorum.

Aslında şunu mu diyoruz toplu olarak, yani ben bu konuşmalardan bunu çıkardım ve benim önerimde bunlar netleşiyor. Havza ölçeğinden belki planlama başlamalı; çünkü havza, su döngüsünün ve su kaynaklarının korunması gereken temel doğal sınırları bize veriyor. Aynı zamanda şehir planlama sürecinden belki bir fiziksel planlama sürecine geçiş bir zorunluluk. Doğal kaynakları, suyu gerçekten korumak istiyorsak. Çünkü şehir plancılarıyla yürüyen planlama işinin adı şehir planlama, ama devreye diğer bilim dalları girdiğinde, peyzaj planlama olsun, diğerleri olsun, yani disiplinlerarası bir platform oluştuğunda, bunun adı fiziksel planlamaya dönüşüyor.

Az önce konuşuldu, Murat Bey’le biz aynı okuldan mezunuz, ondan sonra doğayla ilgili tek ders hala peyzaj planlama dersi, birkaç tane seçmeli ders var, onun dışında yok. Ben açıkçası şehir planlamada doğayla ilgili bir dersin olmasını da beklemiyorum; çünkü şehir planlama, zaten kültürel alanın içerisinde konumlanmış bir disiplin, yani onun doğasına, varlığına, oluşturulma nedenine aykırı,

doğayı korumak. Aslında bizler burada belki kendi disiplinimizin oluşma bilinciyle aykırı bir şeyler yapıyoruz, gerçekten bu böyle. Dolayısıyla plancı tek başına doğayı koruyamaz.

Ben de kısaca hemen madde madde geçeyim; neler olabilir çözüm? Öncelikle bunun bir planlama sorunu olduğu kavranmalı, ki bu platformda bu kavrandı, teknolojik çözümler yerine. İkincisi, planlama için yönlendirici olması adına su kullanım standartları geliştirilmeli. Örneğin, ikinci konut su kullanımını ne olabilir, turistik tesislerin ne olabilir, sanayinin farklı kollarına göre neler olabilir gibi, ton/yıl şeklinde. Üçüncü bir adım, bu su standartlarına göre nüfusun ve sektörlerin su kullanım miktarlarının bilgisi plancının elinde olmalı. Yani bunu plancı üretemez bence, plancının eline bu bilgi verilmeli ve plancı, bu bilgiye dayalı planlar yapmalı. Ama buna izin veren, su adına izin veren planlama süreci havza ölçeğinden başlamalı ki burada 26 tane akarsu havzasını kastediyorum.

Prof. Dr. SENİHA ÇELİKİHAN- Plancı birtakım kaynaklara mecbur.

BURCU SILAYDIN- İşte ben bunu alırım plancı olarak, ben o bilgiyi üretemem ki.

Havza ölçeğinde başlamalı dedim. Havza ölçeğinde olası yer seçimi ve yoğunluk atamaları belirlenmeli ki, bu da disiplinlerarası çalışmayı gerekli kılar dedim. Yani havza ölçeğinden başlayan, sizin sunumunuzda bölge, kent ve yapı adası şeklinde mi ilerliyordu, yanlış aklımda kalmadıysa, belki onun bir üstüne havza konulmalı, onun altında bölge olmalı ve daha sonra kent ve yapı adası şeklinde ilerlemeli diye öneriyorum.

NİLGÜN GÖRER TAMER- Son yarım saatlik sürenin içindeyiz. Bu nedenle hem toparlamak için, hem de Su Komisyonunun tartıştığı, ama henüz burada sözü edilmeyen birkaç konunun gündeme gelmesi için söz aldım. Bunlardan bir tanesini sizinle paylaşarak görüş almayı ve birlikte değerlendirmeyi istiyorum. Plancılar olarak “kentsel kullanımlar için arazi kullanım bütçesini (arazi kullanım tablosu) çıkarırken, özellikle konut alanları içinde yoğunluk ve alan büyüklüğünü belirlerken, bunların karşısına her bir kullanım için gereken su bütçesini de yazabilir miyiz? “Örneğin 50 hektar büyüklüğünde, 100 kişi/hektar yoğunluktaki konut alanında tüketilen su miktarını da arazi kullanım tablosuna koyabilir miyiz”? Kentsel kullanımlara ilişkin yaptığımız tablonun yanına, her bir kullanım için “bu plan kararına bağlı olarak şu kadar su talebi yaratılmış olacaktır” gibi bir sonuca ulaşabilir miyiz? Bir plancı, bir politikacıyla ya da belediye başkanıyla masaya oturduğunda, “istediğin plan ya da plan değişikliği ile artan kullanım yoğunluğuna karşılık bu kentin mevcut su rezervi kentsel gelişme için yeterli değildir. Talep edilen şekilde bir plan ya da planlama alanını genişlettiğimizde, artı

şu kadar daha fazla kentin suya gereksinimi olacaktır. Kente bu kadar daha fazla su getirilmesi, depolanması gerekir. Onun için de eşittir şu kadar ekolojik ve kentsel altyapı maliyeti vardır.” Eğer bunu söyleyebilecek duruma gelebilirsek, bizim elimizde sınırsız planlama alanı ve gereksiz kullanım ve yoğunluk değişimi talebi içeren plan tadilatları için yapılan baskılara karşılık “ artan su talebi” iyi bir pazarlık aracı olabilecektir diye düşünüyorum. Bu düşüncüyü bir araştırma projesi olarak farklı nitelikleri olan kentlerde geçmişe dönük, son 10 yıllık bir perspektifte hem planlama, hem nüfus, hem arazi kullanımındaki değişimle birlikte kentsel ve evsel su tüketimindeki değişim arasındaki ilişkiyi gözlemlemek istedik. Ancak Ankara’da ASKİ, bize mahalle bazında kullanıcı (abone) gruplarına göre su tüketim miktarlarını vermedi. Verdiği tek bilgi 2006 sonu itibariyle toplam su tüketimiydi. Dolayısıyla Ankara örneğinde bizim istediğimiz anlamda bir çalışmaya başlayamadık. Bu konuda bize destek olacak belediyelere ve çalışma arkadaşlarına ihtiyacımız vardır.

Sonuçta hep bölge konuştuk, ama burada aslında konut biriminden, mahalle birimine, semt birimine kadar kullanımların olsun, konut yoğunluğu olsun, yapı yoğunluğu olsun tükettiğimiz su miktarındaki değişime olan etkilerini ölçerek, bunu bir planlama kararının uzantısı haline nasıl getirebiliriz? Bu konuyu da tartışmayı planlıyorduk. Sunuşta Barselona örneğinde, Vedat kısa geçti, makroform kararlarının, konut tipolojisinin, yoğunluk kararlarının etkilerinin çok ciddi su tüketim baskıları yarattığını ortaya koymuşlar. Kısaca bizim böyle bir temelde bir analiz yapmaya başlamamız gerekiyor. Suyu hem bölge ölçeğinde koruma amaçlı kullanmak, hem de kent ölçeğinde, özellikle planlama baskılarını bertaraf edebilecek bir araç, bir eşik olarak masaya koymamız gerekiyor.

SAFFET ATİK*- Çalıştığı bir projede yapılmış olan nüfus tahminlerinin mevcut eğilimleri bile dikkate almadan hatalı tahminlerin yapıldığını belirterek bu hatalı tahminlere göre kent bazında ruhsatların verildiğini belirtmiştir.

REMZİ SÖNMEZ- Saffet’in bıraktığı yerden sözü alarak şunu söylemek istiyorum. Tüm altyapı projeleri, yani mühendislik projeleri ve planlama projelerinin hedefleri, hedef yılları farklı, hedef nüfusları da farklı ve bu nedenle plan ve proje hedefleri arasında bir tutarlılık sağlanamıyor. Bir kez, hedef tutarlılığını bir şekilde sağlamak gerekir. Bu sadece plancıların iyi niyeti içerisinde çözülecek bir sorun değil, konuyu bir şekilde yasal düzenlemelere yansıtması gerekir. Teknik şartnamelere mi, yönetmeliklere mi yansır, bir şekilde bunu çözmek gerekli. İkincisi, özellikle orta boy ve büyükşehir statüsündeki kentlerde Büyükşehir Belediye Yasasından önce çevre belediyeler diye adlandırdığımız beldelerin ihtiyacın çok üstünde alan planlaması nedeniyle, kent bütününde hedef nüfusların üstünde olduğu kadar, altyapı projeleri ile de tutarsız alanlar planlanmıştır. Bunun

çok çeşitli etkileri bulunuyor. Çevre üzerine etkisinin yanı sıra, altyapı maliyetleri, yani kentleşme maliyeti üzerinde de çok büyük etkisi var.

Saffet bazı deneyimlerini dile getirdi. Altyapı mühendislik projesi kapsamında plan kapasitelerinin hesaplanması, nüfus ve işgücü hedefleri ile bunların mekansal dağılımlarının projelere esas olacak biçimde hesaplanması konusunda deneyimlerim oldu ve şunu gördüm: Planlardaki nüfus ve işgücü kapasiteleri ile öngörülen yahut da tahmin edilen nüfus ve işgücü kapasiteleri arasında çok fark çıkıyor. Diyelim ki, 500 bin nüfuslu bir kentin, tahminler sonucunda nüfusu 1 milyon veya 1,5 milyon öngörülüyorsa, o kentte 2 milyon nüfusun yerleşebileceği alan planlanmış oluyor. Bu planlar yasal belgeler olduğu için, bu kararlardan geri dönüş pek mümkün olamıyor. Çevre düzeni planları ve Büyükşehir nazım planları bu tür tutarsızlıkların giderilmesi için bir fırsat olabilirdi. Ancak bu fırsatın iyi değerlendirildiği kanısında değilim. Bu durumda ne yapıyorsunuz? “Bu alan, hedef yılı sonucuna kadar yüzde 60 oranında veya yüzde 40 oranında yapılaşır gibi varsayımlar yapıyorsunuz. Altyapı projesini sorunlu hale getiren bir uygulama bu.

Kullanıma açılmış, ama o kullanımın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği de sorunlu ve plancının öngörüsü söz konusu orada. Yani “şu alanda plan karı gerçekleşir” dersiniz, o alan değil de öbür alan gerçekleşirse, altyapı açısından sorun olur. Çeşitli yatırım faktörleri bu varsayımları etkiler, o alan toplu konut alanı seçilir veya diğer alanın altyapısı gerçekleşir. Altyapı projelerinin bir belirsizlik içinde yapıldığını söylüyorum. Aslında bu da su kullanımını olumsuz etkileyen uygulamalardan birisi.

Ben buradan son bir konuya geleyim: Bu sunuşta ortaya konuldu, suyun sınırlı bir kaynak olduğu, tüketim değil, bir hak olduğu gibi konuları bir dizi ilkeler seti gibi ortaya koymak ve bu ilkeler setinin altında da çeşitli -özellikle kentsel alanlar için- normlar, standartlar geliştirilebilirse, su komisyonumuzun çalışması önemli bir katkı yapacak diye düşünüyorum ve bunun zaman içinde sağlıklı bir sonuca ulaşması halinde, çeşitli düzenlemelerde, şartnamelerde yer alması da mümkün olabilir. Bu işin bir boyutu.

İkinci boyutu da, eğitim sürecinde bu konuya biraz daha önem verilmeli diye düşünüyorum. Çünkü biz planlamada su konusunda -ilk söz aldığımda belirttiğim gibi- farklı bakışlara sahibiz. Ama planlamada suya bütünsel bir bakışımız ne yazık ki yok. Bu bizim hem planlama kültürümüzün bir sonucu olabilir, hem de aynı zamanda şartnamelerin bizi yönelttiği bir durum olabilir.

SİNAN HAKAN ERDEN - İlkeler seti derken, ben geçtiğimiz yıllarda İstanbul’un 1/100 000 ölçekli çevre düzeni planı çalışmasına katıldım. Belki gelecekte

İstanbul'un 1/100 000 çevre düzeni planında fiziki olarak bir belgesi olmayacak. Yani ansiklopedik olarak genel ilkeleri belirleyen şöyle 2 cilt vereceksiniz belediyelere uygulanmak üzere. Plancının acaba gelecekte bu yönde hareketleri ya da bu yönde tasarımı olabilir mi? Bundan hareketle, mesela 100 000 ölçekli çevre düzeni planlarına bu ilkelere ilişkin bir takım yaptırımları ya da o dengeleri plan notu ya da plan hükmü olarak yazıp, bunun uygulanabilirliğini mikro ya da daha düşük alt ölçekteki planlardaki hayata geçiş performansına göre destekleyebilir miyiz? Örneğin biz plancı olarak şu anda ne yapıyoruz; fiziki olarak bir belge üretiyoruz, o belgeyi hayata geçiren plan hükümleri yazıyoruz. Hiçbirinde bir boşluk yok; çünkü o lekeden işaret aldığınız zaman, plan hükmünde neyi yapacağımızı biliyorsunuz. Acaba geldiğimiz nokta, bu lekeleri bile aşan bir nokta olabilir mi? Ben İstanbul'da açıkçası bu noktaları belirtmek istedim üstelik hocamız mesleğimizin duayenlerinden birisiydi, "Hocam, 1/100 000 çevre düzeni planı haritasını böyle paftalar olarak yapacağımıza, alternatif üretmek adına İstanbul'un farklı konumundan ötürü şöyle 300-400 sayfalık, 2 ciltlik bir ansiklo-pedi hazırlasak, acaba bu plan yerine geçer mi?" Çünkü bu dinamik süreç içinde biz bu planları onayladıktan ertesi gün sonra bile değiştireceğiz. Ancak görüyoruz bu dinamik süreçte bakın, çevre düzeni planlarını önce ihale ettik, yönetmelik taslağı ise arkasından geldi.

REMZİ SÖNMEZ- Ben sözünü kesiyorum, ama biz burada 100 000 ölçekli planları tartışıp sorgulayamadık. Havza sınırlarından ve planlamasından söz ettik, bu sanki kurtarıcı bir yaklaşımış gibi. Belki kurtarıcı demediniz, ama bunun üzerinde çok durduk. Dolayısıyla bu sınır sorunu halledilirse, sanki bu sorun çözülecekmiş gibi. Bence öyle değil. 100 000 ölçekli çevre düzeni planları, plan dilinden başlayarak –planlama yaklaşımı ve kararları- birçok sorunu birlikte getiriyor. Bu planlarda bir su politikası olup olmadığını bilemiyorum, 100 000'lik plan yapmadığım için. Varsa ne getirmiştir, onu bilemiyoruz. Bu konuyu tartışamadık.

AYŞE EZER*- Nilgün hanımın açtığı konudan hareketle Beyşehir Gölünde yapılan çalışmadan elde edilen deneyimleri aktarmıştır. Bu çalışma kapsamında tüm kullanıcılar için su kaynaklarının hangi anlamlar taşıdığı, hayatlarındaki rolün ne olduğunu tespit etmek için antropolojik bir çalışma yaptıklarını ve sonucunda ellerindeki kaynak miktarı belli olmasına karşın kullanıcılarının bu kaynak miktarının tümünü kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullanma eğilimlerinin olduğunu ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Yani bir bardak su var bunu içecek 5 kişi var ve bu 5 kişi bu bir bardak suyu talep ediyor. Ayrıca içmesuyu ve altyapı ihtiyaçlarının tespitinde 1/100 000 ölçeğinden sıyrılarak 1/1000 ölçekte çözümler bulmaya çalıştıklarını ifade ederek, bu tür çalışmalarda ölçekler arasında hızlı geçişlerin ol-

ması gerektiği vurgulanmıştır. Planlama ölçeğinin ne olursa olsun kullanılan kaynağın değişmediğini her ölçeğin plan kararlarının ve diğer ölçeklerle ilişkisinin farklı olduğunu belirtmiştir.

REMZİ SÖNMEZ- Ben de son olarak şunu söyleyeyim: Bu 100 000 ölçekli planlar, aslında çok önemli bir fırsat idi bana kalırsa. Çünkü o tüm doğal verilerin bir arada değerlendirilebileceği ve bir mekân bütünlüğü içinde yerleşmelerin gelecekle ilgili bütün yerleşim kararlarının verilebileceği bir ölçek olması nedeniyle. Fakat bu fırsat ne ölçüde değerlendirildi, onu ben tartamıyorum açıkçası. Şöyle: Demin bir dizi örneklerini verdik, “kentte çok fazla alan planlanmıştır” vb. Belki bu, yerleşim alanlarının yeniden sorgulanmasının bir fırsatı idi. Bunu da doğal değerlerle, özellikle eşiklerle ne ölçüde çakışıyordu, ne ölçüde uyuyordu, bu açıdan bir değerlendirme yapma fırsatı veriyor. Bu fırsat kaçmış mıdır, değerlendirilmiş midir, onu bilemiyorum.

AYŞE EZER*- 1/100 000 ölçekli şartnamenin, klasik imar planı mantığı ile alındığını belirterek fırsatın iyi değerlendirilmediğini belirtmiştir.

MURAT ÇEVİK*- Standartlaşma konusuna değinerek yapılmış ulusal ve uluslar arası birçok çalışmanın var olduğunu, bunlardan yararlanılması gerektiğini belirtmiştir.

KEMAL SEYREK*- Planlamanın toplumsal bilinç seviyesi ile ilintili bir konu olduğunu vurgulayarak, bazı kavramlara takılıp kalınmamasını belirterek, havza sınırlarının yeniden değerlendirilmesinde yarar olacağını söylemiştir.

VEDAT ÖZBİLEN- Bugün yaptığımız bu arama toplantısında tartışmamız gereken daha pek çok konunun olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci bir arama toplantısının yapılmasına ihtiyaç vardır. İkinci toplantıda daha somut bir proje veya plan üzerinden tartışmaları derinleştirmekte yarar görülmektedir. Ancak şunu söyleme ihtiyacı hissediyorum; arama toplantısına katılan meslektaşlarımızı ŞPO Su Komisyonunun aktif üyeleri olarak görmek isteriz. ŞPO Su Komisyonu olarak iletişim bilgileriniz yoluyla sizlerle temasta olmayı özen göstereceğiz. Arama toplantıları sonunda ortaya çıkacak dokümanın 2009 yılında İstanbul’da yapılacak olan 5. Dünya Su Forumunda sunulmasının yararlı olacağını düşünüyoruz. Umarım çalışmalarımız sonunda bir sonuca ulaşabiliriz.

Sizlerin desteğiyle özellikle bizlere göndereceğiniz çalışmalar, araştırmalar, uygulanan proje ve planlar kent planlaması ve su yönetimi ilişkisinin kurulmasında bizlere yeni açılımlar sunacaktır. Bu nedenle ikinci arama toplantısının somut konular üzerinden yürütülmesi için önerilerinize açık olduğumuzu hatırlatmak isterim.

Kent Planlama Aynı Zamanda Bir Su kullanım Kararıdır

ŞPO Su komisyonu çalışmaları Odanın web sitesinden takip edilebilir ve bizlere katkı verebilirsiniz. Umarım düzenlenen arama toplantısı bu tür ilişkilerin gelişmesine de katkı sağlar.

Hepinize katıldığınız için çok teşekkür ediyorum.